

GUIA PEDAGÒGICA

PRIMERA FASE

An abstract collage of various colored shapes and faces. There are several stylized faces in different colors: purple, orange, blue, red, green, and black. Some faces have cutouts for eyes or mouths. The shapes are layered and overlapping, creating a complex, multi-colored composition.

PER UNA
ESCOLA
I UN MÓN
INTERCULTURAL
I AMB CULTURAL
EQUITAT
DE GÈNERE

NI UNIFORMES
NI QUETES

FORMACIÓ, INVESTIGACIÓ I SENSIBILITZACIÓ
A LA COMUNITAT EDUCATIVA

TÍTOL

GUIA PEDAGÒGICA. Primera fase

Ni uniformes ni etiquetes: per una escola i un món intercultural i amb equitat de gènere
FORMACIÓ, INVESTIGACIÓ I SENSIBILITZACIÓ A LA COMUNITAT EDUCATIVA

EDICIÓ

FUNDACIÓ AKWABA 2017

COORDINACIÓ I REDACCIÓ

BEGOÑA CARRERA REDONDO

MONTSE LÓPEZ AMAT

NÚRIA GÓMEZ CAMPRUBÍ

COL·LABORACIONS

LO RELACIONAL

IMATGE GRÀFICA DE LA CAMPANYA

AMAIA MARTIN / SUPERCORBA.NET

DISSENY I MAQUETACIÓ

IMPACTE - IOLANDA GUÀRDIA

FOTOGRAFIES

FUNDACIÓ AKWABA I MIQUEL TAVERNA

PRODUCCIÓ GRÀFICA

TRUI: MULTIMÈDIA

IMPRÈS EN PAPER RECICLAT

CRÈDITS

CREATIVE COMMONS

Sou lliures de copiar i distribuir l'obra amb les condicions següents:

Reconeixement. Heu de reconèixer els crèdits de la manera especificada per l'autora. Citant la procedència i comunicant-t'ho a la següent adreça: educatiu@fundacioakwaba.cat

No Comercial. L'explotació de l'obra queda limitada a usos no comercials.

Sense Obres Derivades. L'autorització per explotar l'obra no inclou la transformació per crear una obra derivada.

NI UNIFORMES NI ETIQUETES

PER UNA
ESCOLA
I UN MÓN
INTER
CULTURAL
AMB
EQUITAT
DE GÈNERE

ÍNDEX

PRESENTACIÓ LA FUNDACIÓ AKWABA I LA CAMPANYA	006
--	------------

LA GUIA PER A QUI I PER QUÈ?	008
--	------------

BLOC DE PRIMÀRIA

MÒDUL P1 Jo sóc...: Identitats múltiples	010
--	------------

MÒDUL P2 Les relacions de gènere en el món globalitzat	020
--	------------

MÒDUL P3 Qüestionem el racisme i el sexisme en els MMCC del món	028
---	------------

MÒDUL P4 Transforma't i transforma el centre educatiu	040
---	------------

MÒDUL P5 Sensibilització a la comunitat educativa	050
---	------------

ÍNDEX

BLOC DE SECUNDÀRIA

MÒDUL S1 Jo sóc...: Identitats múltiples	060
MÒDUL S2 Les relacions de gènere en el món globalitzat	074
MÒDUL S3 Qüestionem el racisme i el sexisme en els MMCC del món	088
MÒDUL S4 Transforma't i transforma el centre educatiu	106
MÒDUL S5 Sensibilització a la comunitat educativa	118

MARC CONCEPTUAL I RECOMANACIONS	126
--	------------

PRESENTACIÓ

LA FUNDACIÓ AKWABA I LA CAMPANYA

"Ni uniformes ni etiquetes: per una escola i un món intercultural i amb equitat de gènere" és una campanya impulsada per la Fundació Akwaba que té per finalitat formar uns infants i un jovent **crític amb les actituds racistes i sexistes**; capaç d'identificar les discriminacions i desigualtats de gènere i d'interculturalitat, i que **generi propostes de transformació** en el centre educatiu, l'entorn local i el global. Des del 1992, la **Fundació Akwaba** promou la participació i la coresponsabilitat per generar una societat més justa mitjançant la **formació**. Tots els projectes, siguin d'acollida de persones nouvingudes, de sensibilització, de cooperació local o internacional, inclouen aquest aspecte.

En el context actual es troba un **creixent sexisme** entre els joves que ens alerta del retrocés de l'avenç cap a l'equitat de gènere. Si bé les dones són majoria en els estudis superiors, la desigualtat en el mercat de treball encara existeix, les dones encara són majoritàries en el treball parcial i en les dobles jornades, són elles les que continuen ocupant-se més del treball domèstic i amb la crisi econòmica i de valors les seves projeccions de futur o expectatives s'han vist disminuïdes.

Alguns dels valors associats als rols d'homes i dones segueixen sent vigents, com l'exigència de la bellesa de les dones i la cura de la família, i d'altres s'han modificat. Ara les dones també poden ser en certs moments valentes i emprenedores. La publicitat i els programes de televisió, els productes de la factoria Disney són un exemple d'aquesta evolució de valors però també de la subjacent discriminació. Així com també ho són el llenguatge, l'ús dels espais públics i l'ús de les noves tecnologies, com el mòbil i les xarxes socials.

En la nostra societat, allò diferent es continua penalitzant. La norma marca de forma binària la manera d'entendre els sexes, els gèneres, els rols de gènere, l'orientació sexual,... Ara bé, si volem una societat inclusiva s'ha de valorar la diversitat en les formes de viure i relacionar-se en tots aquests aspectes. Per imaginar aquesta societat podem conèixer diferents identitats de gènere i rols de gènere en el món, també qüestionar el nostre binarisme i les relacions de poder que se'n deriven.

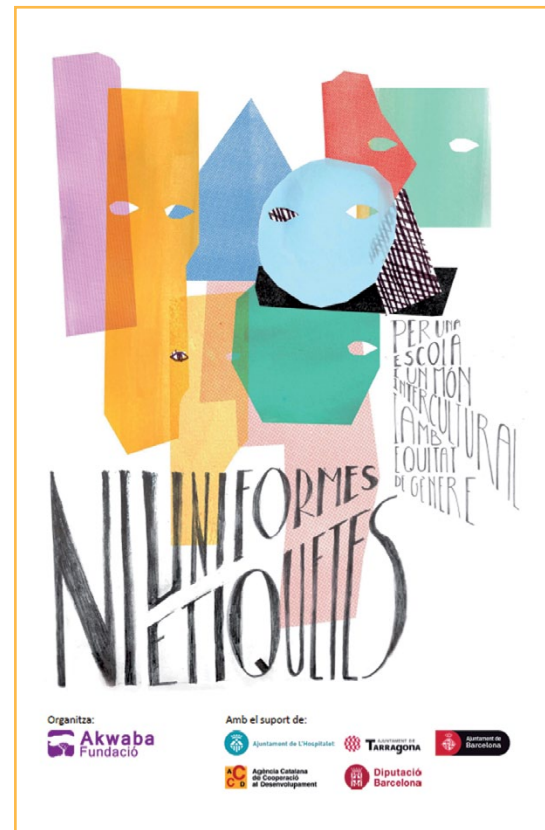
La **discriminació per raó cultural** també ha crescut en els darrers anys, especialment la **islamofòbia** des dels atemptats del 2001 a Nova York, 2004 a Madrid i recentment pel sorgiment de l'Estat islàmic i els atemptats el 2015 a París al setmanari humorístic Charlie Hebdo. Existeix una concepció simplista i un desconeixement i confusió del món àrab i de l'islam. Els debats sobre la construcció de mesquites o el vel de les noies als centres educatius o l'ús del burka d'algunes dones musulmanes són debats que a Catalunya no s'acaben de tancar. Intermitentment apareixen en el debat públic i malauradament no són les protagonistes les que participen en aquests debats. Així com d'altres col·lectius migrants o refugiats que pateixen una mirada simplista, desconfiada i estereotipada per part de la població d'arribada i dels mitjans de comunicació.

El jovent i els infants són el públic clau perquè representen la societat del present i del futur i si volem canviar els valors de la societat, el jovent i els infants han de formar-se en el respecte, la defensa i promoció dels drets humans i en valors favorables a un desenvolupament humà sostenible. L'experiència de les campanyes anteriors ens demostra que el jovent és receptiu i s'interessa per aquests conceptes, sempre que es treballin mitjançant una metodologia que en propiciï la participació activa i la reflexió. La campanya que plantejarem motiva l'intercanvi de coneixement entre jovent en unes diverses localitats catalanes. Pensem que aquests valors han de ser coneguts per tots els infants i joves independentment de la condició social i, perquè la futura societat sigui realment democràtica, cal potenciar l'intercanvi entre iguals.

Les estratègies de Ni uniformes ni etiquetes se centren en accions formatives participatives i socioafectives sobre gènere i interculturalitat adreçades a infants i joves de centres educatius de distintes localitats catalanes. Aquestes accions de formació es planegen en dues fases:

1A FASE Formació i investigació dels infants i el jovent i sensibilització a la comunitat educativa. Reflexió i elaboració de propostes de transformació al centre educatiu amb perspectiva de gènere i interculturalitat a través de la investigació, acció i participació (IAP), l'art i la sensibilització a la comunitat educativa.

2A FASE Mobilització social i Incidència social i política. S'incidirà en l'aplicabilitat de les propostes generades al centre educatiu i es fomentaran accions interculturals i de gènere en espais públics: transport públic, places, biblioteca, etc.) a través de l'aprenentatge servei.

LA GUIA

PER A QUI I PER QUÈ?

Aquesta guia pedagògica és un material de suport als educadors i educadores formals (mestres i professorat) i no formals (monitores de lleure, educadores socials i altres) d'infants i jovent de nou a disset anys, per tal d'incloure continguts i pràctiques pròpies de l'educació per la justícia global en la seva programació.

L'educació per a la justícia global és un procés de coneixement i d'anàlisi crítica de la realitat que vincula l'acció local i la seva dimensió global. La seva finalitat és promoure una consciència crítica envers les causes que generen desigualtats i conflictes. També contribueix al canvi d'actituds i pràctiques que han de fer possible una ciutadania responsable, respectuosa i compromesa amb la transformació social¹.

L'objectiu de la campanya és formar uns infants i un jovent crític amb les actituds racistes i sexistes; capaç d'identificar les discriminacions i desigualtats de gènere i d'interculturalitat, i que generi propostes de transformació en el centre educatiu, l'entorn local i el global.

A través de les formacions es vol:

- promoure la formació, la investigació, la reflexió i la transformació de les relacions de gènere i la interculturalitat en el món globalitzat;
- fomentar la participació intercultural comunitària des dels centres educatius i involucrar-hi famílies, professorat i alumnat;
- sensibilitzar la ciutadania sobre les relacions desiguals de gènere i interculturalitat a través de l'art;
- compartir experiències amb infants, famílies i professorat d'altres centres educatius de la ciutat.

Es poden incloure les formacions en matèries relacionades en l'àmbit social, cultura i valors ètics o servei comunitari. I també de manera interdisciplinària i inserint mòduls a l'àmbit d'educació visual, plàstica, tecnològic, llenguatge o més.

METODOLOGIA

Les formacions teórico-pràctiques es proposen en format taller a l'inici de cada mòdul formatiu amb dinàmiques socioafectives i participatives i posteriorment, es promouran d'altres metodologies participatives com són la IAP, l'aprenentatge servei i l'art i la sensibilització. Les accions de sensibilització i incidència social i política adreçades a la comunitat educativa (altres alumnes i família) i a la ciutadania, les realitzarà el mateix jovent participant per tal d'apropiar-se dels continguts apresos i aconseguir un efecte multiplicador.

En aquesta guia, que conté només la primera fase de la campanya, es treballen les propostes de transformació al centre educatiu a favor de la perspectiva de gènere i la interculturalitat. Les formacions són de 2 a 4 hores, que s'adaptaran depenent del grup participant. La majoria es duen a terme a l'aula, a excepció del 4t i 5è mòduls que inclouen aspectes de tot el centre educatiu per investigar i sensibilitzar la comunitat educativa.

¹ Consultat a: http://www.aprenentatgeservei.org/intra/aps/documents/guia_pau%20drets%20humans%20i%20solidaritat_web.pdf

CONTINGUTS

Els continguts d'aquesta guia pedagògica han estat elaborats per la Fundació Akwaba amb col·laboració del col·lectiu Lo Relacional, especialment el mòdul cinc de sensibilització a la comunitat educativa i el marc conceptual de la campanya.

Les formacions van adreçades especialment a infants de nou anys a joves de disset. Tot i que els continguts són els mateixos, el grau d'aprofundiment i la metodologia varia depenent de l'edat i per això agrupem els mòduls en dos blocs: l'un per a infants del segon i tercer cicle de primària, de nou a onze anys; i l'altre per a joves de secundària, de dotze a disset anys. Els continguts dels mòduls segueixen una lògica d'aprenentatge progressiu i, per tant, se suggereix dur a terme l'ordre proposat.

MÒDUL 1. Jo sóc...: Identitats múltiples

MÒDUL 2. Les relacions de gènere en el món globalitzat

MÒDUL 3. Qüestionem el racisme i el sexisme en els mitjans de comunicació del món

MÒDUL 4. Transforma't i transforma el centre educatiu

MÒDUL 5. Sensibilització a la comunitat educativa

MARC CONCEPTUAL I RECOMANACIONS

EIXOS DE LA COMPETÈNCIA CURRICULAR SOCIAL I CIUTADANA

PRIMÀRIA

- **Quant a perspectiva de gènere:** desenvolupar actituds cooperatives, solidàries i crítiques davant de les diferents situacions de discriminació per motiu de gènere, sexe i opció afectivosexual tant de l'àmbit escolar com de l'entorn proper.
- **Quant a interculturalitat:** construir relacions inclusives basades en el respecte, el diàleg i l'enriquiment mutu entre totes les persones i grups socials, rebutjant els estereotips, prejudicis i discriminacions per motius d'origen o pertinença.

SECUNDÀRIA

- **Quant a perspectiva de gènere:** promoure una ciutadania que potencii l'equitat entre homes i dones i l'eliminació de tota mena de discriminació per qüestió de gènere, sexe i opció afectivosexual.
- **Quant a interculturalitat:** ser persones obertes, responsables, crítiques i compromeses en la construcció de relacions interculturals basades en l'equitat, la justícia i la inclusió social, rebutjant els prejudicis, estereotips i qualsevol tipus de discriminació per motius d'origen o pertinença.

ESTRUCTURA DE LA GUIA

A continuació es troben:

- el bloc de primària amb el desenvolupament dels 5 mòduls,
- el bloc de secundària amb el desenvolupament dels 5 mòduls i
- el marc conceptual de la campanya amb recomanacions metodològiques.

Aquesta guia pedagògica és un recull de les formacions generades durant la **primera fase** de la campanya Ni uniformes ni etiquetes: per una escola i un món intercultural i amb equitat de gènere, amb la voluntat que es continuïn replicant.

BLOC DE PRIMÀRIA

MÒDUL P1 **DURADA 2H AULA**

Jo sóc...: Identitats múltiples

Es presenta la campanya «**Ni uniformes ni etiquetes: per una escola i un món intercultural i amb equitat de gènere**» que pretén donar valor positiu a la diversitat i facilitar la relació (participació i interacció) entre persones. Per fer una aproximació a aquestes temàtiques tan complexes, es proposa que l'alumnat de primària descobreixi les seves múltiples pertinences. També es formula preguntes sobre la seva identitat “qui sóc?” i sobre la seva personalitat “com sóc?”. D'aquesta manera, el gènere i la cultura són alguns dels aspectes socials que defineixen cada persona. Cadascú i cadascuna intercanviarà **mirades** amb la resta del grup a través d'una activitat d'ús de l'espai. Amb tot, es fomenta el respecte i el saber posar-se en la pell de l'altre persona. L'element que vincula les dinàmiques durant tot el procés d'aprenentatge és la **màscara**, element present a la imatge de la campanya.

IDEA FORÇA

Jo i els altres
tenim moltes
identitats.

CONCEPTES CLAU

Diversitat, gènere,
interculturalitat,
pertinença, mirades,
identitat i personalitat.

OBJECTIUS

- Identificar les pertinences múltiples de cadascú i cadascuna.
- Comprendre que la mirada pròpia i la dels altres influeixen.

DINÀMICA

PRIMERA PART

Activació de coneixements previs (10')

Imatge Ni uniformes ni etiquetes

Presentació de la campanya.

SEGONA PART

Contrastos (80')

Ubicació en l'espai

Presentació del grup segons aficions i gustos (grup divers).

Creació de màscares

La nostra mirada i la dels altres. Cada participant fabrica una màscara indicant les seves pertinences i les característiques que la defineixen com a persona.

TERCERA PART

Avaluació (30')

Fotografia de les mirades

L'alumnat ha pres consciència de les característiques pròpies i de la resta de participants i ha reflexionat sobre la importància que tenen. Cada alumne/a exposa en relació al grup la seva pròpia mirada.

Avaluació de la sessió

Emplenar el diari de reflexió sobre el present mòdul.

MATERIAL DE L'EDUCADORA

Pòster o imatge de la campanya, cartolines blanques (una per alumne/a), post-its, tisores, llapis, colors i un diari de reflexió (un per alumne/a).

REQUISITS TÈCNICS

Aula polivalent perquè es pugui fer espai movent cadires i taules quan calgui.

Cap requisit tecnològic.

1. ACTIVACIÓ DELS CONEIXEMENTS PREVIS

PRESENTACIÓ DE LA CAMPANYA (10')

CONTINGUTS PER LA PERSONA EDUCADORA

Amb aquest mòdul s'inicia la campanya **Ni uniformes ni etiquetes: per una escola i un món intercultural i amb equitat de gènere**. Per tal de presentar-la a l'alumnat, es mostra la imatge amb els diversos elements visuals que trobem:

El títol “ni uniformes ni etiquetes”

El títol de la campanya es forma amb paraules que poden adquirir diversos significats paral·lels, entre vàries interpretacions, podem trobar;

- **Un més literal**, atendria a una vessant **de l'aspecte** de les persones, en quant al vestir uniformes, és a dir, d'una manera homogènia. I les etiquetes seguint aquesta línia d'interpretació, també relacionada amb el vestir es referiria al vestir **d'etiqueta**, és a dir, elegant, de marques o de luxe. Aquest és un model de producció i consum homogeni i insostenible arreu del planeta. **“vestim uniformement”**
- **Un altre més social**, on els uniformes farien referència a **ser iguals** per pertànyer a un col·lectiu i etiquetes en quant a **estereotips**, rumors, judicis de valor, marcatges... **“som uniformes”**
Aquesta interpretació social és la que es desenvoluparà al llarg del projecte. Concebem la **diversitat** com element positiu en el desenvolupament de tota societat. I que fomenta la creativitat i la llibertat.
- **Altres**. Trobem l'**uniforme** de les professions o els càrrecs que ocupem les persones com element distintiu en la jerarquia de poder. En aquest sentit el desenvolupament del discurs al llarg del projecte serà **desemmascarador d'estructures de poder**, sobre tot relacionades amb el gènere i la interculturalitat per tal de copsar les dinàmiques socials i individuals que creen les situacions d'opressió.

El títol “per una escola i un món intercultural i amb equitat de gènere”

Defensem els **drets humans** en l'entorn proper (l'escola, el barri, la ciutat) i a nivell global (el món, totes les persones) per tal de que no hi hagin desigualtats per cap raó. Es treballarà la diversitat cultural i de gènere*.

La imatge de la campanya

La part gràfica del cartell de la campanya vol transmetre també una pluralitat d'idees.

- Les **lletres** poden representar un codi de barres que reforça la idea d'uniformitat o bé tot el contrari; lletres són de diferents mesures i això també es pot interpretar com diversitat.
- Les **formes** poden transmetre que tots els eixos (gènere, cultura, edat,...) han d'encaixar, hi ha pluralitat de mirades, de formes de ser i de pensar. Totes aquestes dimensions poden ser compartides i s'assumeix com és la mirada de la persona de dins a fora i de les altres persones a una mateixa. És a dir, es reconeix com la mirada de cadascuna influeix en com mirem els altres i al món.

A continuació trobeu la imatge de la campanya en gran per poder fotocopiar-la o descarregar-la a http://niuniformesnietiquetes.esy.es/wp-content/uploads/2016/09/Cartell_bloc.jpg per mostrar-la a l'alumnat.

* Aquests conceptes es poden introduir però es treballaran en profunditat als següents mòduls.

Imatge de la campanya, dissenyada per SUPERCORBA - Amaia Martín

DINÀMICA

A partir de la imatge de la campanya s'inicia una interpretació dels elements que es troben en format de debat-reflexió. Allò que transmeten el títol i la imatge ajuda a fer un apropament a la visió sobre equitat gènere i interculturalitat.

Aquesta interpretació s'adaptarà al grup-classe.

Per aquesta interpretació es poden plantejar preguntes a l'alumnat del tipus:

- Què us transmet la imatge?
- I els colors? Les formes? Les mirades? La forma i la mesura de les lletres?
- Llegim el títol de la campanya i preguntem sobre el seu missatge.

2. CONTRASTOS

PRESENTACIÓ DEL GRUP DIVERS (15')

DINÀMICA

Es formulen unes preguntes a tots i totes, l'alumnat respondrà ubicant-se a un lloc de la classe que l'educadora especifiqui. Pot introduir-se una tercera opció que sigui "a qui li agraden igual les dues coses". Cada vegada que es creïn els grups segons aficions, l'educadora indicarà que es mirin a veure qui forma els grups (es podrà rescatar al següent mòdul si hi ha hagut agrupació per sexes o d'altres característiques).

- A qui li agrada més la muntanya / a qui li agrada més la platja.
- A qui li agraden més els dies de sol / a qui li agraden més els dies de pluja.
- A qui li agraden més els macarrons / a qui li agrada més l'arròs.
- A qui li agraden més els caps de setmana tranquils a casa / a qui li agraden més els caps de setmana amb activitats.

NOTA: la ubicació en l'espai segons sexe o gènere es realitzarà al següent mòdul.

LA NOSTRA MIRADA (65')

Una vegada feta aquesta mirada de coneixença a nivell grupal, es passa a una mirada personal de cadascú i cadascuna a si mateixa. Això és per poder entendre com mirem les altres persones i quins elements influencien aquesta mirada.

DINÀMICA

1. RETALLEM UNA MÀSCARA PERSONAL

A partir de la inspiració de les formes vistes al pòster de la campanya, cada alumne/a retalla una màscara triant els colors, la grandària i la forma que vulgui i amb la que se senti còmode/a. La consigna per l'alumnat serà que mostrin tot allò propi, com se senten, com són, que els hi agrada i que no...

REFLEXIÓ

La màscara serà una mostra de la pròpia mirada i de com veiem el món i les altres persones. Es dóna el temps per si algú/na vol descriure la seva forma i color de màscara (tipus: “és quadrada perquè sóc molt capficada, és punxeguda perquè veig el món des de moltes perspectives, és rodona perquè sóc molt amable amb tothom, és verd perquè per mi significa l'empatia...”).

2. PRESENTACIÓ PERSONAL

Una vegada retallada la màscara, cada alumne/a ha d'escriure paraules per fer una presentació de si mateix/a. **Les paraules aniran darrera de la màscara, a la part interior.**

Facilitem una sèrie de categories per poder tenir una descripció més completa i variada de cadascú/na:

FAMÍLIA, LLOC DE NAIXEMENT, BARRI, AMICS I AMIGUES, RELIGIÓ, AFICIONS, NEN/NENA/ALTRE, COMPANYYS I COMPANYYES DE CLASSE, ESCOLA, EDAT, NOM, CARACTERÍSTIQUES DEL COS, ADJECTIUS QUE HAN PENSAT SOBRE LA SEVA PERSONALITAT...

REFLEXIÓ POSTERIOR

A partir d'algunes participants voluntàries que expliquen la seva màscara, l'educadora a través de preguntes reforça **idees claus** procurant que sigui també la resta de participants qui les formula, com són:

- Són moltes les característiques que ens defineixen (o només una).
- Les característiques ens defineixen però no ens determinen. Per exemple, l'edat; una persona pot tenir 50 anys i sentir-se molt jove. També la religió, cada persona la viu i interpreta a la seva manera.
- Aquestes característiques són les que nosaltres considerem que ara ens defineixen (la identitat és dinàmica i canvia). Es queden a l'interior de la màscara, potser les altres persones les veuen o no.
- A partir de com som nosaltres, veiem/interpretem com és la resta, això porta a fer prejudicis (és a dir, judicis de valors previs). Habitualment, si l'altre persona té característiques diferents a les nostres, aquests prejudicis solen ser negatius.

3. INTERCANVI DE MIRADES

Ampliar la mirada:

- Cada alumne/a posa la màscara sobre la taula.
- Tothom es passeja per la classe veient totes les màscares.
- Durant la passejada, l'educadora formula preguntes, com: Amb quina màscara (que no la meva) em sento identificat/da? Amb alguns elements concrets? Colors/formes/decoració... Per quins motius? L'alumnat no ha de respondre en veu alta, sinó fer una reflexió interior.
- Cada participant té 3 post-its, els posa a 3 màscares diferents assenyalant algun element que li agradi (forma, colors, decoració...). D'aquesta manera es dóna valor a la creació de les altres companyes i es busca un treball d'empatia de l'expressió de la resta d'alumnes/as a través de les màscares; per què hauran triat aquesta forma/color/decoració?

REFLEXIÓ POSTERIOR

Ens podem posar a la pell de d'altre i tenim elements comuns amb les altres persones.

REFLEXIÓ FINAL

- Tots i totes tenim dret a tenir una identitat personal (nom, gustos i característiques personals...) i pertinences (família, amigats, comunitat educativa...)
- Tenim dret a ser **iguals i diversos**; tots i totes hem de tenir els mateixos drets, ara bé, segons les nostres característiques diverses, podem tenir una atenció concreta per cobrir les nostres necessitats bàsiques; per exemple, persones que van en cadira de rodes necessiten d'accessos adaptats (rampa, ascensor o similar), dones embarassades necessiten temps i espais de repòs (seients reservats, baixa maternal...) i persones amb trets culturals propis que requereixen respostes concretes (llengua, religió, costums...), per exemple a Catalunya la llengua vehicular de l'escola és el català a diferència de la resta de l'estat.
- La diversitat no ha de portar a la desigualtat (en accés als recursos, en assoliment dels drets...)

3. AVALUACIÓ

LA MIRADA DINS DEL GRUP-CLASSE (15')

DINÀMICA

1. Cada alumne/a es col·loca la pròpia màscara. L'alumnat s'agrupa per colors i després per formes de les màscares. Aquesta dinàmica pretén tornar a **mostrar i valorar la diversitat**. La indicació d'agrupació per colors i formes s'ha d'adaptar al resultat de les màscares i es pot formular, tipus: "qui tingui vermells", "les màscares arrodonides",...

2. A continuació, es farà una foto final del grup-classe. Aquesta foto final tindrà els següents elements:

- Cada persona decideix on es posa, amb quina postura, a quina altura, a qui o què mira, etc. Han de saber que com es col·loquin mostra la seva **mirada**. Han de col·locar-se d'una manera que se sentin còmodes amb el lloc i la postura triada.
- El grup-classe ha de tenir clar que és un grup amb el mateix objectiu i han de sortir tots i totes a la foto.
- L'educadora es col·loca al final de la classe per tenir perspectiva amb la càmera de fotos i indicarà l'espai que les participants poden ocupar i realitza la fotografia.

DIARI DE REFLEXIÓ (15')

L'educadora entrega un diari de reflexió a cada alumne/a (veure annex 1). En aquest cas, l'alumnat emplena les dades de l'escola, classe i nom i disposa de l'espai de l'apartat del mòdul 1 per expressar com vulgui (dibuixos, paraules clau, redacció...) què s'emporta de la sessió responent:

- Com t'has sentit?
- Què t'ha agradat i què no?
- Què has après als tallers?

4. MATERIAL QUE LA L'EDUCADORA HA DE RECOLLIR D'AQUEST TALLER

- Les màscares creades per l'alumnat. S'utilitzaran als mòduls posteriors.
- La foto del grup realitzada com a dinàmica d'avaluació, a partir de la dinàmica "La mirada dins del grup-classe".
- El diari de reflexió. Emplena l'apartat del mòdul 1, s'utilitzarà a mòduls posteriors.

ANNEX 1

BLOC DE PRIMÀRIA

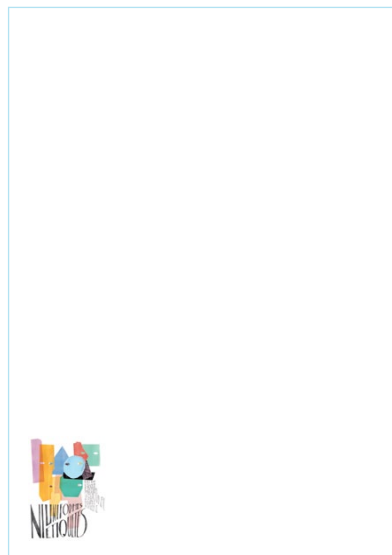
MÒDUL 1

Exemple format diari de reflexió

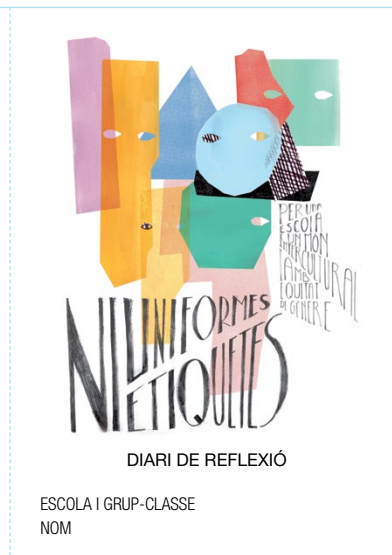
A continuació es mostra una proposta per elaborar el diari de reflexió per l'alumnat en format DIN A4, doblegant un full per la meitat. Les meitats es troben, per ordre: 1. Contraportada, 2. Portada, 3. Primera plana i 4. Segona plana.

Cal tenir una plana per cadascun dels 5 mòduls. Cada educadora podrà adaptar el disseny del diari de reflexió com ho cregui convenient.

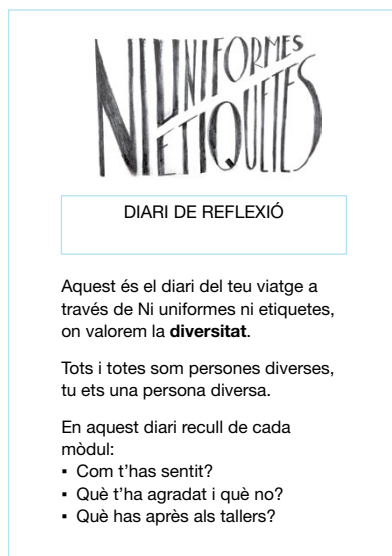
CONTRAPORTADA

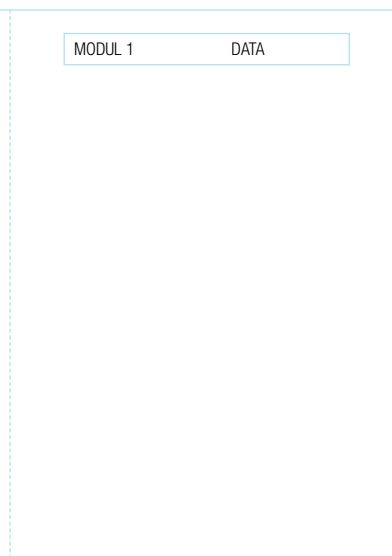
PORTADA

PRIMERA PLANA

SEGONA PLANA

BLOC DE PRIMÀRIA

MÒDUL P2 **DURADA 2H AULA**

Les relacions de gènere en el món globalitzat

El sexe i el gènere no són categories binàries, existeixen tantes identitats de gènere com persones. La feminitat i la masculinitat es poden deslligar de l'home i de la dona. Així, en aquest mòdul es promou la llibertat de cadascú/na de definir-se com se senti a través de dinàmiques vivencials i reflexions, a partir de vídeos que trenquen amb els estereotips de gènere. A partir d'aquí, a través de dues dinàmiques es copsa la desigualtat en l'accés als recursos influenciada pels estereotips de les característiques que pugui tenir cada persona. Així, es troba la cooperació com a element positiu dins del grup-classe per fer front en contextos on existeixen desigualtats entre les persones i els col·lectius. Per concloure la sessió, de nou es valora la diversitat de formes de ser, de pertànyer, d'identitats, de mirades i la interacció que hi ha entre tot l'alumnat, a través de l'elaboració d'un collage de les màscares de cadascú/na.

IDEA FORÇA

Ser nen, nena aquí i al món, és igual?

CONCEPTES CLAU

Sexe, gènere, estereotips, cooperació, necessitats bàsiques.

OBJECTIUS

- Identificar desigualtats i discriminacions negatives entre nens, nenes i altres.
- Valorar el patró global de discriminació per gènere.

DINÀMICA

PRIMERA PART

Activació de coneixements previs (35')

Ubicació en l'espai

Dinàmica sobre sexe-gènere.

Visualització d'un vídeo

Què significa ser nena i reflexió-debat sobre la feminitat i la masculinitat.

SEGONA PART

Contrastos (45')

Joc dels recursos (el cercle i les cadires)

Relació entre les característiques pròpies i l'accés als recursos i al poder.

Dinàmica de l'espai (papers de diari)

La cooperació com a resposta davant situacions injustes.

TERCERA PART

Avaluació (40')

Creació de photocall

Realitzar un collage amb les màscares creades al mòdul 1.

Avaluació de la sessió

Emplenar el diari de reflexió sobre el present mòdul.

MATERIAL DE L'EDUCADORA

Màscares creades al mòdul anterior (mòdul 1), càmera o mòbil per fer foto. Paper gran per fer *photocall* i *bluetack*, cordill per fer cercle al terra. Un paper de diari per cada alumne/a. Diaris de reflexió.

REQUISITS TÈCNICS

Ordinador, projector, accés a internet i àudio. Aula polivalent perquè es pugui fer espai movent cadires i taules quan calgui.

1. ACTIVACIÓ DELS CONEIXEMENTS PREVIS

QUÈ VOL DIR SER NEN O NENA? (20')

DINÀMICA

Per tal d'introduir la distinció entre les categories sexe i gènere, es proposa que l'alumnat s'identifiqui entre mascle/femella, masculí/femení i nen/nena.

Així, de la mateixa manera que al mòdul 1, es demana que l'alumnat s'ubiqui a l'espai segons:

- **Mascle/femella.** Separació en l'espai segons qui es consideri què.
- **Masculí/femení.** Repetir exercici amb aquestes categories.
- **Nen/nena.** Repetir exercici amb aquestes categories.

Una vegada clarificat el significat de cada concepte es convida a les participants a ubicar-se de nou en l'espai.

REFLEXIÓ

El **sexe** (ser entre mascle i femella) no és binari, és a dir, hi ha més categories a part de mascle i femella; existeix l'intersexualitat. També en els rols de **gènere** (masculí/femení i nen/nena) pot haver-hi amb un ventall d'opcions. Per exemple, algunes tribus natives americanes com els Navajo, Cherokee o la Cheyenne, reconeixien 5 tipologies en el seu sistema de gènere: homes, dones, dones dos esperits, homes dos esperits i transgènere.

LA MENYSVALORACIÓ DE LES NENES (15')

DINÀMICA

Visualització vídeo per reflexionar i trencar amb el menyspreu de l'expressió "ho fas com una nena":

"¿Qué significa hacer algo #ComoNiña? | Always"

3min 11seg

<https://www.youtube.com/watch?v=s82iF2ew-yk>

REFLEXIÓ

Les característiques que s'associen a ser nen o nena, són adjudicades de manera social. Habitualment les característiques adjudicades a les nenes són de caire negatiu.

PREGUNTA PER LA REFLEXIÓ

- En quin moment he estat conscient de que sóc nena?
En quin moment he estat conscient de que sóc nen?
- En algun moment he sentit desigualtat o limitació pel fet de ser nen o nena?
- En algun moment he sentit privilegi o poder pel fet de ser nen o nena?

L'educadora pot partir d'algun exemple propi per donar peu a la resta.

CONTINGUTS PER L'EDUCADORA

La identitat de gènere és l'autopercepció d'una persona en relació al seu sexe/gènere. Pot encaixar o no amb la morfologia sexual (consultar el marc conceptual i les recomanacions del final de la guia):

- Quan encaixa la identitat de gènere amb la morfologia sexual -> persona cisgènere.
- Quan no encaixa la identitat de gènere amb la morfologia sexual -> persona transgènere.

2. CONTRASTOS

EL JOC DELS RECURSOS (30')

DINÀMICA

Cal disposar d'espai lliure, si pot ser una meitat de l'aula.

Joc cercle. Recursos:

1. Es demana dues o tres persones per ser observadores de tot el que passa. Es poden col·locar on vegin millor l'escena, fins i tot a un punt més elevat; sobre una cadira o una taula.
2. L'educadora dibuixa un cercle al terra amb un cordill.
3. Es fa una tria d'unes 5 participants voluntàries que estaran dempeus, **dins del cercle**.
4. Es fa una altra tria d'unes 10 participants voluntàries que estaran **assegudes** en cadires envoltant les 5 primeres, **fora del cercle**.
5. Les que estan fora del cercle disposen "d'un recurs": **les cadires**, se'ls dirà que estiguin còmodes i gaudeixin d'estar ben assegudes, tot mirant les persones de dins del cercle.
6. Observem les reaccions per donar "un recurs" a unes sí i a d'altres no.
7. L'educadora afegeix l'efecte moviment: les cadires estaran cada vegada més ajustades al cercle per crear l'efecte de control sobre un segon recurs; **l'espai**.
8. L'educadora afegeix un altre element d'opressió: les que estan a dins del cercle no poden parlar.
9. I per últim, les cadires s'ajusten més sense fer mal.

Posteriorment, per dinamitzar el debat:

- Quins han estat els recursos o privilegis que un grup tenia i l'altre no? (comoditat de les cadires, espai, capacitat d'opinar...)
- Com s'han sentit les persones de l'interior del cercle? I amb el fet de no poder expressar-se?
- Com s'han sentit les persones de l'exterior del cercle? Han estat conscients de com s'han sentit les persones de l'interior? Quina part de responsabilitat tenen les persones de fora del cercle en la situació en la que s'han trobat les de dins?

- Les observadores donen la seva versió dels fets i ho exposen a la resta de la classe completant allò que ja ha sortit.
- Es pot fer un llistat dels sentiments i les conductes de les dues parts (persones de dins i de fora del cercle).
- Tenim actituds similars quan juguem, quan hem de compartir o fer tasques conjuntament?

REFLEXIÓ

Les característiques que tenim moltes vegades no són triades, són fruit de l'atzar segons on i com ens ha tocat néixer (en quin país, en quina família, de quin sexe,...). Segons les característiques que tenim existeix una tendència a patir més injustícies o menys. Per això, s'ha de lluitar per un món on totes les persones tinguin bones condicions de vida. És a dir, el fet de que les injustícies es donin segons unes característiques que no hem triat, és una qüestió social, creada, construïda, si tota la societat decideix que les característiques de les persones no han d'influir, així serà. Per exemple, davant el fet de l'assistència mèdica que a la pràctica no és universal, ens preguntem: què és més important, a quin país hem nascut o que hi hagi sanitat pública a Catalunya per a tothom? En aquest cas es troba el país de naixement de les persones com una característica que pot frenar el seu accés a la sanitat pública si no es disposa d'un document acreditatiu legal.

REFLEXIÓ

Ser noi/noia/altres és una característica més en aquesta estructura social, podria no influir però ara per ara existeixen moltes desigualtats a causa del gènere, com poden ser: en l'escolarització al món, en els sous que es reben al treball, en la quantitat de dones en la representació política, en la pràctica d'esports...

LA COOPERACIÓ COM A RESPOSTA DAVANT SITUACIONS INJUSTES (15')

DINÀMICA

1. L'educadora crea un cercle amb els fulls de paper de diari oberts a terra.
2. Per contextualitzar: Ens trobem en el ben mig del mar i els diaris representen els trossos de fusta que suren i ens salven d'ofegar-nos.
3. Es troben els trossos en cercle i cada participant ocupa un, es posa a sobre.
4. Començant per una persona participant qualsevol, s'indica que per salvar-se d'ofegar-se ha de donar la volta al cercle (sempre trepitjant trossos de paper), la resta ha d'evitar que la persona que es mou caigui al mar.
5. Després, cada persona que forma el cercle ha de fer la mateixa operació.
6. Una vegada tothom ha completat la volta, la situació es complica, els trossos de fusta es trenquen i els diaris es doblen per la meitat.
7. Es torna a repetir l'acció on cadascú ha de donar una volta sencera.
8. Si l'educadora ho valora, es podrà fer amb més dificultat, tornant a doblegar els papers i tornant a fer les voltes.

Formulem preguntes generadores del tipus: Què creieu que ha passat? Com us heu sentit? Que heu après?

REFLEXIÓ

Totes les persones es poden trobar en una situació complicada. Cal tenir empatia i col·laborar entre totes les persones per poder gaudir d'una vida digna.

3. AVALUACIÓ

PHOTOCALL (30')

DINÀMICA

Per crear el pòster-collage cal recuperar les màscares elaborades al mòdul 1. Es crea un pòster-collage amb totes, amb cura d'enganxar-ho d'alguna manera que després es puguin tornar a utilitzar als següents mòduls. La idea és visualitzar la diversitat de formes de ser, de pertànyer, d'identitats, de mirades i la interacció que hi ha entre elles ja que tot l'alumnat forma part del grup-classe. Tot això en paral·lelisme a la imatge de la campanya que també mostra màscares i mirades.

El pòster-collage creat pel grup-classe servirà de fotocall per l'avaluació d'aquest mòdul formatiu. Un fotocall és un fons creat perquè les persones es facin fotos en algun esdeveniment. Aquest fotocall també s'utilitzarà al següent mòdul, així que es pot quedar penjat a la classe.

REFLEXIÓ POSTERIOR PEL TANCAMENT DE LA SESSIÓ

Característiques individuals i diverses en tenim totes les persones. Són nostres, cadascú té les seves i "no passa res". Ara bé, no s'ha de deixar que aquestes característiques determinin o limitin els nostres passos.

DIARI DE REFLEXIÓ (10')

L'educadora entrega el diari de reflexió a cada alumne/a. En aquest cas, l'alumnat disposa de l'espai de l'apartat del mòdul 2 per expressar com vulgui (dibuixos, paraules clau, redacció...) què s'emporta de la sessió responent:

- Com t'has sentit?
- Què t'ha agradat i què no?
- Què has après als tallers?

4. MATERIAL QUE L'EDUCADORA HA DE RECOLLIR D'AQUEST TALLER

- El *photocall* de les màscares.
- El diari de reflexió. Emplenar l'apartat del present mòdul.

BLOC DE PRIMÀRIA

MÒDUL P3 **DURADA 2H AULA**

Qüestionem el racisme i el sexisme en els MMCC del món

El sexisme i el racisme són fenòmens que persisteixen a la nostra societat i arreu del món. Al taller es visualitza la importància dels missatges que es reben i que moltes vegades estan legitimats i produïts pels mitjans de comunicació. A partir de la visualització d'un vídeo sobre la definició al diccionari de la paraula *gitano*, es reflexiona sobre les expressions racistes que generen discriminació negativa. Seguint com a fil conductor els missatges que ens arriben arreu del món, es troba que existeix una tendència al món en la que **les nenes tenen menys drets coberts i privilegis** que els nens; es visualitzen els exemples en l'accés a l'educació i la possibilitat de practicar d'esports, tot lligat amb els rols de gènere que marquen les expectatives pels nens i nenes.

Per concloure la sessió, la classe es reconeix com a grup i formula les seves característiques diverses i comunes.

IDEA FORÇA

Ser nen, nena aquí i al món, és igual?

CONCEPTES CLAU

Discriminació, desigualtat d'oportunitats, feminisme.

OBJECTIUS

- Identificar llenguatge discriminatori (sobretot racista i sexista).
- Copsar desigualtats de gènere i interculturals al món global.
- Visibilitzar elements comuns del grup-classe.

DINÀMICA

PRIMERA PART

Activació de coneixements previs (15')

Visualització d'un vídeo

Importància de l'ús del llenguatge.

SEGONA PART

Contrastos (45')

Creació d'un noticiari a partir de fitxes

Els casos de l'accés a l'educació de les nenes arreu del món i les desiguals expectatives als esports.

TERCERA PART

Avaluació (60')

Photocall i vídeo relat

Jo sóc, nosaltres som.

Avaluació de la sessió

Emplenar el diari de reflexió sobre el present mòdul.

MATERIAL DE L'EDUCADORA

4 fitxes per treball en grup.
Màscares creades al mòdul 1 (que es troben al photocall).
Càmera o mòbil per gravar vídeo.

REQUISITS TÈCNICS

Ordinador, projector, accés a internet i àudio.

1. ACTIVACIÓ DELS CONEIXEMENTS PREVIS

UNA DEFINICIÓ DISCRIMINATÒRIA GENERA DISCRIMINACIÓ (15')

DINÀMICA

Per tal de copsar la importància de l'ús del llenguatge, trobem el cas de la definició al diccionari de la paraula *gitano* on s'associa a aquest col·lectiu descripcions negatives. Nens i nenes gitanes que llegeixen aquesta descripció no se senten identificats/es i reclamen que aquesta definició no s'ajusta a allò que ells i elles són. Vídeo, paraula gitano al diccionari:

**“#YoNoSoyTrapacero
#YoNoSoyTrapacera |
Subtítulos inglés, euskera,
gallego y catalán”**

2min 10seg

<https://www.youtube.com/watch?v=DqBvpWbmdkQ>

PREGUNTES GENERADORES

- Quines altres expressions creieu que es refereixen a un col·lectiu i són discriminatoris? Per exemple: treballar com un negre o com un xino, plorar o pegar com una nena o “me crecen los enanos”.
- En quina mesura aquestes frases poden ser ofensives pels col·lectius esmentats?
- Com li podríem donar la volta a aquestes expressions de manera que no siguin discriminatòries?

REFLEXIÓ FINAL

A la vida quotidiana sentim molts missatges discriminatoris amb certs col·lectius de la societat, de manera molt naturalitzada. De vegades aquests missatges són en forma d'insults o d'expressions sexistes i/o racistes (per exemple: treballar com un negre, colpejar com una nena...), en aquest cas cal ser conscients de que algú es pot sentir ofès en sentir aquestes expressions i s'ha de procurar un llenguatge

que no inclogui de manera discriminatòria els diversos col·lectius. I quan aquest llenguatge és discriminatori des d'un mitjà oficial com és un diccionari, cal reclamar amb arguments que es reformuli allò que es diu, que és l'objectiu del vídeo #YoNoSoyTrapejero.

Si s'escau, es pot buscar la definició actual de la paraula "gitano, na" a la RAE (Real Acadèmia Espanyola): <http://dle.rae.es/?id=JDtQUsF>

2. CONTRASTOS

SER NEN/NENA/ALTRES ARREU DEL MÓN (45')

Què tenim en comú els nens i nenes d'arreu del món? Anem a l'escola, juguem, fem esport... En concret, en aquesta dinàmica es tractaran els àmbits d'accés a l'educació i les pràctiques esportives, com a recursos i drets.

DINÀMICA

ANNEX 1, 4 fitxes. Si s'escau repartir la mateixa fitxa a dos grups de participants. L'educadora entrega una fitxa a cada grup de 4 alumnes/as. L'alumnat interpreta la fitxa i elabora una notícia relacionada. Una vegada redactada la notícia, cada grup la llegeix davant la classe i posteriorment, es promou un petit debat amb tota la classe per a cada notícia. (VEURE ANNEX 1).

Nota: valorar segons el grup-classe, si només fer la lectura i comentaris-reflexions col·lectius dels exemples que es mostren a les fitxes de manera grupal (sense la redacció de la notícia).

REFLEXIÓ FINAL

Existeix algun grup de persones que lluiti per la igualtat entre nens i nenes, homes i dones?

El feminisme: són els moviments a favor de l'equitat de gèneres. Cal copsar que existeixen desigualtats i discriminacions negatives de manera històrica, a través dels anys, però la situació final desitjada seria que no calgués tenir en compte aquestes categories perquè es viurà en una societat equitativa.

CONTINGUTS PER L'EDUCADORA

Desigualtat en l'accés a l'educació per les nenes

Durant gran part del segle XX a Espanya, les noies no acudien a l'escola ja que se'ls assignava les tasques domèstiques. Ara per ara, les noies són més nombroses que els homes en els estudis (excepte en els de tipus formació professional).

Arreu del món, hi ha **4 milions de nenes més sense escolaritzar que nois**. A Nigèria hi ha casi 5 i mig milions de nenes sense escolaritzar, a Pakistan més de 3 milions i a Etiòpia més d'un milió. <http://es.unesco.org/gem-report/sites/gem-report/files/girls-factsheet-sp2.pdf>

REFLEXIÓ

El desigual accés a l'educació, genera **desigualtat d'oportunitats** al llarg de la vida, que és la situació en la qual les persones tenen diferent accés a recursos i drets a causa dels elements que configuren l'estructura social, és a dir, per factors socials com són: el gènere, el barri, la situació econòmica dels progenitors o la migració, entre d'altres. La pobresa vinculada a la infància erosiona l'estructura d'oportunitats i genera uns desavantatges a les persones que la pateixen.

<https://albertsales.wordpress.com/2013/01/19/la-pobreza-infantil-y-la-reproduccion-de-las-desigualdades-sociales/>

Existeix una tendència entre l'educació i el món laboral; a major educació millor situació laboral. Podem dir que l'educació genera oportunitats. Així, el que es mostra al món educatiu es replica al món laboral; existeix una tendència de que les dones cobren menys diners que els homes fent la mateixa feina. És justa aquesta situació? Qui ha de lluitar perquè això no passi, només les dones?

Desiguals expectatives als esports

Existeix un imperatiu tradicional per les nenes i dones: **"Ser i estar per l'altre"**, això vol dir dedicar-se al servei, cura, atenció o plaer de les altres persones en detriment de la pròpia cura d'una mateixa¹. Aquest imperatiu marca que l'**estètica** de les dones ha de ser un element bàsic en detriment d'altres aspectes. En el món de l'esport, això suposa un afegit ja que les dones en determinades disciplines:

- Han de fer la pràctica esportiva + somriure + anar maquillades...
- La seva figura apareix només com d'animadores.
- Són jutjades pel seu aspecte físic i no tant pels resultats esportius.
- Són limitades i/o criticades per la seva forma de vestir. De vegades relacionat amb l'àmbit religiós.
- Altres.

¹ Subirats, Marina (2013) Forjar un hombre, moldear una mujer. Ed. Aresta. Pàg. 45

Així, al món de l'esport quan cerquem una imatge de dona als mitjans de comunicació, què ens trobem habitualment? Probablement les animadores o models de publicitat de moda esportiva (objecte) que no esportistes (subjecte, protagonistes). Passaria el mateix en el cas del homes? Per defecte l'esport mediàtic s'atribueix als homes.

3. AVALUACIÓ

JO SÓC, NOSALTRES SOM. PHOTOCALL I VÍDEO RELAT (50')

DINÀMICA

S'aprofita el photocall creat a la sessió anterior per posar de fons a les gravacions dels clips de vídeo que s'elaboraran a continuació. En cas que el format vídeo sigui difícil de gestionar, es proposa que l'alumnat escrigui les frases en un paper i es facin fotos on es llegeixin les frases amb el photocall darrera.

PER CREAR VÍDEO:

1. L'alumnat es col·loca en grups de 4.
2. Es rescaten dues característiques que cadascú/na destaquï de si mateix/a en la dinàmica de creació de màscares del mòdul 1.
3. Es decideixen unes frases de resum que els uneixin com a grup i valorin la diversitat interna. Tipus: "nosaltres som diversos, nosaltres som ciutadans/es, nosaltres no discriminem, nosaltres som de l'escola, nosaltres som del barri, nosaltres som..."
4. Quedarà un text amb el format:
 - Jo sóc xxx i xxx, Jo sóc xxx i xxx, Jo sóc xxx i xxx, jo sóc xxx i xxx...
 - Nosaltres som... (IMPORTANT: allò que tenim en comú sense tenir en compte les característiques individuals).
5. Cada grup es grava en vídeo: cadascuna diu les seves dues característiques i entre tots/es diuen la comuna.

DIARI DE REFLEXIÓ (10')

L'educadora entrega el diari de reflexió a cada alumne/a. En aquest cas, l'alumnat disposa de l'espai de l'apartat del mòdul 3 per expressar com vulgui (dibuixos, paraules clau, redacció...) què s'emporta de la sessió responent:

- Com t'has sentit?
- Què t'ha agradat i què no?
- Què has après als tallers?

4. MATERIAL QUE L'EDUCADORA HA DE RECOLLIR D'AQUEST TALLER

- VR (vídeo relat). Cada grup de 3-4 haurà gravat un tall amb les màscares de fons on diuen “Jo sóc xxx, xxx. Jo sóc xxx, xxx. Jo sóc xxx, xxx, Nosaltres som xxx” Així que tindrem tants talls de vídeo com grups hagin sortit.
- El text escrit de la preparació del VR (opcional).
- El diari de reflexió. Emplenar l'apartat del present mòdul.

ANNEX 1

BLOC DE PRIMÀRIA

MÒDUL 3

FITXA 1

Malala: dret de les nenes a l'educació

La Malala Yousafzai, és la noia pakistanesa de 15 anys a qui els talibans van intentar assassinar per defensar el **dret de les nenes a anar a escola**.

“Tinc dret a l'educació, a jugar, a cantar, a anar al mercat, a que s'escolti la meua veu”, deia la Malala.

Prohibir a una nena anar a escola quan en aquella societat existeix l'escola i els nens hi van, és una discriminació contra totes les nenes, una vulneració del dret a aprendre i contra el dret a tenir una vida plena. Les desigualtats en educació comencen en la primera infància i continuen a l'edat adulta.

<http://blogs.gravi.com/filo/2012/11/15/malala-dret-de-les-nenes-a-leducacio/>

Llegiu el text i imagineu que sou periodistes i escriviu una notícia sobre la situació de les nenes respecte l'educació al món. **PISTA: per què les nenes no van tant a l'escola com els nens?**

ANNEX 1

BLOC DE PRIMÀRIA

MÒDUL 3

FITXA 2

Binta y la gran idea

“Binta y la gran idea” és un curtmetratge que ens introdueix en la història de la Binta, una nena de set anys que viu a la regió de Casamance, al sud del Senegal. A partir de la seva veu en off coneixem el mode de vida a la regió i en especial la situació de l’educació, sobretot en el cas de les nenes i dones.

Una sorprenent idea del seu pare, un pescador compromès amb el progrés de la humanitat, contribuirà a qüestionar alguns aspectes de la noció del desenvolupament occidental.

<https://www.youtube.com/watch?v=meLXFL1FE8>

Llegiu el text i imagineu que sou periodistes i escriviu una notícia sobre la situació de les nenes respecte l’educació al món. **PISTA:** per què les nenes no van tant a l’escola com els nens?

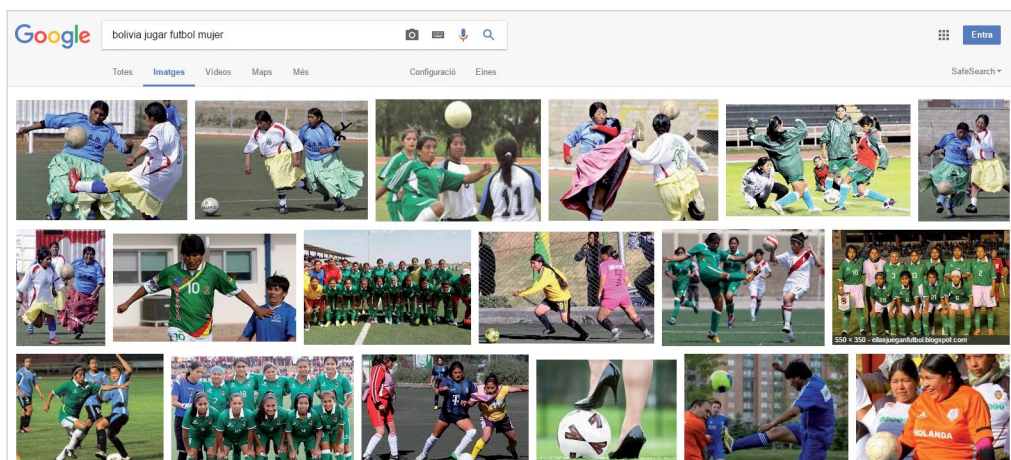
ANNEX 1

BLOC DE PRIMÀRIA

MÒDUL 3

FITXA 3

Bolívia, jugar a futbol

A Bolívia es practica molt el futbol per part de les dones i les nenes. A la imatge es mostra el resultat de cercar a Google Imatges "bolivia jugar futbol mujer".

<http://www.paginasiete.bo/sociedad/2014/7/24/chicas-patean-prejuicios-escuela-futbol-alto-27550.html>

Observeu les imatges. Imagineu que sou periodistes i escriviu una notícia sobre les imatges. **PISTA:** Hi ha alguna que destaquí o estigui fora de lloc? Per exemple, és pot jugar amb tacons al futbol? Tot són dones en aquestes fotos?

ANNEX 1

BLOC DE PRIMÀRIA

MÒDUL 3

FITXA 4

Esports d'homes i esports de dones?

Bill May, l'home que lluita contra la desigualtat en la natació sincronitzada.

Als mundials de Kazan (Rússia) **Bill May**, el nadador de sincronitzada estatunidenc, de 36 anys, es va penjar l'or en el duo tècnic. És la novetat d'aquests Campionats, la inclusió dels homes en una prova únicament femenina.

Existeixen esports només per dones o per homes? I per nens i nenes? Hi ha algun esport on es demana als homes que somriuguin, portin pentinats i roba concrets...?

BLOC DE PRIMÀRIA

MÒDUL P4 **DURADA 3H AULA I ESPAIS DE L'ESCOLA**

Transforma't i transforma el centre educatiu

A partir de les diversitat de mirades i maneres de ser que hi ha dins del grup classe, es proposa fer una Investigació Acció i Participació sobre si aquesta diversitat és valorada en tots els àmbits de l'escola. Així tots i totes es transformaran en investigadores de com als diferents nivells del centre educatiu hi ha perspectiva de gènere (o no hi ha) i de si es donen pràctiques interculturals (o no es donen). A partir de la investigació es durà a terme una acció i reivindicació **per una escola i un món intercultural i amb equitat de gènere.**

IDEA FORÇA

Investiguem si l'escola promou i respecta la diversitat.

CONCEPTES CLAU

Perspectiva de gènere, interculturalitat, comunitat educativa, diversitat, coeducació.

OBJECTIUS

- Identificar pràctiques amb perspectiva de gènere i intercultural.
- Promoure la diversitat a tota la comunitat educativa.

DINÀMICA

PRIMERA PART

Activació de coneixements previs (Aula) (20')

Esquema

Actors i espais.
Categories d'anàlisi.

SEGONA PART

Contrastos (Aula i espais del centre) (130')

Preparació i visita als espais

Ens transformem.
Investiguem l'escola.
Transformem l'escola.

TERCERA PART

Avaluació (Aula) (30')

Recull

Pensem la campanya de sensibilització.

Avaluació de la sessió

Emplenar el diari de reflexió sobre el present mòdul.

MATERIAL DE L'EDUCADORA

Punts verds, punts vermells i estrelles (grogues, seran les alternatives). Tissores. Càmera de fotografiar. Les màscares creades al mòdul anterior. Paper de cel·lofan de color lila. Paperògraf. *Bluetack* i cel·lo.

REQUISITS TÈCNICS

Càmeres de fotografiar (x3).
Cal que hi hagi tantes educadores com grups es formin per la investigació.

1. ACTIVACIÓ DELS CONEIXEMENTS PREVIS

PENSEM L'ESCOLA. COMUNITAT EDUCATIVA I ESPAIS (20')

DINÀMICA

Actors educatius/espais:

- El centre educatiu té molts espais. Pensem entre tots/es quins serien aquests espais: aules, passadissos, el pati, sala de mestres, aules d'infantil, lavabo, menjador, biblioteca, vestidors...
- Es presenta el concepte “**comunitat educativa**” i es fa un llistat col·lectiu de qui creiem que forma part d'aquesta comunitat, serien: professorat, equip de direcció, l'alumnat, AMPA i totes les famílies, monitores de menjador, monitores d'extraescolar, educadors/es externes com les d'Akwaba. També contemplarem el personal de manteniment i el personal de neteja i altres agents no presents físicament al centre educatiu.

CONTINGUTS PER L'EDUCADORA

Definició de comunitat educativa: és el conjunt d'agents que participen del procés educatiu de l'alumnat.

“La comunitat educativa està formada per totes les persones i institucions que intervenen en el procés educatiu. En formen part l'alumnat, les famílies, el professorat, els professionals de d'atenció educativa i el personal d'administració i serveis, l'Administració educativa, els ens locals i els agents territorials i socials, i les associacions que els representen, així com l'associacionisme educatiu, les entitats esportives escolars i les entitats de lleure. La comunitat escolar, representada en el consell escolar del centre, està inclosa en la comunitat educativa.”

<http://www.edu21.cat/ca/continguts/283>

Veiem exemples d'actors del barri vinculats amb els centres educatius com els **negocis de botigues** que hi participen d'algun projecte que para atenció al món escolar, com són:

- “Camí escolar” de Barcelona.
<http://w110.bcn.cat/portal/site/CaminsEscolars/index2cff.html>
- “AMPAS Endavant” de l'Hospitalet de Llobregat.
<http://projecteicilh.wixsite.com/itaca/single-post/2016/1/26/AMPAs-Endavant-ja-camina>

2. CONTRASTOS

QUI, ON, QUÈ, QUAN? (130')

CONTINGUTS PER L'EDUCADORA

Amb l'exercici anterior, ja s'han copsat les categories "Espais" i "Actors" de l'escola en general. Ara cal veure quines pràctiques amb perspectiva de gènere i intercultural manquen a l'escola. A través de les preguntes:

QUI? (actors) **ON?** (espais) afegirem el **QUÈ?** (situacions) i **QUAN?** (En quin moment)

A continuació, es mostra un quadre d'exemple per l'educadora:

QUI?	ON?	QUÈ?	QUAN?
Molts nois	Pista de futbol	La pilota de futbol ocupa tot l'espai per jugar	Hora del pati
-----	Lavabo	El ninot de les noies té faldilla	-----
-----	Aula infantil	Les nines són totes de pell clara	-----
-----	A la classe	Tenim estotjos sexistes (un color per les nenes i altre pels nens)	Aquest curs
Professorat	Sala professorat	S'anomena sala de professors	Des de sempre
Personal de l'escola	A l'equip directiu	Totes les persones de l'equip directiu són homes i laics	...
...

Pluja d'idees d'elements generals que poden formar part (o no) de l'anàlisi del centre educatiu: símbols del lavabo, sala de professorat, aules, passadissos, pati (ús espais/pràctiques d'esports), aules d'infantil, AMPA, el contingut dels llibres, els discursos de la gent, les cançons, les joguines, el material escolar, les disfresses de carnaval, la violència directa (insults, empentes, baralles...) a les aules o al pati, el menú del menjador, elements separats per ser nen/a, contes sexistes, relacions a l'aula entre l'alumnat...

També podem trobar una categorització de tipus de discriminacions per gènere o cultura a través de l'ús del llenguatge, l'educació sexista, els usos dels espais, gènere i cultura de les persones que integren la comunitat educativa i l'alimentació. Veiem les categories desenvolupades amb idees que poden sorgir per la dinamització de l'activitat:

a) Ús del llenguatge

Recordem que l'ús del llenguatge genera discriminacions, com vam veure al vídeo del mòdul 3 “#yo no soy trapacero”. Observem si el llenguatge no inclou les dones, les omet i les discrimina.

- **AMPA.** Quines són les sigles a la nostra escola de l'associació de famílies? Inclou tothom? Ara s'anomena Associació de Mares i Pares Alumnes, és neutra? Es podria adaptar amb “alumnat”. Aquest és un exemple de l'evolució del llenguatge, abans era APA i ara moltes es diuen AFA (Associació de Famílies d'Alumnes).
<http://www.fbofill.cat/sites/default/files/1638.pdf> (pàg. 13)
- **Sala de professors.** Així se sol anomenar la sala del professorat, fins i tot en algun cas on tot són dones.
- **Els nens.** Exemple de situació on el llenguatge no inclouïa tothom:
La professora diu unes indicacions al grup:
“Després de la pel·lícula, els nens de primer A sortiu per davant i els de primer B per darrere”, anuncia la professora. “I les nenes?”, es sorprèn Marta, de sis anys, des de la segona fila de la sala d'actes.
<http://www.lavanguardia.com/estilos-de-vida/20131108/54393123779/desigualdad-en-las-aulas.html>

b) Educació sexista

- **Atenció diferenciada** als nens i les nenes mesurada en número de paraules. El professorat segueix parant més atenció als nens ja que ells criden més l'atenció perquè són estimulats a demostrar que són forts i protagonistes. Les nenes en canvi solen tenir atribuïdes les etiquetes de madures i de vegades fins i tot d'ajuda a la mestra com suport en la cura i aprenentatge dels nens. Aquest fet afecta nens i nenes. Els nens pateixen frustració davant expectatives que no poden o no volen assumir d'aquest rol protagonista i de fortalesa. Les nenes pateixen la menor quota d'atenció per part dels ens educatius.
- Als llibres de text es dona la **invisibilització** de les dones al llarg de la història. Només un 7,5% de les persones referents en cultura i ciències són dones als llibres de text de l'ESO. Queden en un segon pla les referents femenines; científiques, il·lustradores, historiadores, arquitectes, escriptores, enginyeres,...
- <http://diarieducacio.cat/on-son-les-dones-als-llibres-de-text/>
- En les temàtiques de les cançons quan parlen de dones (poques vegades) s'idealitza la dona casta, esposa i mare. Les dones joves tenen com a prioritat ser belles i arribar a casar-se. També la dona com origen de tots els mals o algú incapaç d'actuar pel seu compte que necessita un heroi salvador. Tal com afirma Inma Oliveres i Prat, professora de música.
- Tipus d'estudis superiors separats. **Menysvaloració** de les professions feminitzades, com són les dels àmbits de serveis, sanitat, ensenyament, administració pública i comerç.
- Material escolar sexista. Per exemple els estoigs per colors segons nen/a. També el mobiliari: cadires roses per les nenes i blaves pels nois.

c) Usos dels espais

- **Jocs al pati.** Moltes vegades els patis dels centres educatius es troben ocupats per algun joc de pilota on els participants solen ser exclusivament nois.
- **Neteja.** Exemple de situació real d'una escola a Barcelona: cada dia a una parella d'alumnes/as ha d'escombrar la classe. Una nena crítica: aquesta situació és sexista... Perquè l'escombra està al lavabo de les nenes. Aquesta denúncia és pel fet de naturalitzar la relació entre neteja i les dones.

“L’espai també condiona i forma part del currículum ocult. Les taules i cadires amb passadissos tenen la disposició pròpia de les fàbriques amb telers, pensada per controlar la productivitat. A les criatures que només veuen el clatell del de davant què els has de demanar sobre treball en equip o solidaritat? El mateix passa amb els patis, que són tots asfaltats per jugar a pilota, i tens les nenes als voltants mentre els nens juguen a pilota. En canvi a l’època de la república es parlava d’enjardinar les escoles. Si tens ni que siguin quatre plantes i les has de regar cada dia ja saps que uns éssers vius necessiten uns treballs de cura.”

<http://diarieducacio.cat/si-les-criatures-a-casa-veuen-violencia-lescola-ha-densenyar-que-un-altre-mon-es-possible/>

d) Gènere i cultura de les persones que integren la comunitat educativa

- Presència de famílies immigrades (barri/escola pública). Existeix una desproporció entre la presència de famílies immigrades al barri (per exemple al districte de Collblanc - La Torrassa d’Hospitalet de Llobregat, d’aproximadament el 39% i la presència d’alumnat de famílies immigrades a una classe de primària del 100%).
https://issuu.com/projecteicilhospitalet/docs/som_collblanc_la_torrassa_sumem_per
- Participació de famílies immigrades en l’AMPA. També hi ha una desproporció entre el % d’alumnat de famílies immigrades a l’aula i d’aquestes famílies que participen de l’AMPA. Moltes vegades, les famílies immigrades mostren dificultat per participar dels processos del centre educatiu, per diversos motius, com poden ser: jornades laborals incompatibles, dificultat d’integració (en part per diferent idioma), desmotivació per l’educació,...
- Gènere i interculturalitat del personal del centre educatiu, exemple d’indicadors:
 - Quantes dones i homes formen el professorat?
 - Quantes dones i homes formen l’equip directiu? (Cap d’estudis, director/a, subdirector/a)
 - Quantes dones i homes formen l’equip d’administració? (Secretaria, administració)
 - Quantes persones nascudes fora d’Espanya treballen per l’escola?
En quin país van néixer? En quins càrrecs es troben?
- A l’aula, la ubicació de l’alumnat. Hi ha separacions nens/nenes? Hi ha separacions per lloc de naixement?

e) Alimentació

- Menjador: el menú i grups culturals. Respecte per la diversitat de productes que certes cultures no mengen. Com és el cas de les persones musulmanes que no consumeixen porc. També les persones vegetarianes o veganes que no mengen aliments procedents dels animals.

A més a més, cal tenir en compte que a l’escola els nens i nenes aprenen tant lo que se’ls hi ensenya (**currículum escolar**), com lo que veuen i escolten (**currículum ocult**) i allò que no s’explica (**currículum omès**). Procurarem que el grup classe copsi el màxim de situacions que no contemplen la perspectiva de gènere o la interculturalitat.

Exemples d’educació amb perspectiva de gènere

"Mostrar noms de trobadors i trobadores medievals, aplicant la coeducació, explicar la geometria a través de la costura (per donar rellevància a un treball considerat tradicionalment femení i per tant devaluat), evitar que el futbol acapari l’espai de joc al pati, incloure les tasques domèstiques, de la cura de les persones i l’atenció a les emocions en el seu currículum per ensenyar a superar els estereotips de gènere sobre els rols d’homes i dones. També les manualitats pel dia de la mare i pel dia del pare."

<http://www.lavanguardia.com/estilos-de-vida/20131108/54393123779/desigualdad-en-las-aulas.html>

DINÀMICA

La tasca d'investigació que es durà a terme per part de l'alumnat compta amb els següents elements:

- PUNTS VERDS: bones pràctiques
- PUNTS VERMELLS: situacions o elements a millorar
- ESTRELLES GROGUES: alternatives / opció de transformació dels punts vermells
- MÀSCARES de l'alumnat que es transformaran amb visió lila
- FITXA D'INVESTIGACIÓ que l'alumnat portarà per cercar les situacions injustes
- CÀMERA DE FOTOS per plasmar les situacions trobades i les propostes de millora.

1. Qui, On, Què, Quan?

- L'educadora té en compte la varietat d'exemples de situacions sense perspectiva de gènere i interculturalitat que poden succeir a un centre educatiu per tal de dinamitzar un llistat comú pel grup-classe.
- El llistat comú es pot recollir a la pissarra, a un paperògraf, a través de post-it, com ho valori l'educadora. El llistat pot ser d'uns 9 o 10 punts negatius i els punt positius que s'acudeixin.
- El llistat pot recollir-se en forma del quadre QUI? (actors) ON? (espais) afegirem el QUÈ? (situacions) i QUAN? (En quin moment) i estarà format segons l'experiència de l'alumnat que ha estat assolint aprenentatges contra el sexisme i el racisme.
- Pot ser que l'educadora plantegi alguna pregunta que l'alumnat no sap respondre, per exemple "què posa al cartell de la sala de professorat"? En cas de que no ho sàpiguen i a posteriori ho vagin a verificar i el nom de la sala tingui en compte la perspectiva de gènere, es posarà un punt verd. De la mateixa manera, es podran posar punts verds a aquelles bones pràctiques que es detectin.

2. Transformem la nostra mirada

- Recuperem les màscares (que es trobaran al collage). Ara pensem que el nostre paper és d'investigadors/es de situacions injustes. Podem afegir algun element més a la màscara (per exemple: unes ulleres, una lupa...), pintant els objectes.

- Cada alumne/a afegeix a la part de darrera de la seva màscara un paper de cel·lofan de color lila que significa que tindrem en compte les injustícies que podem trobar, de gènere i interculturals.

3. Investiguem les situacions a millorar respecte el gènere i la interculturalitat

1. La classe es divideix en tres grups d'investigació.
2. L'educadora reparteix els punts de color vermell, 3 per grup i adjudica 3 situacions per anar a investigar a cada grup. Si en els espais visitats o durant la ruta es troba cap altra situació, el grup es dedica a investigar-la també.
3. Cada grup anirà a cercar les 3 situacions que tindran un punt vermell, amb la màscara adaptada per transformar el centre. El grup anirà acompanyat d'una educadora d'Akwaba o d'una persona responsable del centre educatiu.

Els punts es queden enganxats fins que més endavant es retiraran.

4. Quan el grup es troba al lloc de la situació a millorar, l'educadora s'encarregarà de fotografiar-lo amb el punt vermell o el verd, amb la màscara posada.
5. Quan els grups tornin a l'aula, compartiran amb la resta de la classe les seves experiències.

Debat: quan hem arribat al lloc de la situació a millorar, hem trobat allò que pensàvem o ens ha sorprès algun element?

4. Alternatives

L'alumnat retalla les cartolines grogues en forma d'estrella i hi escriu les alternatives que es proposen (de manera col·lectiva) als punts vermells. L'educadora remarca que són estrelles transformadores ja que les situacions negatives que podem trobar sempre poden millorar i canviar-se.

5. Col·loquem les alternatives

- Els grups tornen a sortir, repeteixen els procés tot col·locant les estrelles sobre els punts vermells i fent la foto de nou.
- Es recullen tot els punts (vermells i verds) i es torna a la classe.
- En tornar a la classe l'alumnat torna a compartir les seves experiències.

3. AVALUACIÓ

PENSEM LA CAMPANYA DE SENSIBILITZACIÓ (20')

Al següent mòdul (mòdul 5. Sensibilització a la comunitat educativa), l'alumnat prepararà una campanya de sensibilització que es presentarà en algun esdeveniment cap a la comunitat educativa.

Segons la investigació duta a terme per l'alumnat, l'educadora copsarà els interessos que ha mostrat més l'alumnat i farà unes propostes per què, allò que han descobert i han proposat com alternativa, pugui aplicar-se en forma de missatge sensibilitzador per la resta de la comunitat educativa.

Si han destacat (veure mòdul 5 pel desenvolupament d'aquestes propostes):

- **Ús del llenguatge** --> farem una representació plàstica d'un dels temes treballats durant els tallers a partir de la tècnica del collage. Amb les nostres creacions podem fer pòsters, postals, fanzine... per distribuir per l'institut o pel barri.
- **Objectes** (joguines,...) --> juguines no sexistes, violentes ni racistes.
- **Rols** (usos de l'espai, colors dels objectes) --> collage sobre els estereotips de gènere en els dibuixos, les pel·lícules infantils i la publicitat adreçada a infants. O "les disfresses no tenen gènere".

L'educadora també formularà unes preguntes per saber quin format de sensibilització voldran tractar:

- Què prioritzaríeu (a què donaríeu més importància) a l'hora de canviar algun aspecte del centre educatiu?
- Quin missatge voleu transmetre?
- Com us agradaria dir el missatge què voleu transmetre?
- A qui us agradaria que arribi?

DIARI DE REFLEXIÓ (10')

L'educadora entrega el diari de reflexió a cada alumne/a. En aquest cas, l'alumnat disposa de l'espai de l'apartat del mòdul 4 per expressar com vulgui (dibuixos, paraules clau, redacció...) què s'emporta de la sessió responent:

- Com t'has sentit?
- Què t'ha agradat i què no?
- Què has après als tallers?

4. MATERIAL QUE L'EDUCADORA HA DE RECOLLIR D'AQUEST TALLER

- Fotografies dels punts a transformar de l'escola. Abans i després.
- El diari de reflexió. Emplenar l'apartat del present mòdul.
- Proposta de sensibilització per preparar al següent mòdul (**és importat per poder adquirir el material de suport adequat segons la proposta de sensibilització**).

BLOC DE PRIMÀRIA

MÒDUL P5 **DURADA 4H AULA I COMUNITAT EDUCATIVA**

Sensibilització a la comunitat educativa

En aquest mòdul l'alumnat posa en pràctica els aprenentatges sobre gènere i interculturalitat. Es tracta de compartir els aprenentatges sobre les relacions de gènere i interculturals que es donen a l'escola i sensibilitzar al conjunt de la comunitat educativa (alumnat, professorat, personal de neteja, manteniment, monitors i monitores de menjador, les famílies...) en funció de la temàtica observada al mòdul 4.

L'acció de sensibilització es porta a terme a partir de diferents metodologies i expressions artístiques (collage, vídeo-assaig, instal·lació, fotografia) per facilitar que cada persona/grup pugui participar i trobar un mode d'expressió pròpia.

La creació artística es porta a terme en 2 sessions, una dedicada al disseny i l'altra a l'execució i la presentació pública al centre educatiu.

IDEA FORÇA

Difusió creativa de les propostes de transformació de l'escola per sensibilitzar i realitzar els canvis.

CONCEPTES CLAU

Art i activisme, creació artística, participació comunitària, sensibilització.

OBJECTIUS

- Compartir els aprenentatges adquirits per afavorir relacions interculturals i d'equitat de gènere a partir d'una expressió artística.
- Esdevenir agents de sensibilització i transformació a la comunitat educativa a partir de processos creatius i participatius.

DINÀMICA

PRIMERA PART

Activació de coneixements previs (Aula) (10')

DIA 1

Recull de la proposta de transformació del centre educatiu

SEGONA PART

Contrastos (Aula i espais del centre) (90')

Disseny de la creació artística

DIA 2

Execució de la campanya

TERCERA PART

Avaluació (Aula) (30')

Reflexió sobre l'impacte de la campanya de sensibilització

Avaluació de la sessió

Emplenar el diari de reflexió sobre el present mòdul.

MATERIAL DE L'EDUCADORA

El material necessari varia en funció de l'expressió artística seleccionada (està descrit a les fitxes de cada proposta artística).

REQUISITS TÈCNICS

Depenent de l'acció desenvolupada.

1. ACTIVACIÓ DELS CONEIXEMENTS PREVIS

RECALL DE LES PROPOSTES DE TRANSFORMACIÓ DEL CENTRE EDUCATIU (10')

Es fa un repàs dels temes tractats durant els tallers, dels resultats i les conclusions de l'element observat al mòdul 4 i de les propostes artístiques escollides per treballar i compartir el missatge amb la comunitat educativa.

Aquest mòdul consta de dues sessions:

- La sessió 1 - **preparació** - es realitza a l'aula i no hi ha avaluació.
- La sessió 2 - **execució** - en funció de l'acció de sensibilització a desenvolupar. Al finalitzar la sessió 2 es deixa una estona per l'avaluació i reflexionar sobre l'impacte de l'acció sensibilitzadora.

La present sessió (sessió 1) està dedicada a la preparació de l'acció de sensibilització. Es tracta de compartir el missatge. Cada presentació es realitzarà en funció de la proposta artística escollida i l'espai destinat a la seva ubicació/presentació.

2. CONTRASTOS

CONTRASTOS (90')

En funció de la proposta artística seleccionada s'organitzen els grups de treball. Cada grup realitza la seva proposta amb l'acompanyament de l'educadora i del professorat a l'aula. Per la realització de cada expressió artística l'alumnat compta amb una guia amb explicació de la tècnica seleccionada, instruccions per facilitar la seva realització i exemples d'artistes que utilitzen aquesta tècnica com a font d'inspiració. A continuació es mostren les següents propostes per l'alumnat de primària: el collage, fotografia i instal·lació.

1. EL COLLAGE

- Tècnica artística: collage.
- Concepte: el concepte a treballar variarà en funció del tema escollit per l'observació de les relacions de gènere i interculturalitat a l'escola (mòdul 4).
- Acció: Farem una representació plàstica sobre el tema treballat al mòdul 4. Amb les nostres creacions podem fer pòsters, postals, fanzine... per distribuir per l'escola.
- Materials i infraestructura: revistes, diaris, flyers de publicitat, còmics... retoladors, fulls de diferents mesures A3, A4, B5... cola, tissors, gomets, teles, qualsevol altre material que ens agradi per fer el collage.

a. Descripció

Al mòdul 4 hem analitzat algun aspecte relacionat amb el gènere i la interculturalitat del dia a dia de la nostra escola. Us proposen fer una presentació plàstica del vostre tema escollit a partir de la tècnica del collage.

Un collage és una tècnica artística que es caracteritza per enganxar i unir diferents elements i materials per fer una creació. S'aplica sobretot a la pintura, però també es pot fer collages en altres expressions artístiques com la música, el videoclip o la literatura. Va ser una tècnica molt utilitzada a principis del segle XX per moviments artístics com els Dadaïstes o els Futuristes. La van utilitzar per fer cartells, poemes o art postal. L'art postal és una forma d'expressió i comunicació on les obres artístiques s'envien per correu, actualment també s'envien per correu electrònic.

Nosaltres farem un collage per comunicar les desigualtats de gènere i cultura que es donen a la nostra escola i per fer propostes per avançar cap a relacions entre nois i noies més igualitàries i més lliures, sense caure en estereotips de gènere i de cultura, però respectant la diversitat de maneres de ser, pensar, desitjar, expressar, actuar, jugar...

Com ho farem?

1. El primer què farem és decidir si la nostra creació serà individual o col·lectiva. Després escollirem com volem representar el tema que hem treballat al mòdul 4 en el collage.
2. Decidirem quin format tindrà el nostre collage. Farem un cartell, un poema, una postal? Quina dimensió tindrà la nostra obra: A3, A4, B5?
3. Retallarem paraules, fotografies, dibuixos, teles, fustes, pedres i els anirem enganxant per expressar plàsticament el tema seleccionat. Podem combinar tècniques i pintar, dibuixar... Deixeu volar la vostra imaginació i creativitat!

Per inspirar-nos:

Podeu consultar l'obra de l'artista Hannah Höch (1889-1978), artista plàstica i fotògrafa alemanya integrada en el moviment Dadà, una de les pioneres de la tècnica del fotomuntatge. En aquest article podeu veure alguns dels seus collages.

<http://lamonomagazine.com/collage-hannah-hoch/>

A google també trobareu moltes referències per inspirar-vos: Marcel Duchamp, Tristan Tzara, Majid Farahani, Man Ray, Picasso, Juan Gris... entre molts i moltes altres artistes!

La tècnica també és utilitzada per artistes contemporanis com Luke Robson, que utilitza photoshop i tecnologies digitals. Podeu visitar el seu instagram: <https://www.instagram.com/stoddartist/>

b. Passem a l'acció

El que volem és compartir el nostre missatge, per tant hem de pensar què farem amb els collages. Us proposem algunes opcions:

- Organitzeu una exposició dels collages a l'escola i convideu a la resta de companys i companyes, professorat, personal de neteja i manteniment i les famílies a la inauguració. Així podeu fer una presentació i compartir les desigualtats de gènere en clau intercultural que heu identificat a l'escola i les propostes que feu per millorar-les.
- Feu fotocòpies i dissenyeu un fanzine. Així el vostre missatge pot arribar a més gent.

Tutorials com fer un fanzine

- Com fer un fanzine:
https://www.youtube.com/watch?time_continue=1&v=9aSE0H52_Fo
- Com fer un fanzine d'una pàgina:
<https://www.youtube.com/watch?v=XZ9Jw4HnJpw>

Per anar més enllà:

Tot i que durant la campanya Ni uniformes ni etiquetes, per una escola i un món intercultural i en equitat de gènere farem accions al barri, si esteu motivats i motivades, podeu donar continuïtat al vostre treball, compartint-lo amb la resta del barri. Per exemple podeu fer la mateixa exposició de collages que heu fet a l'escola al centre cívic, al mercat, la biblioteca, el centre de salut o qualsevol espai públic del vostre barri. També podeu fer fotocòpies dels collages i enganxar-los per les botigues del barri. (Recordeu que no es poden enganxar cartells sense permís i només en espais habilitats). Podeu demanar suport i col·laboració al vostre professorat o a les famílies.

2. FOTOGRAFIA

- **Tècnica artística:** fotografia.
- **Concepte:** el concepte a treballar variarà en funció del tema escollit per l'observació de les relacions de gènere i interculturalitat a l'escola (mòdul 4).
- **Acció:** fotografies que representen el tema treballat. Cada fotografia tindrà un comentari que explicarà què es vol expressar amb la fotografia en relació al tema treballat. Amb les fotografies es pot organitzar una exposició a les xarxes socials i una exposició en format paper que es publicarà a l'escola.
- **Materials i infraestructura:** càmera fotogràfica, retoladors, fulls A3 i atrezzo i materials necessaris en funció de les fotografies que es vulgui fer.

a. Descripció

La fotografia és una tècnica molt antiga. Es va començar a desenvolupar al segle V i es van anar actualitzant i modificant a mesura que avançaven les investigacions i els descobriments de noves tècniques. El començament de la fotografia, tal i com la coneixem avui es marca a l'any 1839, però des de llavors les tècniques, la concepció i la utilització de la fotografia també han canviat molt. Ara considerem la fotografia un art, però no sempre ha estat així. La integració de la fotografia a l'art es va produir de la mà dels pintors i les pintores retratistes. Abans de que existís la fotografia els retrats es feien a través de la pintura. Però la fotografia va permetre que fer-se un retrat fos un procediment més senzill i barat. Els pintors com Félix Tournachon o Gustave Le Gray, van canviar els pinzells per les càmeres fotogràfiques i així, poc a poc, la fotografia es va anar convertint en art.

Hi ha moltes classes de fotografia: realista, científica, aèria, educativa, documental, de ficció, social... però hem de tenir en compte que cap fotografia és neutra. Sempre hi ha influències de la persona que està fent la foto. En el nostre cas, les nostres fotografies tenen una intenció molt clara: visibilitzar les relacions de gènere i cultura en el tema treballat al mòdul 4. Podem fer fotografies realistes, que representen la realitat del tema treballat o podem fer fotografies de ficció, amb situacions o elements construïts per nosaltres mateixos/es per fer propostes de millora i mostrar com seria una versió més igualitària i respectuosa amb la diversitat de gènere i de cultura del tema treballat.

Com ho farem?

1. El primer què farem és decidir si la nostra creació serà individual o col·lectiva.
2. Farem un guió de la història que volem contar a partir de les nostres fotografies. Aquest guió ens ajudarà a identificar quantes fotografies volem fer i com seran aquestes fotografies.

Les tècniques fotogràfiques ens donen moltes possibilitats: fotografies realistes o de ficció, blanc i negre/color/sèpia, primers plans, plans detalls o panoràmiques, composició dels elements presents a la fotografia, fotografies impreses amb gran format o petites... Cada elecció tindrà repercussions en la manera en què comuniquem el nostre missatge.

3. Cada fotografia tindrà un comentari escrit on explicarem amb paraules el que volem representar amb la fotografia, un missatge per la reflexió o amb propostes de millora...

Per inspirar-nos:

Podeu consultar les fotografies del projecte Playground del fotògraf Kenyà Jame Mollison. Són fotografies de patis escolars d'arreu del món.

<http://jamesmollison.com/books/playground/>

També podeu consultar el projecte sobre Disney de la fotògrafa Anna Lou «Annie» Leibovitz. Està considerada una de les millors fotògrafes de l'actualitat. És molt coneguda per fer fotografies a persones famoses del món de la cultura i l'esport, però també fa fotografia documental i de paisatges. En aquesta ocasió us proposem la sèrie on la fotògrafa ha recreat alguns personatges de les pel·lícules de Disney amb actors i actrius famosos de Hollywood. Us pot servir d'inspiració per les fotografies de ficció.

<http://www.doctordisney.com/annie-leibovitzs-image-gallery-of-disney-dream-portraits-celebrities-as-disney-characters/>

Les fotografies de Vivian Maier també són molt inspiradores. Ella fa fotografies del que veu pel carrer: persones, edificis, objectes, paisatges... Us pot servir de referència per fotografiar el que veieu a la vostra escola. A més a més, la vida de Vivian Maier és molt interessant. Els seus pares eren refugiats jueus. Va viure als Estats Units on va treballar cuidant nens i nenes mentre feia fotografies de tot allò que li cridava l'atenció. Ella no va rebel·lar cap dels seu carrets de fotografies, perquè era molt car. Aquests carrets els va comprar John Maloof a una subhasta, l'any 2007, quan estava buscant material per un llibre sobre Chicago. Al veure que les fotografies eren tan bones, va buscar totes les fotografies de Vivian Maier i va reconstruir tot el seu treball. Així va fer un documental explicant tota la història i ara nosaltres podem gaudir de les seves fotografies.

Podeu saber una miqueta més de la seva obra:

<http://www.vivianmaier.com/>

Una presentació d'una exposició de la seva obra a Madrid:

<http://www.fundacioncanal.com/videos/vivian-maier.html>

Un fragment del documental Finding Vivian Maier:

https://www.youtube.com/watch?v=MGPYJ_EXRQ0

b. Passem a l'acció

El nostre objectiu és sensibilitzar a la resta de companys i companyes, al professorat i a les nostres famílies sobre les relacions de gènere i cultura del tema treballat. Així que hem de compartir i fer molt visible el nostre missatge. Així que una vegada fetes les fotografies, hem de pensar què farem amb elles. On les publicarem? Podem pensar en diferents canals de visibilització:

- **En paper.** Podem imprimir les fotografies i fer una exposició a l'escola. Penseu on seria l'espai ideal per publicar-les en funció del tema escollit o un lloc molt transitat per l'escola... La manera de presentar les fotografies també ens ajudarà a transmetre el missatge, podeu optar per formats més clàssics o pensar alguna forma més cridanera per organitzar les fotografies.
- **Xarxes socials:** facebook, instagram, twitter... Si utilitzem aquesta via, hem de consensuar un *hashtag*, és a dir, una etiqueta perquè totes les fotografies tinguin un identificador comú per cohesionar el missatge que volem compartir. També les podem publicar al bloc de la campanya de la Fundació Akwaba o de l'escola. Si feu un vídeo de les fotos, també es podria publicar a youtube.

Per anar més enllà:

Tot i que durant la campanya *Ni uniformes ni etiquetes, per una escola i un món intercultural i en equitat de gènere* farem accions al barri, si esteu motivats i motivades, podeu donar continuïtat al vostre treball, compartint-lo amb la resta del barri. Per exemple podeu pensar en alguna manera d'enganxar les fotografies que no faci malbé les fotos i així es puguin portar a altres espais com la biblioteca, el mercat, escoles d'infantil... Si decidiu posar-les pel barri, recordeu que no es pot enganxar cartells a qualsevol lloc. Un bon espai serien les botigues del barri, sobretot si hi ha botigues de disfresses, material escolar, llaminadures o altres botigues adreçades a nois i noies.

3. INSTAL·LACIÓ

- Tècnica artística: instal·lació.
- Concepte: el concepte a treballar variarà en funció del tema escollit per l'observació de les relacions de gènere i interculturalitat a l'escola (mòdul 4).
- Acció: realització d'una instal·lació amb objectes relacionats amb el tema treballat al mòdul 4.
- Materials i infraestructura: retoladors, fulls i qualsevol altre material i objectes que es consideri necessari per a la realització de la instal·lació.

a. Descripció

Una instal·lació és un tipus d'art contemporani on s'utilitzen les parets, el terra, el sostre per ubicar els objectes o els materials que es volen fer servir per la creació. Els objectes són distribuïts per l'espai i es convida al públic a moure's al voltant de la instal·lació o a interactuar d'alguna manera amb la creació artística. D'aquesta manera el públic forma part també de la peça artística. Aquesta tipologia d'art es va estendre sobretot a partir dels anys 80.

Marcel Duchamp, James Turrell, Allan Kaprow, Claes Oldenburg, Bil Biola, Lara Almarcegui són alguns artistes que han utilitzat la instal·lació com a mitjà artístic.

Com ho farem?

1. El primer què farem és decidir si la nostra instal·lació serà individual o col·lectiva.
2. Farem un guió de la història que volem contar mitjançant la instal·lació. Aquest guió ens ajudarà a identificar quins objectes o materials necessitem per fer la instal·lació i quin seria l'espai més adient per col·locar-la.
3. Buscarem per l'escola els objectes, materials, elements necessaris per fer la nostra instal·lació, podem portar coses de casa si ho necessitem: teles, llibres, joguines, cartrons, plastilines... en funció del tema i dels materials amb els que vulguem fer la instal·lació.

Si utilitzem objectes o elements de l'escola, revisarem quin missatge transmet cada objecte i si suposa un ús respectuós amb la diversitat de gènere i de cultura.

Si veiem que l'ús, la ubicació o el simbolisme de l'objecte pot transmetre algun missatge sexista, violent i racista li donarem la volta. Per fer-lo escriurem una petita descripció de l'objecte:

- a. Nom de l'objecte.
 - b. Lloc on s'ha trobat l'objecte.
 - c. Ús que habitualment se li dona
 - d. Qualsevol altra informació objectiva sobre l'objecte que considerem rellevant pel tema que estem treballant.
 - e. Quina relació té l'objecte amb tema treballat al mòdul 4?
 - f. Aquest objecte podria ser utilitzat d'una altra manera o podria tenir una relació més respectuosa amb la diversitat de gènere i cultural? Quina?
4. Una vegada etiquetat cada objecte començarem a fer la nostra instal·lació. Abans de començar a fer la instal·lació us fem algunes recomanacions:
 - a. On situarem la nostra instal·lació? L'espai determinarà la manera en què podem col·locar els objectes.
 - b. Com distribuïrem els objectes i les etiquetes explicatives?
 - c. Quina relació tindrà el públic amb la nostra instal·lació? Volem que el públic passi entre els objectes? Volem que els objectes penguin del sostre o d'una paret? Volem posar els objectes al pati de l'escola? Per l'escala?

Per inspirar-nos:

Pots consultar la instal·lació del fotògraf Michael Wolf. Va fer una instal·lació amb joguines per reflexionar sobre el consumisme i les desigualtats que genera el sistema econòmic actual. Per fer la instal·lació va utilitzar 20.000 joguines que va trobar a mercats i botigues de segona mà de Califòrnia. Totes les joguines estaven fabricades a la Xina. Després va fer fotografies a les persones que treballen a les fàbriques de la Xina i que fabriquen el 80% de les joguines del món. La instal·lació es diu: *The real toy story*, la verdadera història de les joguines.

<http://photomichaelwolf.com/#the-real-toy-story-the-installation/1>

També us podeu inspirar en les instal·lacions que fa l'artista australiana Tanya Schultz amb el nom Pip i Pop, utilitza llaminadures i joguines per fer paisatges super màgics.

<http://www.pipandpop.com.au/>

O les instal·lacions amb joguines de de Hiroshi Fuji <http://azito-art.com/artists/hiroshi-fuji/> o de Mike Kelley <http://culturacolectiva.com/mike-kelley-arte-adolescente/>

b. Passem a l'acció

El nostre objectiu és compartir el que hem après per afavorir unes relacions respectuoses amb la diversitat cultural i de gènere, per tant hem de pensar una vegada realitzada la nostra instal·lació, què farem? Com farem perquè la gent vegi la nostra instal·lació?

- **Presentació:** podem organitzar una presentació de la instal·lació i convidar a la resta de companys i companyes de l'escola, professorat i personal de neteja i manteniment, a les famílies... i fins i tot a la ràdio, la premsa o la televisió local.
- Les **xarxes socials** podem fer fotos de la nostra instal·lació o fotos individuals dels objectes i publicar-les al web de l'escola i de la Fundació Akwaba.

Per anar més enllà:

Tot i que durant la campanya *Ni uniformes ni etiquetes, per una escola i un món intercultural i en equitat de gènere* farem accions al barri, si esteu motivats i motivades, podeu donar continuïtat al vostre treball, compartint-lo amb la resta del barri. Per exemple podeu traslladar la instal·lació que heu fet a l'escola al centre cívic, al mercat, la biblioteca, el centre de salut o qualsevol espai públic del vostre barri. Podeu demanar suport i col·laboració al vostre professorat o a les famílies.

3. AVALUACIÓ

REFLEXIONEM SOBRE L'IMPACTE DE LA CAMPANYA DE SENSIBILITZACIÓ (20')

Al finalitzar aquesta sessió es deixa una estona per reflexionar sobre l'impacte de l'acció sensibilitzadora.

- S'ha aconseguit captar l'atenció i que el missatge de respecte a la diversitat cultural i de gènere ha arribat a tothom?
- Les propostes de sensibilització han interessat i mogut a la resta de la comunitat educativa?
- Creieu que hi haurà un compromís pel canvi?

DIARI DE REFLEXIÓ (10')

L'educadora entrega el diari de reflexió a cada alumne/a. En aquest cas, l'alumnat disposa de l'espai de l'apartat del mòdul 5 per expressar com vulgui (dibuixos, paraules clau, redacció...) què s'emporta de la sessió responent:

- Com t'has sentit?
- Què t'ha agradat i què no?
- Què has après als tallers?

4. MATERIAL QUE L'EDUCADORA HA DE RECOLLIR D'AQUEST TALLER

- Fotos del desenvolupament de la sessió.
- Els materials creats de la sessió es poden quedar en forma d'exposició a l'escola i/o fer difusió a les xarxes socials.
- El diari de reflexió, ja complet.

BLOC DE SECUNDÀRIA

MÒDUL S1 **DURADA 2H AULA**

Jo sóc...: identitats múltiples

Es presenta la campanya "**Ni uniformes ni etiquetes: per una escola i un món intercultural i amb equitat de gènere**" que pretén donar valor positiu a la diversitat i facilitar la relació (participació i interacció) entre persones. Per fer una aproximació a aquestes temàtiques tan complexes, es proposa que l'alumnat de secundària descobreixi les seves múltiples pertinences. D'aquesta manera, els conceptes de gènere i interculturalitat són alguns dels aspectes socials que defineixen cada persona. Cadascú/na intercanviarà **mirades** amb la resta del grup a través d'un rol-*playing* que fomentarà el respecte i saber posar-se en la pell de l'altre. Per finalitzar, l'alumnat comparteix allò que té en particular i en comú amb el grup-classe a través d'un vídeo relat.

IDEA FORÇA

Identitat personal construïda; jo sóc nosaltres som.

CONCEPTES CLAU

Diversitat, gènere, identitat, pertinència i mirades.

OBJECTIUS

- Identificar les pertinences múltiples de cadascú/na.
- Comprendre que la mirada pròpia i la dels altres s'influeixen.

DINÀMICA

PRIMERA PART

Activació de coneixements previs (15')

Imatge Ni uniformes ni etiquetes

Presentació de la campanya.

SEGONA PART

Contrastos (45')

Categories i objectes que ens defineixen

La nostra mirada i la dels altres. Cada participant fa una presentació personal.

TERCERA PART

Avaluació (60')

El vídeo relat

L'alumnat ha donat visibilitat a les característiques pròpies i de la resta de companys/es.

És moment de mostrar en **vídeo** què tenen en comú més enllà de les característiques personals.

Avaluació de la sessió

Emplenar la fitxa d'autoavaluació del present mòdul.

MATERIAL DE L'EDUCADORA

Cartell de la campanya, cel·lo, fitxa categories i fitxa objectes en DIN A3, miniatures en un sobre i fitxa d'autoavaluació alumnat. Càmera de vídeo o mòbil per gravar.

REQUISITS TÈCNICS

Recomanable espai polivalent per tal de que l'alumnat s'assegui veient-se les cares, per exemple en semicercle.

1. ACTIVACIÓ DELS CONEIXEMENTS PREVIS

PRESENTACIÓ DE LA CAMPANYA (15')

CONTINGUTS PER LA PERSONA EDUCADORA

Amb aquest mòdul s'inicia la campanya **Ni uniformes ni etiquetes: per una escola i un món intercultural i amb equitat de gènere**. Per tal de presentar-la a l'alumnat, es mostra la imatge de la campanya amb els diversos elements visuals que trobem:

El títol “ni uniformes ni etiquetes”

El títol de la campanya es forma amb paraules que poden adquirir diversos significats paral·lels, entre vàries interpretacions, podem trobar;

- **Un més literal**, atendria a una vessant de l'**aspecte** de les persones, en quant al vestir uniformes, és a dir, d'una manera homogènia. I les etiquetes seguint aquesta línia d'interpretació, també relacionada amb el vestir es referiria al vestir **d'etiqueta**, és a dir, elegant, de marques o de luxe. Aquest és un model de producció i consum homogeni i insostenible arreu del planeta. **“vestim uniformement”**
- **Un altre més social**, on els uniformes farien referència a **ser iguals** per pertànyer a un col·lectiu i etiquetes en quant a **estereotips**, rumors, judicis de valor, marcatges... **“som uniformes”**
Aquesta interpretació social és la que es desenvoluparà al llarg del projecte. Concebem la **diversitat** com element positiu en el desenvolupament de tota societat. I que fomenta la creativitat i la llibertat.
- **Altres**. Trobem l'**uniforme** de les professions o els càrrecs que ocupem les persones com element distintiu en la jerarquia de poder. En aquest sentit el desenvolupament del discurs al llarg del projecte serà **desemmascarador d'estructures de poder**, sobre tot relacionades amb el gènere i la interculturalitat per tal de copsar les dinàmiques socials i individuals que creen les situacions d'opressió.

El títol “per una escola i un món intercultural i amb equitat de gènere”

Defensem els **drets humans** en l'entorn proper (l'escola, el barri, la ciutat) i a nivell global (el món, totes les persones) per tal de que no hi hagin desigualtats per cap raó. Es treballarà la diversitat cultural i de gènere*.

La imatge de la campanya

La part gràfica del cartell de la campanya vol transmetre també una pluralitat d'idees.

- Les **lletres** poden representar un codi de barres que reforça la idea d'uniformitat o bé tot el contrari; lletres són de diferents mesures i això també es pot interpretar com diversitat.
- Les **formes** poden transmetre que tots els eixos (gènere, cultura, edat,...) han d'encaixar, hi ha pluralitat de mirades, de formes de ser i de pensar. Totes aquestes dimensions poden ser compartides i s'assumeix com és la mirada de la persona de dins a fora i de les altres persones a una mateixa. És a dir, es reconeix com la mirada de cadascuna influeix en com mirem els altres i al món.

A continuació trobeu la imatge de la campanya en gran per poder fotocopiar-la o descarregar-la a http://niuniformesnietiquetes.esy.es/wp-content/uploads/2016/09/Cartell_bloc.jpg per mostrar-la a l'alumnat.

* Aquests conceptes es poden introduir però es treballaran en profunditat als següents mòduls.

DINÀMICA

A partir de la imatge de la campanya s'inicia una interpretació dels elements que es troben en format de debat-reflexió. Allò que transmeten el títol i la imatge ajuda a fer un apropament a la visió sobre equitat gènere i interculturalitat. Aquesta interpretació s'adaptarà al grup-classe.

Per aquesta interpretació es poden plantejar preguntes a l'alumnat del tipus:

- Què us transmet la imatge?
- I els colors? Les formes? Les mirades? La forma i la mesura de les lletres?
- Llegim el títol de la campanya i preguntem sobre el seu missatge.

2. CONTRASTOS

LA NOSTRA MIRADA (45')

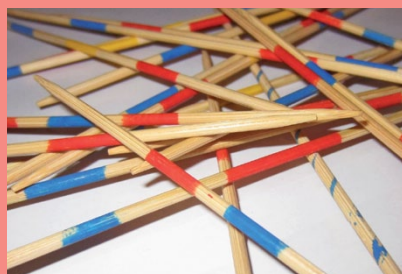
DINÀMICA

1. Per començar una dinàmica de "com ens identifiquem", fem una primera pregunta a alguna persona voluntària:
Com et presentaries? Segurament les descripcions que es donin siguin molt formals amb característiques com l'edat, el nom, la ciutat on es viu...
2. Per això, presentem una sèrie de categories, perquè no quedi descripció de tipus "currículum" i l'alumnat pugui copsar més elements que el defineixen. Es presenten tots els conceptes per si hi ha algun dubte. També proposem afegir-ne algun si en troben a faltar.
3. L'educadora penja la taula en DINÀ3 a la paret o a la pissarra i indica que cadascú/na assenyali les 3 categories que millor la definarien, amb un senyal al costat, com es mostra a la següent taula. Posteriorment es fa el recompte de les característiques que més s'han destacat. Aquest recompte ens servirà per copsar a quines categories donem més rellevància a l'hora de definir-nos i realitzar les següents parts del taller. Vegeu annex 1 Quadre de categories.

8. Triem algunes parelles per què facin la presentació de l'altra persona, a partir de la imatge i el que ha escoltat. Amb aquesta part del taller s'ha pogut observar que a l'hora de definir-nos, es troben varies categories, no només una. Aquestes categories estan lligades entre si i s'influeixen.
9. A continuació, es mostren dues imatges que recullen aquesta idea de diversitat de categories que integren la personalitat de cadascú/na.

Quin d'aquests objectes pot definir millor la identitat d'una persona?

Els objectes es poden interpretar com a metàfora:

- **La nina russa** (també podria ser una cebra): les persones estem formades de capes que es poden deslligar entre elles, són independents.
- **El joc del mikado**: les persones estem formades de moltes capes de característiques que es troben totalment lligades entre sí.

REFLEXIÓ

A partir d'algunes persones voluntàries que expliquen la seva pròpia definició, l'educadora a través de preguntes reforça idees claus per la reflexió i el debat, com són:

- Són moltes les característiques que ens defineixen? Quines?
- Les característiques que ens defineixen ens determinen? Per exemple, l'edat; una persona pot tenir 50 anys i sentir-se molt jove. També la religió, cadascú la viu i interpreta a la seva manera.
- Les característiques que ens defineixen ara ens definiran sempre? Tothom les valora igual? Aquestes característiques són les que nosaltres considerem que **ara** ens defineixen (la identitat és dinàmica i canvia), potser les altres persones les veuen o no.

- A partir de com som nosaltres, veiem/interpretem com és la resta? Sovint això porta a fer prejudicis (és a dir, judicis de valors previs)? Habitualment, si l'altre persona té característiques diferents a les nostres, aquests prejudicis solen ser negatius. Per què creieu que passa això?
- **Trobem alguna similitud entre aquestes reflexions i la imatge de la campanya?**

REFLEXIÓ

La nostra història de vida ha estat creada a partir de situacions que no hem pogut triar i d'altres que sí. Quines són les característiques que no hem pogut triar? (edat, sexe, lloc de naixement,...) I les que sí hem pogut triar? (aficions, gustos, amistats, relacions amoroses...)

Hem donat valor a les coses que triem en la nostra pròpia descripció? També a les coses que sentim?

REFLEXIÓ

A partir de les imatges de la CARA B, podem fer un pas de lo personal a lo col·lectiu, és a dir:

- La nina russa per explicar la relació del grup-classe: tots/es formem part del grup i tots som independents.
- El *mikado* per explicar la relació del grup-classe: tots/es ens influenciem constantment. Per exemple en l'estat d'ànim i les actituds que hi ha a la classe.

3. AVALUACIÓ

JO SÓC, NOSALTRES SOM. EL VÍDEO RELAT (VR)* (50')

1. El grup classe es col·loca en grups de 4.
2. Es rescaten dues característiques que cadascú/na destaquí de si mateix/a.
3. Es decideixen unes frases de resum que els uneixin com a grup i valorin la diversitat interna. Tipus: "nosaltres som diversos, nosaltres som ciutadans/es, nosaltres no discriminem, nosaltres som de l'institut, nosaltres som del barri, nosaltres som ..."
4. Quedarà un text amb el format:
 - Jo sóc xxx i xxx, Jo sóc xxx i xxx, Jo sóc xxx i xxx, jo sóc xxx i xxx...
 - Nosaltres som... (IMPORTANT: allò que tenim en comú sense tenir en compte les característiques individuals).
5. Cada grup es grava en vídeo de manera que cadascú diu les seves característiques i entre tots/es diuen la comuna.

REFLEXIÓ FINAL

Característiques individuals i diverses en tenim totes les persones. Són nostres, cadascú té les seves i totes són vàlides.

- Tots/es tenim dret a tenir una identitat personal? (nom, nacionalitat, gustos i característiques personals...) i pertinences? (família, amigats, comunitat educativa...) es respecten aquests drets al món? Coneixem algun exemple de vulneració?
- Tots/es tenim dret a ser iguals i diversos; tots/es hem de tenir els mateixos drets, ara bé, segons les nostres característiques diverses, podem tenir una atenció concreta per cobrir les nostres necessitats bàsiques; per exemple, persones que van en cadira de rodes necessiten d'accessos adaptats (rampa, ascensor o similar), dones embarassades necessiten temps i espais de respòs (seients reservats, baixa maternal...) i persones amb trets culturals propis que requereixen atenció concreta (llengua, religió, costums...). Per exemple, a Catalunya la llengua vehicular de l'escola és el català a diferència de la resta de l'Estat.

* En cas que el format vídeo sigui difícil de gestionar, es proposa que l'alumnat escrigui les frases en un paper i les mostrin a la càmera fotogràfica.

FITXA D'AUTOAVALUACIÓ PER L'ALUMNAT (10')

L'educadora reparteix una fitxa a cada alumne/a (veure annex fitxa d'autoavaluació alumnat). L'alumnat té a la fitxa les següents instruccions:

Respon pensant en els continguts i actituds que has viscut a la sessió:

- Cara somrient: el que m'ha agradat de la sessió?
- Cara neutra: què milloraria o canviaria?
- Cara trist: què no m'ha agradat?

4. MATERIAL QUE L'EDUCADORA HA DE RECOLLIR D'AQUEST TALLER

- VR (vídeo relat). Cada grup de 4 haurà gravat un tall de vídeo on diuen "Jo sóc xxx, xxx. Jo sóc xxx, xxx. Jo sóc xxx, xxx, Jo sóc xxx, xxx, Nosaltres som xxx" Així que tindrem tants talls de vídeo com grups hagin sortit.
- El text escrit de la preparació del VR (opcional).
- Fitxa d'autoavaluació amb la part del present mòdul emplenada.

ANNEX 1

BLOC DE SECUNDÀRIA MÒDUL 1

Quadre de categories

Quines característiques et defineixen millor?

CLASSE SOCIAL	ORIENTACIÓ SEXUAL	AFICIONS
RELIGIÓ	IDENTITAT DE GÈNERE	DESIJOS
MONOGÀMIA	CAPACITATS INTEL·LECTUALS	CIUTAT
EDAT	CULTURA	POBLE
XARXES RELACIONALS	MÓN LABORAL	SOMNIS
ALFABETITZACIÓ DIGITAL	FORMACIÓ	IDIOMES
SEXE	ESTRUCTURA FAMILIAR	CAPACITATS FUNCIONALS
MIGRACIÓ	PERSONES DEPENDENTS	

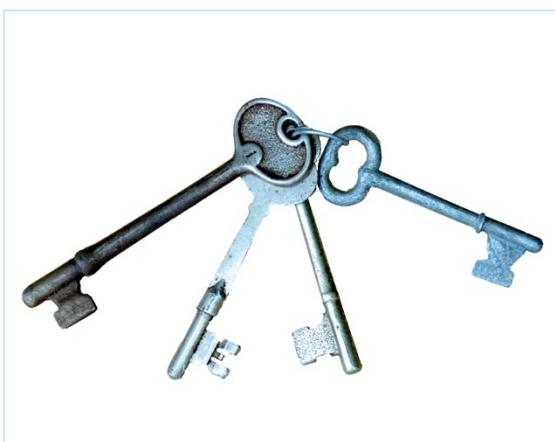
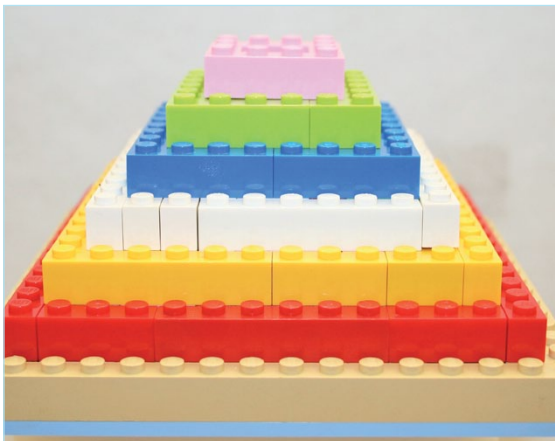
ANNEX 2

BLOC DE SECUNDÀRIA

MÒDUL 1

Imatges en miniatura

Imatges d'ús lliure de PIXABAY. Podeu fer fotocòpies, retallar-les i repartir-les a l'alumnat segons la seva tria.

ANNEX 3

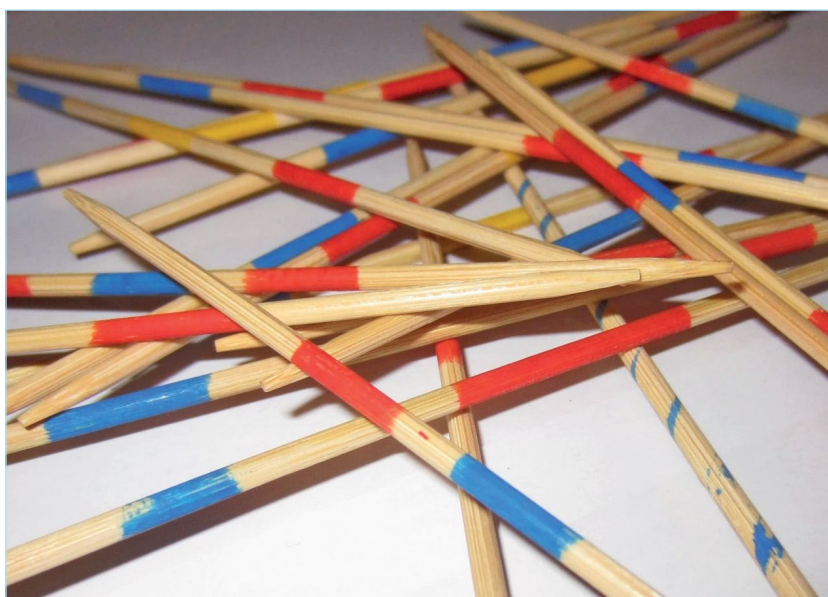
BLOC DE SECUNDÀRIA | MÒDUL 1

Objectes per definir la identitat

Quin d'aquests objectes pot definir millor la identitat d'una persona?

La nina Russa

El mikado

ANNEX 4

BLOC DE SECUNDÀRIA MÒDUL 1

Fitxa d'autoavaluació alumnat

Respon pensant en els continguts i actituds que has viscut a cada sessió:

- **Ulleres:** continguts apresos
- **Braç fort:** actituds treballades

NOM:

DATA		
1		
DATA		
2		
DATA		
3		
DATA		
4		
DATA		
5		

BLOC DE SECUNDÀRIA

MÒDUL S2 **DURADA 2H AULA**

Les relacions de gènere en el món globalitzat

El sexe i el gènere no són categories binàries, existeixen tantes identitats de gènere com persones. La feminitat i la masculinitat es poden deslligar de l'home i de la dona. Així, en aquest mòdul es cospa la llibertat de cadascú/na de definir-se com se senti mitjançant dinàmiques vivencials i reflexions a partir de vídeos que trenquen amb els estereotips de gènere. Ara bé, existeix una tendència al món en la que les nenes, les dones i totes les persones que es troben fora de la "norma" binària tenen menys privilegis que els nens i els homes. A través d'un joc de rol, es cospa l'accés diferenciat als recursos i al poder posant el focus a l'eix de desigualtat del gènere. Per concloure la sessió, cadascú/na pensa en les pròpies categories o eixos i en com aquests influeixen en l'estructura social o en diferents situacions.

IDEA FORÇA

Les desigualtats de gènere són globalitzades.

CONCEPTES CLAU

Sexe, gènere, estereotips, necessitats bàsiques i patriarcat.

OBJECTIUS

- Identificar desigualtats i discriminacions negatives entre nois, noies i altres.
- Valorar el patró global de discriminació per gènere.

DINÀMICA

PRIMERA PART

Activació de coneixements previs (60')

Ubicació en l'espai

Dinàmica sobre sexe-gènere.

Ubicació en l'espai + debat

Dinàmica sobre frases estereotipades sobre nois i noies. Valoració de la tendència global de les desigualtats.

Visualització d'un vídeo

Què significa ser nena i reflexió-debat sobre la feminitat i la masculinitat.

SEGONA PART

Contrastos (30')

Joc dels recursos

Relació entre les característiques pròpies i l'accés als recursos i al poder. Especial atenció en el gènere.

TERCERA PART

Avaluació (30')

El termòmetre de les desigualtats

Visualitzar els propis eixos de desigualtat i com ens influeixen l'estructura social.

Avaluació de la sessió

Emplenar la fitxa d'autoavaluació del present mòdul.

MATERIAL DE L'EDUCADORA

Fitxes del termòmetre de l'opressió de les identitats múltiples (un per alumne/a), cordill de llana, càmera o mòbil per fer fotos. Vídeo a projectar (en mp4).

REQUISITS TÈCNICS

Ordinador, projector, accés a internet i àudio. Sala polivalent per moure's per l'espai.

1. ACTIVACIÓ DELS CONEIXEMENTS PREVIS

QUÈ VOL DIR SER NOI O NOIA? (20')

DINÀMICA

Ubicació en l'espai:

Per tal d'introduir la distinció entre les categories sexe i gènere, es proposa que l'alumnat s'identifiqui entre mascle/femella, masculí/femení i noi/noia.

Així, l'educadora indica un lloc a l'espai que representi cada categoria. Es demana que l'alumnat s'ubiqui a l'espai entre una categoria i l'altre, segons:

1. **Mascle/femella.** Separació en l'espai segons qui es consideri què.
2. **Masculí/femení.** Repetir exercici amb aquestes categories.
3. **Noi/noia.** Repetir exercici amb aquestes categories.

Una vegada clarificat el significat de cada concepte es convida a les participants a ubicar-se de nou en l'espai.

PREGUNTES GENERADORES PER LA REFLEXIÓ

- Les categories de **sexe** són només mascle/femella? (introduir concepte de binari). No és binari, és a dir, hi ha més categories a part de mascle i femella; existeix l'intersexualitat.
- Passa el mateix amb la identitat i el rol de gènere? I amb la orientació sexual? També en els rols de gènere (masculí/femení, dona/home i nen/nena) hi ha un ventall d'opcions. Per exemple, algunes tribus natives americanes com els Navajo, Cherokee o la Cheyenne, reconeixien 5 tipologies en el seu sistema de gènere: homes, dones, dones dos esperits, homes dos esperits i transgènere.

REFLEXIÓ

La **identitat de gènere** és l'autopercepció d'una persona en relació al seu sexe/gènere. Pot encaixar o no amb la morfologia sexual.

- Quan encaixa la identitat de gènere amb la morfologia sexual -> persona cisgènere.
- Quan no encaixa la identitat de gènere amb la morfologia sexual -> persona transgènere.

REFLEXIÓ

Per ser dona (o home o altres) em defineixo com a tal però no represento a totes les dones ni sóc la definició de “dona”.

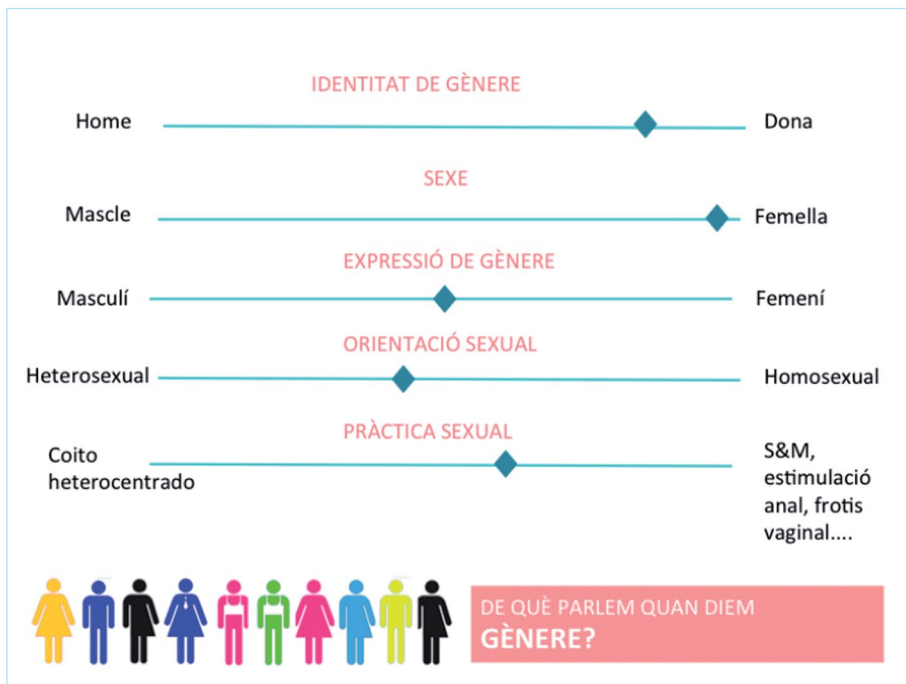
CONTINGUTS PER LA PERSONA EDUCADORA

Cap dels eixos que es mostren a la taula “De què parlem quan diem gènere?” és binari, és a dir, la identitat de gènere no es limita en ser home o dona i el sexe en ser mascle o femella. La visió binària que ens podem trobar és una qüestió política i **ideològica**. La diversitat en aquests eixos és un fet i ens trobem que sortir de les categories binàries es motiu de discriminació negativa a la nostra societat en forma, de manera que:

- En la identitat de gènere es discrimina per ser transgènere, transsexual...
- En el sexe es discrimina per ser intersexual.
- En el rol de gènere es discrimina per ser noia masculina o noi afeminat.
- En la orientació sexual es discrimina per ser homosexual, bisexual, asexual, polisexual...

Es recomana llegir el marc conceptual del final de la guia.

Es recomana anar creant una taula semblant a la mostrada a mesura que es van introduint conceptes.

Taula del col·lectiu Lo Relacional

ESTEREOTIPS DE GÈNERE (25')

DINÀMICA

Ubicació en l'espai amb debat: una vegada treballats els conceptes de sexe i gènere, es tracta el posicionament i la reflexió de l'alumnat quant a frases estereotipades de gènere¹.

- De nou, els espais de la classe representen la resposta que cadascun/a vol donar. Ara 3 cantonades representaran diferents respostes:
 - Hi estic d'acord
 - No ho sé (no tinc opinió al respecte) (opcional)
 - No hi estic d'acord
- Es llegeixen una a una les següents frases i es demana a l'alumnat que es posi.
- Els nois no porten faldilla
- Les noies no tenen molta força
- Els nois no ploren
- Les dones han d'encarregar-se de les tasques de la llar
- Els homes condueixen millor
- Altres... (l'educadora pot adaptar alguna afirmació més o proposar a l'alumnat que en digui més frases que incloguin estereotips de gènere)
- L'educadora demana els arguments de perquè s'han posat amb cada resposta.
- Una vegada exposats tots els arguments, es convida a si algú/na vol canviar el seu posicionament.

REFLEXIÓ

- Què passa quan un noi o noia no està d'acord amb aquestes frases i vol ser o actuar d'una altra manera? Us heu trobat mai amb alguna situació com aquesta? Com us va sentir i què va fer?
- Creieu que aquests estereotips es repliquen arreu del món?
- De quina manera aquestes idees sobre homes/nois i dones/noies limiten les nostres possibilitats d'escollir?
- Com podem fer en el futur per tal de que nois i noies puguin actuar amb més llibertat?

¹ Adaptació de la dinàmica *Els nois no ploren! I les noies són més llestes* del Manual d'educació en drets humans per a infants. Petit compass.

LA MENYSVALORACIÓ DE LES NENES (15')

DINÀMICA

Visualització vídeo per reflexionar i trencar amb el menyspreu de l'expressió "ho fas com una nena":

“¿Qué significa hacer algo #ComoNiña? | Always”

3min 11seg

<https://www.youtube.com/watch?v=s82iF2ew-yk>

PREGUNTA PER LA REFLEXIÓ

- En quin moment he estat conscient de que sóc nena? En quin moment he estat conscient de que sóc nen?
- En algun moment he sentit desigualtat o limitació pel fet de ser nen o nena?
- En algun moment he sentit privilegi o poder pel fet de ser nen o nena?

L'educadora pot partir d'algun exemple propi per donar peu a la resta.

REFLEXIÓ

Les característiques que s'associen a ser nen o nena, són adjudicades de manera social. Habitualment les característiques adjudicades a les nenes són de caire negatiu.

2. CONTRASTOS

EL JOC DELS RECURSOS (30')

DINÀMICA

Cal disposar d'espai lliure, si pot ser una meitat de l'aula.

1. Es demana tres o més persones per ser observadores de tot el que passa. Es poden col·locar on vegin millor l'escena, fins i tot a un punt més elevat; sobre una cadira o una taula.
2. L'educadora dibuixa un cercle al terra amb un cordill.
3. Es fa una tria d'unes 10 participants voluntàries que estaran dempeus, **dins del cercle**.
4. Es fa una altra tria d'unes 10 participants voluntàries que estaran **assegudes** en cadires envoltant les 5 primeres, **fora del cercle**.
5. Les que estan fora del cercle disposen "d'un recurs": **les cadires**, se'ls dirà que estiguin còmodes i gaudeixin d'estar ben assegudes, tot mirant les persones de dins del cercle.
6. Observem les reaccions per donar "un recurs" a unes sí i a d'altres no.
7. L'educadora afegeix l'efecte moviment: les cadires estaran cada vegada més ajustades al cercle per crear l'efecte de control sobre un segon recurs; **l'espai**.
8. L'educadora afegeix un altre element d'opressió: les que estan a dins del cercle no poden parlar.
9. I per últim, les cadires s'ajusten més sense fer mal.

Posteriorment, per dinamitzar el debat:

- Quins han estat els recursos o privilegis que un grup tenia i l'altre no? (comoditat de les cadires, espai, capacitat d'opinar...)
- Com s'han sentit les persones de l'interior del cercle? I amb el fet de no poder expressar-se?
- Com s'han sentit les persones de l'exterior del cercle? Han estat conscients de com s'han sentit les persones de l'interior? Quina part de responsabilitat tenen les persones de fora del cercle en la situació en la que s'han trobat les de dins?
- Les observadores donen la seva versió dels fets i ho exposen a la resta de la classe completant allò que ja ha sortit.

- Es pot fer un llistat dels sentiments i les conductes de les dues parts (persones de dins i de fora del cercle).
- Tenim actituds similars quan ens relacionem, quan hem de compartir o fer tasques conjuntament?

Exemple d'actituds percebudes:

FORA DEL CERCLE	DINS DEL CERCLE
Fan insults sense paraules	Senten incomoditat
Intimidació	Senten pressió
Riuen	Se senten atrapades
Mostren superioritat	Se senten sense poder expressar-se
Fan pressió	Se senten sense llibertat
No els importa com se senten les de dins	
Sense respecte	
Poca empatia	
Mostren complicitat entre ells i elles	

REFLEXIÓ

Les característiques que tenim moltes vegades no són triades, són fruit de l'atzar segons on i com ens ha tocat néixer (en quin país, en quina família, de quin sexe,...). Segons les característiques que tenim existeix una tendència a patir més injustícies o menys. Per això, s'ha de lluitar per un món on totes les persones tinguin bones condicions de vida. És a dir, el fet de que les injustícies es donin segons unes característiques que no em triat, és una qüestió social, creada, construïda, si tota la societat decideix que les característiques de les persones no han d'influir, així serà. Per exemple, davant el fet de l'assistència mèdica que a la pràctica no és universal, ens preguntem: què és més important, a quin país hem nascut o que hi hagi sanitat pública a Catalunya per a tothom? En aquest cas es troba el país de naixement de les persones com una característica que pot frenar el seu accés a la sanitat pública si no es disposa d'un document acreditatiu legal.

REFLEXIÓ

Ser noi/noia/altres és una característica més en aquesta estructura social, podria no influir però ara per ara existeixen moltes desigualtats a causa del gènere, com poden ser: en l'escolarització al món, en els sous al món laboral, en la quantitat de dones en la representació política, en la pràctica d'esports...

3. AVALUACIÓ

EL TERMÒMETRE DE LES DESIGUALTATS (15')

CONTINGUTS PER L'EDUCADORA

Una vegada treballat l'accés als recursos a través de la dinàmica anterior, es treballaran quines poden ser les característiques que marquen més la parcel·la de poder (o apropiació de recursos; informació, temps, accés a les tecnologies, mitjans de transport, bon sou...) en la nostra societat occidental, capitalista i patriarcal.

Les característiques individuals (sexe, classe social, nivell d'estudis, color de la pell, lloc d'origen, edat...) situen a les persones dins de l'estructura social amb una parcel·la de poder, aquesta ubicació dins de l'estructura social influeix en l'accés als recursos que ens trobem. Aquest fet no és mèrit o desmèrit de cada persona, sinó que ve imposat pel context on es viu.

Exemple: pensant en les relacions nord-sud globals, a la majoria de persones catalanes viatjar als països del sud els sol resultar fàcil, sense moltes traves burocràtiques i fa augmentar els seus privilegis i per tant la seva parcel·la de poder (prestigi, poder de gastar diners, confort...)

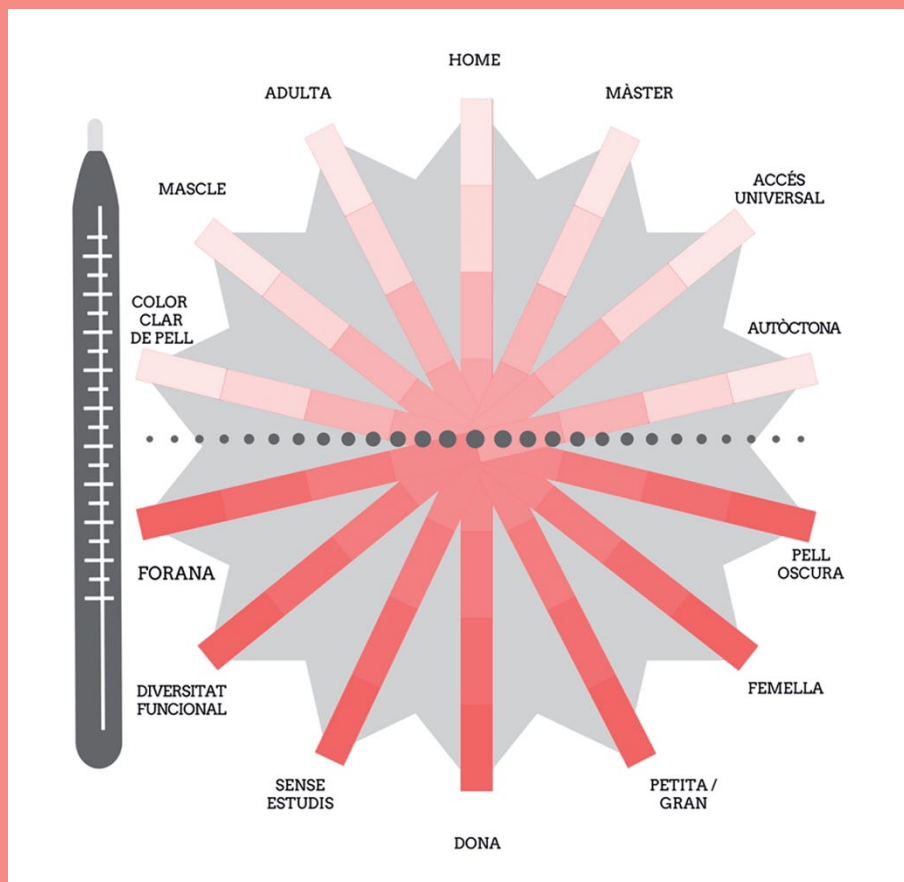
Per el contrari, a la majoria de persones de països del sud viatjar els sol suposar una pèrdua de privilegis i per tant un pèrdua de la parcel·la de poder (sobretot, si es per cercar feina: separació de família i amics, desprestigi, pobresa...)

DINÀMICA

Podeu veure la notícia al bloc de la campanya, a:

<http://niuniformesnietiquetes.esy.es/uncategorized/el-termometre-de-lopressio/>

- Per introduir la dinàmica del termòmetre, serà molt útil pensar en “Què és la “norma”? Quan definim una “persona” en quina silueta pensem?”. Així, proposem a alguna persona voluntària que faci un dibuix a la pissarra d’una silueta d’una persona.

El termòmetre de les desigualtats. Elaboració pròpia.

- Reflexionem al voltant de la silueta: aquesta persona de quin sexe és? Quina edat té? Quin sou guanya? Viu a la perifèria? Té mobilitat reduïda?
- A la nostra societat les parcel·les de poder solen tendir a ser més grans quan es respon al cànon o model d'home, jove, autòcton, de pell color clara, masculí, amb estudis i amb plenes capacitats físiques i intel·lectuals... Coincideix amb la definició que hem trobat de la silueta de la persona? Tot allò que surt d'aquest esquema sol trobar-se amb situacions d'opressió, de menys privilegis i més carències.

- Cada alumne/a emplena el termòmetre ubicant-se en cada eix. Per exemple poden tatxar una franja on es trobin identificats.
- Com és en cada situació que hem de valorar el nostre paper, pensem en un context concret per crear el termòmetre.

El context pot ser a l'escola, amb els amics, a l'hora de cercar feina:

1. Imaginem quina professió volem tenir.
2. Imaginem com ens influencien les característiques del termòmetre.

Preguntes per la reflexió una vegada emplenat el termòmetre, cadascuna valora si:

- Segons el context on estic, les relacions poden canviar? Per exemple, puc ser noia i al grup-classe tenir molts privilegis però a la llar no tinc temps lliure perquè haig d'ajudar amb les tasques de la llar.
- Falta alguna categoria?
- Et sents identificat/da amb el terme de les desigualtats?
- Veieu diferència entre la part inferior i la part superior en quant a accés a recursos i poder?
- Aquest posicionament em determina? Què podem fer perquè no ens afecti?
- Què faríeu perquè els eixos de desigualtat no afectin a les persones de manera tan intensa com succeeix actualment?

Poden donar-se moltes idees. Ara bé, el que segur ha de passar és que qui té el poder, l'ha de deixar anar.

- Interpretació del termòmetre: les categories de la part superior ofereixen més parcel·la de poder i les de la part inferior menor. **Aquest esquema no determina la nostra situació si no que visibilitza una tendència dins de la nostra estructura social catalana actual.** També poden intervenir d'altres eixos.

Com em situo en cada moment? Aplicar interseccionalitat a situacions concretes per analitzar com es distribueixen les desigualtats i els privilegis. Així, no es parla de situacions identitàries sinó de com estan distribuïdes les relacions de poder. En cada situació, les relacions canvien per una mateixa persona (revisar marc conceptual).

Ser dona no pot ser independent de ser equatoriana, classe mitja, tenir 15 anys... Tot és 1. Recuperem la idea de les nines russes i el *mikado*. Si pensem les categories com a capes (una nina russa o una ceba) no és el mateix que pensar en un joc del *mikado*, on tot és 1, si mou una peça, tot s'adapta.

CESSIÓ DEL PODER (5')

DINÀMICA

Per tancar la sessió, l'educadora pot llegir el següent fragment que escriu un home que se sent masclista dins del sistema que viu, relacionant-ho amb alguns dels eixos de desigualtats que s'han tractat al termòmetre:

“Formo part, sense haver-ho triat, d'un bon grapat de col·lectius privilegiats: sóc home, sí, però també sóc blanc, heterosexual, adult/ jove, sense discapacitats i visc en un entorn urbà del món occidental. En moltes altres arestes de la meva personalitat hi surto perdent, i aleshores em queixo, és clar. Però molt menys quan sóc jo el que hi surto guanyant. Una de dues: o crec que em mereixo aquestes posicions de privilegi o ni tan sols m'adono que les tinc. I tan dramàtica i equivocada és una perspectiva com l'altra. I qualsevol de les dues ens impedirà fer una cosa que és absolutament necessària i urgent: deixar d'abusar de la nostra posició de superioritat, **reduir el nostre poder**. No n'hi haurà prou amb què les dones facin passes endavant, perquè quan ho facin toparan de morros amb les esquenes d'una colla d'homes que els barrem el pas. Elles que facin tantes passes cap on vulguin, però ens toca a nosaltres fer-ne unes quantes cap al cantó. I si no volem, que ens hi obliguin.”

Carles Foguet (analista polític), article “Sóc masclista”, consultat a:
<http://www.naciodigital.cat/opinio/12004/soc/masclista>

Debat/reflexió

- Amb què us sentiu identificades?
- Amb què esteu d'acord i amb què no? Per què?
- Quins són els passos que hem de donar per superar les desigualtats de gènere?

REFLEXIÓ POSTERIOR PEL TANCAMENT DE LA SESSIÓ

Característiques individuals i diverses en tenim totes les persones, no s'ha de deixar que aquestes característiques determinin o limitin els nostres passos.

FITXA D'AUTOVALUACIÓ PER L'ALUMNAT (10')

L'alumnat emplena la part corresponent al present mòdul.

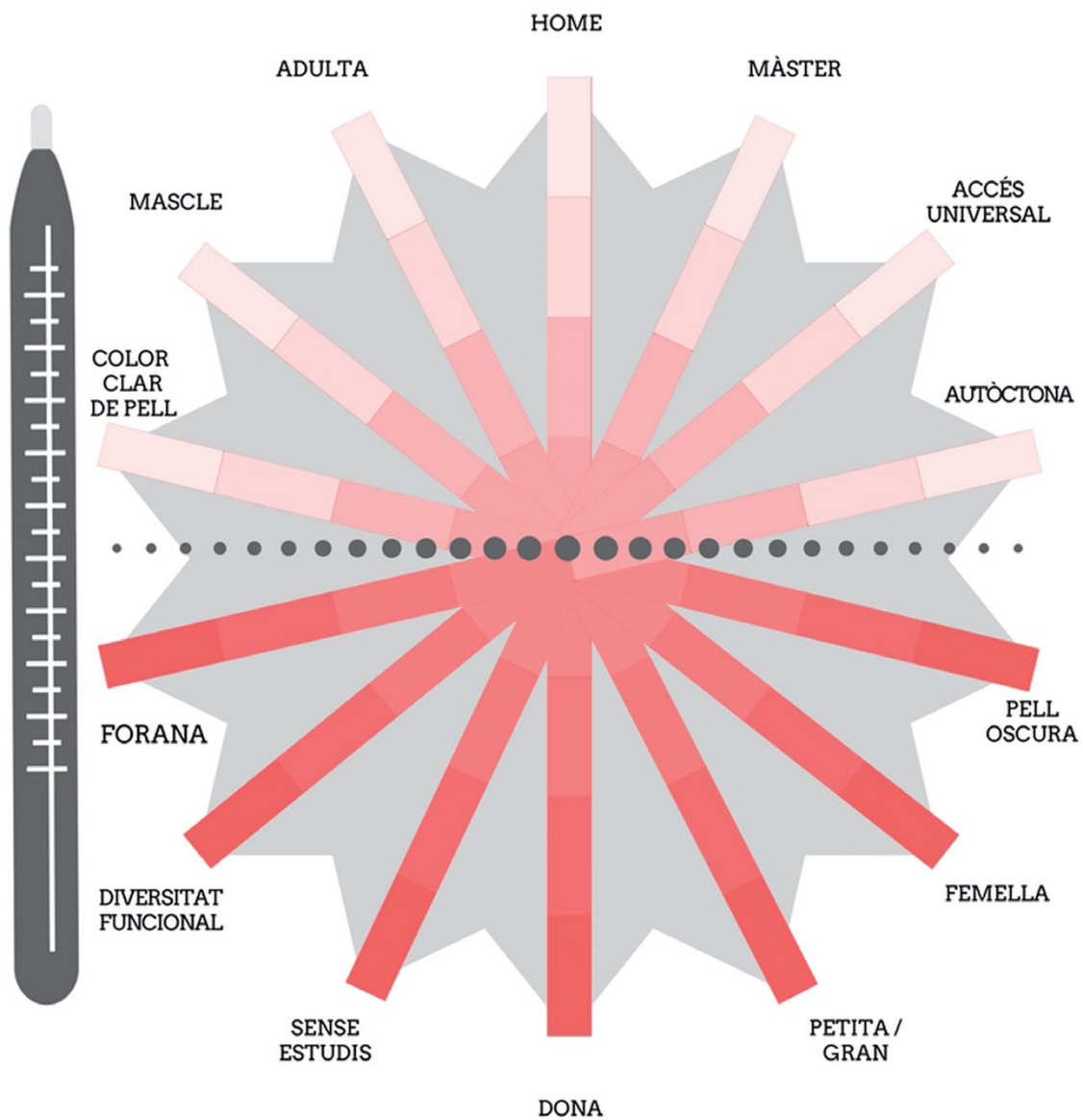
4. MATERIAL QUE L'EDUCADORA HA DE RECOLLIR D'AQUEST TALLER

- El termòmetre de les desigualtats.
- Fitxa d'autovaluació per l'alumnat amb la part del present mòdul emplenada.

ANNEX 1

BLOC DE SECUNDÀRIA | MÒDUL 2

El termòmetre de les desigualtats

BLOC DE SECUNDÀRIA

MÒDUL S3 **DURADA 2H AULA**

Qüestionem el racisme i el sexisme en els MMCC del món

El sexisme i el racisme són fenòmens que persisteixen a la nostra societat i arreu del món. Al taller es visualitza la importància dels **missatges** que es reben i que moltes vegades estan legitimats i produïts pels mitjans de comunicació. A partir de la visualització d'un vídeo sobre la definició al diccionari de la paraula *gitano*, es reflexiona sobre les expressions racistes que generen discriminació negativa. També a partir d'una dinàmica amb imatges es treballa cap a una visió relativista a través de la coneixença concreta de cada situació personal i social i dels estereotips que poden haver-hi al món global. Així, els missatges que ens arriben des de tot l'espectre mediàtic són analitzables amb visió de gènere i amb perspectiva intercultural. En concret, es tracten els formats de cançó, publicitat, cerques a internet i el còmic.

IDEA FORÇA

Els missatges dels MMCC influeixen en com construïm la visió de les altres persones.

CONCEPTES CLAU

Missatges estereotipats i discriminatoris, raça, racisme, rols.

OBJECTIUS

- Comprendre la relació entre estereotips i discriminació.
- Deconstruir discursos racistes i sexistes.

DINÀMICA

PRIMERA PART

Activació de coneixements previs (45')

Visualització de vídeo

L'ús del llenguatge discriminatori genera discriminació.

Dinàmica amb fotografies i vídeo

Trenquem les definicions amb estereotips.
Perspectiva nord-sud.

SEGONA PART

Contrastos (40')

Llistat de formats culturals i audiovisuals

D'on ens venen les descripcions estereotipades?

Fitxes per grups

Analitzem alguns formats: cançó, publicitat, cerques a internet i el còmic.

TERCERA PART

Avaluació (35')

Posada en comú

Redacció de conclusions.

Avaluació de la sessió

Emplenar la fitxa d'autoavaluació del present mòdul.

MATERIAL DE L'EDUCADORA

1 full d'annex 1, 8 còpies de l'annex 2. Càmera per fotografiar. Vídeos a projectar (en mp4).

Opcional: Vídeos descarregats.

REQUISITS TÈCNICS

Ordinador, projector, accés a internet i àudio.

1. ACTIVACIÓ DELS CONEIXEMENTS PREVIS

UNA DEFINICIÓ DISCRIMINATÒRIA GENERA DISCRIMINACIÓ (20')

DINÀMICA

Per tal de copsar la importància de l'ús del llenguatge, trobem el cas de la definició al diccionari de la paraula *gitano* on s'associa a aquest col·lectiu descripcions negatives. Nens i nenes gitanes que llegeixen aquesta descripció no se senten identificats/es i reclamen que aquesta definició no s'ajusta a allò que ells i elles són. Vídeo, paraula gitano al diccionari:

**“#YoNoSoyTrapacero
#YoNoSoyTrapacera |
Subtítulos inglés, euskera,
gallego y catalán”**

2min 10seg

<https://www.youtube.com/watch?v=DqBvpWbmdkQ>

PREGUNTES GENERADORES

- Quin és el missatge i l'objectiu del vídeo?
- Quines expressions coneixeu que incloguin missatges discriminatoris? (L'alumnat ja va tractar frases estereotipades al mòdul anterior (mòdul S2) mitjançant l'adaptació de la dinàmica de “Els nois no ploren! I les noies són més llestes”. Podem tornar a demanar si coneixen alguna expressió més i entre tots i totes donar-li la volta amb arguments de respecte cap a la diversitat.)
- Com et sentiries si formessis part d'un col·lectiu i sentissis frases com aquestes?
- Tenim alternatives al nostre vocabulari per expressar els mateixos missatges?
- Creieu que d'alguna manera aquests missatges poden ser neutres o sempre inclouen menysvaloració cap als col·lectius que impliquen?
- Diríeu aquestes frases davant d'alguna persona que pertany al col·lectiu menysvalorat? Per què?
- Com argumentaries deixar d'utilitzar expressions com aquestes?

REFLEXIÓ FINAL

A la vida quotidiana sentim molts missatges discriminatoris amb certs col·lectius de la societat, de manera molt naturalitzada. De vegades aquests missatges són en forma d'insults o d'expressions sexistes i/o racistes (per exemple: treballar com un negre, donar cops com una nena...), en aquest cas cal ser conscients de que algú es pot sentir ofès en sentir aquestes expressions i s'ha de procurar un llenguatge que no inclogui de manera discriminatòria els diversos col·lectius. I quan aquest llenguatge és discriminatori des d'un mitjà oficial com és un diccionari, cal reclamar amb arguments que es reformuli allò que es diu, que és l'objectiu del vídeo #YoNoSoyTrapezero.

Si s'escau, es pot buscar la definició actual de la paraula “*gitano, na*” a la RAE (Real Acadèmia Espanyola): <http://dle.rae.es/?id=JDtQUsF>

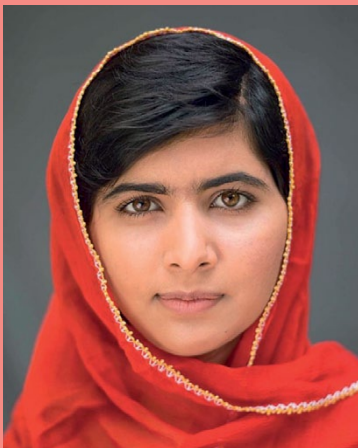
Alguns exemples de llenguatge discriminatori, podrien ser:

- Per color de pell: el color “carn” correspon a la pell clara exclusivament.
- Per gènere, per paraules malsonants: “quin conyàs” vs. “ser la polla”. Per les coses dolentes, la paraula es refereix a l'òrgan sexual femení i per les bones al masculí.
- També per gènere: “per collons”, “amb un parell d'ous”. Expressions de tossudesia i valentia, associats als òrgans masculins.
- Per l'orientació sexual: “ets un maricón” per referir-se a alguna actitud de covardia.
- Pel lloc de naixement: “treballar com un xino” per referir-se a treballar molt.
- Per la cultura i/o religió: “ser un gitano”, “ser un jueu” per referir-se a la traïció.
- Altres.

TRENQUEM AMB ELS ESTEREOTIPS PER DEFINIR LES PERSONES (25')

DINÀMICA¹

Amb aquesta dinàmica es continua donant rellevància a l'ús de les paraules. I fa visibles el sistema de prejudicis que es poden fer d'algunes persones pel seu aspecte o característiques físiques degut a la informació esbiaixada que rebem dels MMCC. Anem cap a una visió relativista a través de la **coneixença concreta de cada realitat personal i social**.

Malala Yausafzai

Família Masvingise

1. Es demana quatre persones voluntàries que es col·loquin davant del grup.
2. Dues d'elles es posen cara a cara. Una rep la foto de la Malala sense veure-la i se la col·loca al front.
3. L'altra persona li diu a qui té la foto unes paraules que expressin l'opinió que té la societat en general sobre qui apareix a la foto. No ha de ser necessàriament l'opinió personal, sinó les etiquetes i estereotips que podem sentir. Poden ser negatives i positives.
4. Mentrestant, l'educadora o una tercera voluntària escriu a la pissarra les paraules que vagin sortint. La persona que té la foto ha d'intentar endevinar de qui es tracta.
5. Una vegada fet el llistat, l'educadora llegeix la descripció de la Malala.
6. Es repeteix l'activitat amb la foto de la família de Zimbabwe.
7. L'educadora fomenta un espai de debat i reflexió.

¹ Adaptació de la dinàmica *Qui tinc darrere?* del Manual d'educació en drets humans per a infants. Petit compass. AHEAD (2013) Pàg. 173

PREGUNTES GENERADORES PER LA REFLEXIÓ

- Hem encertat o ens hem apropiat amb la/les persona/es o procedència o professió...?
- Com us heu sentit si dèieu paraules desagradables o injustes sobre les persones de les fotos?
- Les paraules que s'han fet servir s'adapten a la persona descrita? La respecten a ella i als seus drets humans?
- Coneixent part de la realitat de les persones descrites, tornariem a utilitzar les paraules negatives?

És molt probable que en enumerar les etiquetes sobre les persones que surten a les fotografies de la dinàmica, hagi aparegut la idea de **pobresa**. Habitualment, es realitza aquesta descripció en parlar d'Àfrica. Per desmuntar aquesta idea i per tenir una noció més ample sobre la pobresa i la riquesa es projectarà un vídeo.

8. Visualització del vídeo per reflexionar sobre el benestar i la felicitat:

“Binta y la gran idea”

32min 46seg (Triar fragment: 28min 10seg fins el final)

<https://www.youtube.com/watch?v=meLXFLI1FE8>

El curtmetratge ens introdueix en la història de la Binta, una nena de set anys que viu a la regió de Casamance, al sud del Senegal. A partir de la seva veu en off coneixem el mode de vida a la regió i en especial la situació de l'educació, sobretot en el cas de les nenes i dones. Una sorprenent idea del seu pare, un pescador compromès amb el progrés de la humanitat, contribuirà a qüestionar alguns aspectes de la noció del desenvolupament occidental.

PREGUNTES GENERADORES PER LA REFLEXIÓ

- Quines diferències i semblances trobem entre la vostra visió de l'Àfrica i el Senegal i la que surt a la pel·lícula?
- Es podria dir que hi ha pobresa en aquest poble? I en la família Masvingise de Zimbabwe? Quin tipus de pobresa valoren que es viu a Espanya?
- Quin és el missatge del vídeo? I quin objectiu té?
- És el format habitual d'imatges que ens arriben des de països africans?

CONTINGUTS PER L'EDUCADORA

RAÇA I RACISME

La raça no existeix però el racisme sí

La categoria de **raça** és una construcció social i cultural i sota aquesta construcció es discrimina a minories culturals. "Raça" no és sols un concepte de classificació poc rigorosa segons trets biològics sinó que també denota identitats, valoració de l'altre i autopercepció de determinats grups humans.

Així, el **racisme** funciona atribuint significats a certes característiques fenotípiques (trets de la persona), culturals i/o de procedència, de manera que es crea un sistema de categorització, afegint característiques addicionals (habitualment negatives) a les persones categoritzades.

Si volem combatre el racisme no n'hi ha prou amb contra-argumentar les idees de les persones racistes a través de:

- mostrar la no correlació entre raça i cultura;
- defensar la igualtat entre cultures;
- recolzar allò positiu de la diversitat cultural;
- demostrar la viabilitat de la interculturalitat;
- i un plantejament de política social integradora i igualadora en drets i deures...

Sinó, que també cal assumir que el racisme és un sistema de dominació i té el seu fonament en contextos econòmics i polítics concrets, així que es dóna la necessitat que hi hagi: voluntat política dels governants + acció civil antiracista + **canvis polítics i econòmics**.

Frase inspiradora:

"Jutjar a una persona pel seu color de pell és com jutjar un llibre per la portada."

ACTITUDS VERS LA DIVERSITAT

Relativisme cultural (i les seves limitacions) vers l'etnocentrisme

El **relativisme cultural** entès com un apropament a d'altres cultures amb la ment oberta i amb una apreciació positiva de la diversitat humana té validesa per la promoció de la **interculturalitat**. L'actitud del relativisme cultural promou l'objectivitat i l'empatia amb d'altres maneres de fer mentre que l'etnocentrisme bloqueja la comprensió d'altres maneres de fer.

Limitacions del relativisme cultural des de l'ètica: portat a l'extrem, el relativisme cultural implica la impossibilitat de qualsevol forma de judici moral o presa de postura ètica sobre les conductes humanes. És a dir, si s'aplica el respecte absolut a d'altra cultura, implica que no es pot posar en dubte les seves accions o valors.

Un exemple d'aquesta limitació seria acceptar l'ablació femenina amb l'argument relativista de que s'ha de comprendre que es tracta d'una pràctica ancestral, que implica el sistema familiar, que té fonaments religiosos, es troba lligada a l'estatus de dona casada, entre d'altres argumentacions. L'oposició a aquesta visió relativista, seria jutjar l'ablació rebutjant-la per considerar-la una pràctica cruel i masclista.

Per altra banda, des d'un apropament **etnocentrista**, es jutgen i valoren d'altres cultures des de la pròpia on les pròpies costums són considerades les més apropiades, millors o normals i les altres com inferiors, rares o incorrectes.

Bibliografia consultada:

Malgesini, Graciela i Giménez, Carlos (1997) *Guia de conceptos sobre migracions, racismo e interculturalidad*.

Editorial: La cueva del oso

MULTICULTURALITAT VS. INTERCULTURALITAT

El **model multicultural** contempla una situació d'estàtica social, és a dir, només es té en compte la **coexistència de diverses cultures en un mateix context geogràfic sense que hi hagi una interacció entre elles** i no evolucionen conjuntament. Fet que genera una desigualtat jeràrquica i exclusió al posar de manifest i reforçar les diferències entre la cultura majoritària i les altres cultures. Un exemple seria el paternalisme que s'adopta al voler ajudar a la inclusió de persones de diferents cultures cap a la cultura majoritària, on les persones que participen d'aquesta última adquireixen un pensament etnocèntric exclouent a les persones d'altres cultures que no volen ser incloses.

Per altra banda, es troba el **model intercultural** com a model on la diferència es troba en una realitat social dinàmica. Té present l'afavoriment de **relacions positives, la interacció i el reconeixement entre persones o entitats culturalment diferenciades**.

2. CONTRASTOS

FORMATS ON ES POT COPSAR SEXISME I/O RACISME (10')

Una vegada treballat l'ús del llenguatge i els estereotips, formulem al grup classe: **d'on ens venen les descripcions discriminatòries? A través de quins formats podem rebre missatges racistes o sexistes?**

- L'alumnat respon i veiem si també han pensat en: cerques a internet, diaris, noticiaris TV, publicitat, llibres, *memes*, còmics, videojocs, pel·lícules, fotos, xarxes socials, cançons... També a través de les persones que coneixem.
- En concret els missatges difosos a través de les xarxes socials tenen un abast immediat i massiu. Això fa que els missatges racistes i sexistes es "viralitzin" i es "normalitzin".

Una web que tracta molts d'aquest temes amb visió de gènere, és Zena. És una plataforma creada per persones expertes en comunicació que analitzen els missatges que es transmeten en diferents formats com són:

- Cinema i series
- Literatura i còmics
- Internet i videojocs
- Mitjans

L'educadora valora si mostrar la web al grup, amb algun exemple d'article, la recomana o també pot no esmentar-la. De totes formes, la fitxa 4 de la següent dinàmica mostra part d'un article estret de zena.cat sobre els còmics.

The screenshot shows the Zena website interface. At the top, there is a navigation menu with the following items: INICI, CINEMA I SÈRIES, LITERATURA I CÒMICS, INTERNET I VIDEOJOCs, and MITJANS. Below the menu, there is a breadcrumb trail: Home > Sobre Zena. The main heading is "SOBRE ZENA". The text below the heading reads: "A Zena parlem de cinema, literatura, videojocs, còmics i televisió perquè ens agrada. I ho fem des d'una perspectiva de gènere perquè considerem que la cultura popular és un mecanisme de difusió d'imatges, idees i estereotips sobre les capacitats i conductes d'homes i dones. En consumir-se durant les estones d'oci, la cultura popular pot semblar un mitjà menys important de transmissió de valors, però no ho és en absolut. Precisament perquè entrem en contacte amb ella en moments de major relaxació, podem baixar la guàrdia davant de representacions d'homes i dones que, en àmbits com el treball o l'educació, podrien ser percebudes com a discriminatòries, esbiaixades o denigrants. Així doncs, a Zena seguim la pista a les noves tendències, fem un repàs a les que ja existeixen i establim elements per a la reflexió i el debat. Qualsevol aportació, comentari o crítica és benvinguda."

DECONSTRUIR ELS MISSATGES SEXISTES I/O RACISTES (30')

DINÀMICA

- Es presenten totes les fitxes de l'**annex 2** al grup-classe i es fomenta un petit debat incloent elements que es concreten a continuació perquè les imatges es puguin interpretar amb més elements. L'educadora valora si aquestes "pistes" es donen a posterior, quan el grup ja ha presentat les seves conclusions.
- S'entreguen les 4 fitxes a cada grup de 4 participants i l'emplenen. El treball serà grupal.
- Cada grup presenta a la resta de la classe el resultat. Es demana a algun/a voluntària que escrigui les idees que van sortint de cada fitxa i de cada grup. Sinó ho pot recollir l'educadora a la pissarra.

FITXA 1. EL REGGAETON ÉS SEMPRE MASCLISTA?

A la fitxa es presenten 4 càpsules d'informació i l'alumnat escriu la seva opinió sobre com poden afectar les lletres masclistes en les relacions:

- Cançó de Maluma, cantant Colombià famós a partir de 2011. "La Curiosidad" (extracte de la cançó).

Maluma és molt popular actualment entre el jovent i les seves lletres solen tractar sobre la sexualització de les dones, sense tenir en compte cap aspecte més d'elles; ni els seus desitjos, fins i tot ni el seu nom com es pot llegir en la cançó "La Curiosidad".

- Mostra del projecte fotogràfic "Usa la razón, que la música no degrade tu condición" (2014), de Liney Ibáñez.

Si les lletres de reggaeton masclistes inspiressin una imatge, aquestes serien les que es recullen en aquest projecte colombià.

- Cançó de Tremenda Jauria, grup espanyol de reggaeton feminista. "Esta noche" (extracte de la cançó).

Aquest grup crea lletres i música on es veu l'ús de l'espai de les discoteques i els concerts també per les dones. Tot reclamant no ser jutjades per ningú només el fet de ballar.

- d. Cançó d'Ivy Queen, cantant nordamericana de reggaeton feminista. "Quiero bailar" (extracte de la cançó).

Mostra la decisió de la dona quant a voler o no anar-se'n al llit amb un noi.

Les lletres masclistes reproduïxen el sistema de poder on els homes marquen les normes menysvalorant les dones.

FITXA 2. ASSOCIAR ELS NEGOCIS AMB ELS HOMES

A través del missatge publicitari: "Qualsevol autònom pot ser l'home amb tranquil·litat als ulls", l'alumnat escriu un text de denúncia cap a aquesta publicitat i proposa una alternativa.

Amb aquesta frase s'associa la persona de negocis a l'home

- Penseu si una dona que és autònoma pot sentir-se identificada com destinatària d'aquesta publicitat? Quines paraules diferents es podrien utilitzar per què el missatge inclogués les dones? Creieu que els missatges influeixen en la creació d'expectatives i de rols de les dones?

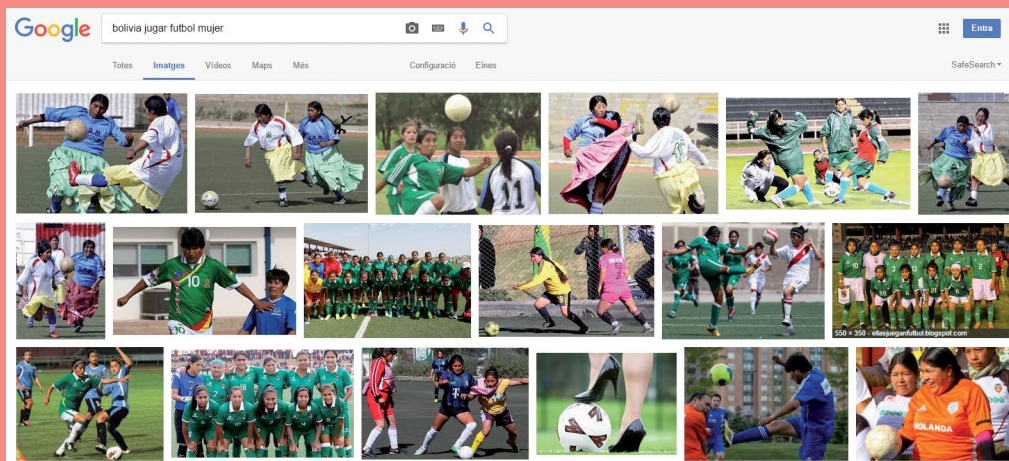
Elements de desigualtat del sistema laboral català

- Existeix menysvaloració als sectors feminitzats (serveis, sanitat, ensenyament, administració pública i comerç).
- A mesura que es puja la piràmide cap als llocs de lideratge, hi ha més homes i menys dones.
- En quant a la precarietat laboral, les dones tenen els contractes més precaris i els contractes a temps parcial (90%), per raons de conciliació.
- A Catalunya indiquen que hi ha entre un 19% i un 22% de diferència salarial a favor dels homes.

Dades de "Dones, desigualtat de gènere i desenvolupament", consultat a:
https://www.engineersbcn.cat/media/upload//arxiu/comissions/funcionem%20junts/publicacions%20dinteres/Dones%20desigualtat_web%202.pdf

FITXA 3. LES DONES I ELS ESPORTS

L'alumnat escriu una crítica sobre les imatges que es troben a partir de la cerca d'imatges a Google amb les paraules "Bolívia jugar futbol mujer".

Hi ha alguna que destaquí o estigui fora de lloc? Per exemple, imatges on només apareixen homes tot i haver cercat amb la paraula "mujer" o la imatge d'una sabata amb tacó (element estètic) trepitjant una pilota.

Existeix un imperatiu tradicional i un rol per les nenes i dones: "Ser i estar per l'altre", això vol dir dedicar-se al servei, cura, atenció o plaer de les altres persones en detriment de la pròpia cura d'una mateixa¹. Aquest imperatiu marca que l'estètica de les dones ha de ser un element bàsic en detriment d'altres aspectes. En el món de l'esport, això suposa un afegit ja que les dones en determinades disciplines:

- Han de fer la practica esportiva + somriure + anar maquillades...
- La seva figura apareix només com d'animadores.
- Són jutjades pel seu aspecte físic i no tant pels resultats esportius.
- Són limitades i/o criticades per la seva forma de vestir.
- Altres.

Així, al món de l'esport quan cerquem una imatge de dona als mitjans de comunicació, què ens trobem habitualment? Probablement les animadores o models de publicitat de moda esportiva (objecte) que no esportistes (subjecte, protagonistes). Passaria el mateix en el cas del homes? Per defecte l'esport mediàtic s'atribueix als homes.

FITXA 4. DONES AMB ARMADURES PRÀCTIQUES

L'alumnat observa dues portades de còmic i descriu els aspectes que destaquen del personatge femení i les masculí i els compara.

Pistes: Comentaris sobre la comparativa de les portades del còmic des de la web zena.cat.

<http://zena.cat/adeu-a-larmadura-biquini/>

evidencien una diferència dels dos guerrers que respon només a la necessitat de sexualització. El mateix Esteban Maroto, el creador de l'armadura de biquini, ho afirma: l'aparença de Red Sonja responia a la voluntat de fer el personatge més sexy i, a nivell pràctic, era absolutament ridícul.

Un altre aspecte diferencial entre Red Sonja i Conan és la postura. Mentre que a Conan se'l representa amb postures agressives, l'heroïna pèl-roja, sobretot durant els números dels anys 90, patia del que s'anomena *brokeback*, una postura molt comuna als personatges femenins de còmic on són representades amb una esquena impossiblement retorçada, potenciant el cul i els pits.”

“Dones amb armadures pràctiques”

“En el cas de Red Sonja, la falta de roba pot ésser atribuïda al paral·lelisme amb el personatge masculí de Conan, que solament porta un tapall. Si analitzem, però, el tipus de cos que porta el vestuari, la falta de musculatura de Red Sonja, comparada amb els músculs perfectament definits de Conan,

3. AVALUACIÓ

CONCLUSIONS CONSENSUADES (25')

Les conclusions estretes de la dinàmica anterior es recullen de manera col·lectiva, així l'educadora, pot dinamitzar-ho de la següent manera:

- Hi havia una persona voluntària que recollia totes les idees, es pot demanar que es llegeixin per tota la classe.
- Es fa una selecció de les conclusions, per si es troben idees repetides o semblants, agrupar-les en una.
- En 4 grups, s'emplenen les conclusions per cada fitxa al paperògraf.

Les conclusions poden resultar de manera general i no tant per fitxa, del tipus "els mitjans de comunicació utilitzen un discurs sexista" "a la dona se li atribueixen rols passius i això es fomenta amb la quota que tenen als MMCC quan es parla d'esports"... Tot això pot exposar-se en forma d'esquema o d'il·lustracions i també es poden aprofitar les imatges que hi ha a les fitxes amb les que han treballat.

FITXA D'AUTOAVALUACIÓ PER L'ALUMNAT (10')

L'alumnat empena la part corresponent al present mòdul.

4. MATERIAL QUE L'EDUCADORA HA DE RECOLLIR D'AQUEST TALLER

- Conclusions recollides per cadascuna de les 4 fitxes o les conclusions generals.
- El paperògraf es pot quedar a l'aula.
- Fitxa d'autoavaluació amb la part del present mòdul empenada.

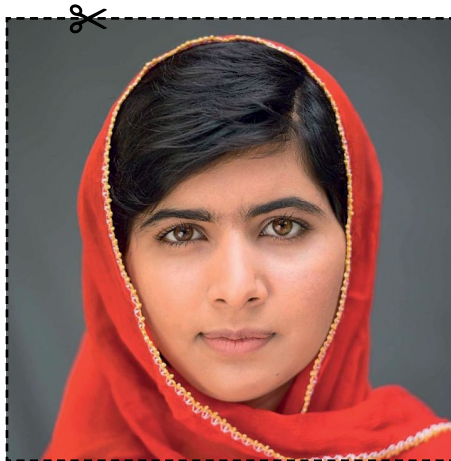
ANNEX 1

BLOC DE SECUNDÀRIA | MÒDUL 3

Joc per trencar amb els estereotips per definir les persones

Instruccions per l'educadora:

1. Fotocopia i retalla les dues imatges
2. Es demana quatre persones voluntàries que es col·loquin davant del grup.
3. Dues d'elles es posen cara a cara. Una rep la foto de la Malala sense veure-la i se la col·loca al front.
4. L'altra persona li descriu (sense dir el nom) a qui té la foto unes paraules que expressin l'opinió que té la societat en general sobre qui apareix a la foto. No ha de ser necessàriament l'opinió personal, sinó les etiquetes i estereotips que podem sentir. Poden ser negatives i positives.
5. Mentrestant, l'educadora o una tercera voluntària escriu a la pissarra les paraules que vagin sortint. La persona que té la foto ha d'intentar endevinar de qui es tracta.
6. Una vegada fet el llistat, l'educadora llegeix la descripció de la Malala.
7. Es repeteix l'activitat amb la foto de la família de Zimbabwe.
8. L'educadora fomenta un espai de debat i reflexió.

La Malala Yousafzai, és la noia pakistanesa de 15 anys a qui els talibans van intentar assassinar per defensar el dret de les nenes a anar a escola.

"Tinc dret a l'educació, a jugar, a cantar, a anar al mercat, a que s'escolti la meua veu", deia la Malala.

La família Masvingise són una família estesa i són amos de la seva pròpia terra a Zimbabwe. A la imatge ens mostren la dieta variada que disposen per a una setmana. Amb l'excedent de les collites es paguen les quotes escolars i mèdiques que tenen.

ANNEX 2

BLOC DE SECUNDÀRIA MÒDUL 3

FITXA 1 El reggaeton és sempre masculista?

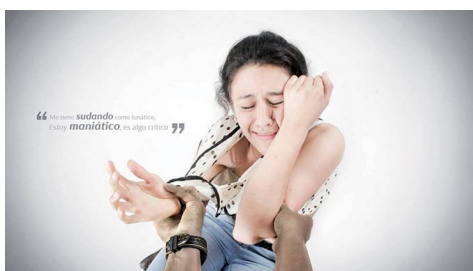
Campanya fotogràfica que denuncia les lletres masculistes:

"Usa la razón, que la música no degrade tu condición" (2014). És una impactant campanya fotogràfica colombiana sobre el reggaeton, ideada per un grup d'estudiants i la fotògrafa Liney Ibáñez. Les imatges conviden a pensar en **les lletres de forma literal** i les ofenses i violències que pateixen les dones habitualment mitjançant aquest estil de música.

<https://www.facebook.com/lineyvisual/>

"A ella le gusta que le den duro y se la coman"

"Me tiene sudando como lunático, estoy maniático, es algo crítico."

Exemple lletra reggaeton:

"La Curiosidad" de Maluma
(extracte de la cançó).

Y yo no quiero ni saber su nombre Solo
quiero una oportunidad Mucho menos
quiero ser tu hombre Solo matar La
Curiosidad

<https://www.youtube.com/watch?v=9t7eMteW-Tc>

Exemple lletres reggaeton amb respecte cap a la decisió de les dones, amb veu de dona:

"Esta noche" de Tremenda Jauría
(extracte de la cançó).

No voy dormir contigo esta noche Aunque
prometas llevarme en tu coche. No puedes
hacer nada que me convenza Quiero bailar
Cumbia hasta que amanezca.

[...]

No vuelvo a casa sola, mi bici me guía
Madrid sobre ruedas mucho menos fría

<https://www.youtube.com/watch?v=Cg2Zi5dR-Ls>

"Yo quiero bailar" de Ivy Queen
(extracte de la cançó).

Yo te digo sí, tu me puedes provocar
Eso no quiere decir que pa' la cama voy

<https://www.youtube.com/watch?v=acOk35Crs7Q>

Llegeix tota la fitxa:

- Quin missatge tenen pels homes les cançons de lletres masculistes? I per les dones?
- Creieu que "són només cançons" sense efecte per qui les sent? o, per el contrari, el llenguatge sí que afecta la manera de veure el món i les relacions?

Redacteu les vostres pròpies conclusions.

ANNEX 2

BLOC DE SECUNDÀRIA

MÒDUL 3

FITXA 2

Associar els negocis amb els homes

Foto pròpia 2016

Observeu la imatge. Quin missatge dona als homes un cartell com aquest? I a les dones?

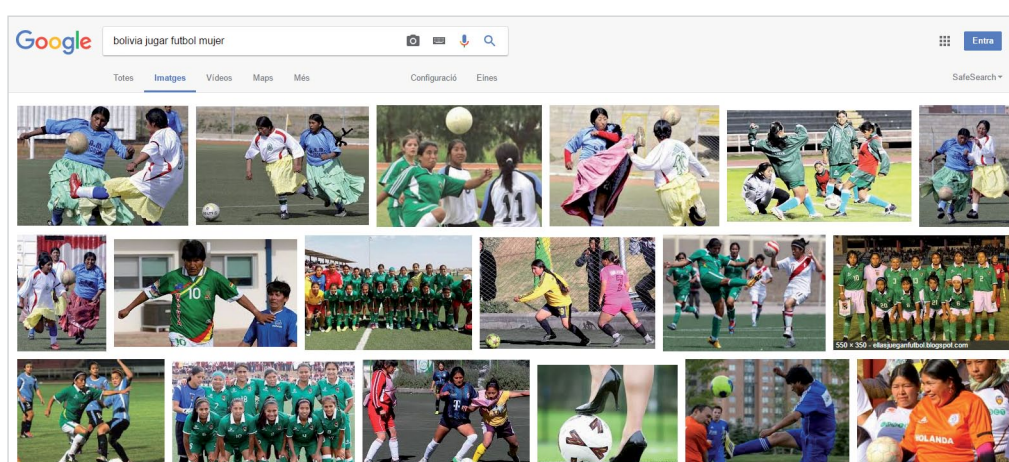
Escriviu un text de denúncia cap a aquesta publicitat i proposeu una alternativa.

ANNEX 2

BLOC DE SECUNDÀRIA MÒDUL 3

FITXA 3

Les dones i els esports

A Bolívia es practica molt el futbol per part de les dones i les nenes. A la imatge es mostra el resultat de cercar a Google Imatges “Bolívia jugar futbol mujer”.

Observeu les imatges.

1. Hi ha alguna que destaquí o estigui fora de lloc? Per exemple, és pot jugar amb tacons al futbol? Tot són dones en aquestes fotos?
2. Penseu en el món dels esports i el paper habitual de les dones.

Redacteu les conclusions.

ANNEX 2

BLOC DE SECUNDÀRIA

MÒDUL 3

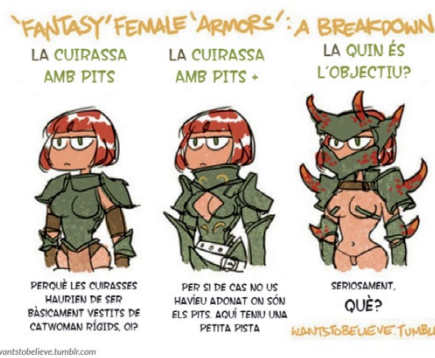
FITXA 4

Dones amb armadures pràctiques

Dinamite Entertainment - còpia: ChKovad

<http://zena.cat/adeu-a-larmadura-biquini/>

Paròdia sobre l'estètica sexualitzada o objectificada de les heroïnes de còmic.

Dynamite còmics ha fet un redisseny de Red Sonja.

Observeu les dues portades de còmic. Detecteu tots els aspectes que es destaquen de la Red Sonja i del Conan. **Feu una crítica comparant-los.**

BLOC DE SECUNDÀRIA

MÒDUL S4 **DURADA 4H AULA I ESPAIS CENTRE EDUCATIU**

Transforma't i transforma el centre educatiu

A partir de les diversitat de mirades i maneres de ser que hi ha dins del grup classe, es proposa fer una Investigació Acció i Participació sobre si aquesta diversitat és valorada en tots els àmbits de l'escola. Així tots i totes es transformaran en investigadores per veure si als diferents nivells i espais del centre educatiu hi ha perspectiva de gènere (o no hi ha) i de si es donen pràctiques d'interculturalitat (o no es donen). L'alumnat és el nexa entre la problemàtica i les alternatives, és agent de canvi.

A partir de la investigació realitzada es durà a terme una acció i reivindicació **per una escola i un món intercultural i amb equitat de gènere.**

IDEA FORÇA

Investiguem si l'escola promou i respecta la diversitat.

CONCEPTES CLAU

Perspectiva de gènere, interculturalitat, comunitat educativa, diversitat, coeducació.

OBJECTIUS

- Identificar pràctiques amb perspectiva de gènere i interculturalitat.
- Promoure la diversitat a tota la comunitat educativa.

DINÀMICA

PRIMERA PART

Activació de coneixements previs (Aula) (10')

Esquema

Espais i membres de la comunitat educativa.

SEGONA PART

Contrastos (Aula i espais del centre) (120')

Preparació i visita als espais

Quadre: Qui, on, què, quan?

Transformem la nostra mirada.

Investiguem l'escola.

Arbre d'objectius.

TERCERA PART

Avaluació (Aula) (50')

Recull

Pensem la campanya de sensibilització.

Debat progressiu.

Evolució de l'alumnat amb la campanya.

Avaluació de la sessió

Emplenar la fitxa d'autoavaluació del present mòdul.

MATERIAL DE L'EDUCADORA

Cartolines per punts verds, punts vermells i estrelles (grogues, seran les alternatives). Càmera de fotografiar. Paper crepè de color lila. Tisores. Cel·lo. Fitxes d'investigació.

REQUISITS TÈCNICS

Càmeres de fotografiar (per cada sub-grup). Espai on anar penjant el material creat (una paret lliure, un suro...).

Una persona adulta per cada sub-grup per tal de que els acompanyi.

1. ACTIVACIÓ DELS CONEIXEMENTS PREVIS

PENSEM EL CENTRE EDUCATIU. COMUNITAT EDUCATIVA I ESPAIS (10')

DINÀMICA

- a. LLISTAT ESPAIS: El centre educatiu té molts espais. Pensem entre tots/es quins serien aquests espais: aules, passadissos, el pati, sala de mestres, aules d'infantil, lavabo, menjador, biblioteca, vestidors... El **l·listat** pot dinamitzar-se a la pissarra i/o amb post-it...
- b. LLISTAT MEMBRES: Es presenta el concepte "**comunitat educativa**" i es fa un l·listat col·lectiu de qui creiem que forma part d'aquesta comunitat, serien: professorat, equip de direcció, l'alumnat, AMPA i totes les famílies, monitores de menjador, monitores d'extraescolar, educadors/es externes com les d'Akwaba. També contemplarem el personal de manteniment i el personal de neteja i altres agents no presents físicament al centre educatiu.

CONTINGUTS PER L'EDUCADORA

Definició de comunitat educativa: és el conjunt d'agents que participen del procés educatiu de l'alumnat.

"La comunitat educativa està formada per totes les persones i institucions que intervenen en el procés educatiu. En formen part els alumnes, les famílies, el professorat, els professionals de d'atenció educativa i el personal d'administració i serveis, l'Administració educativa, els ens locals i els agents territorials i socials, i les associacions que els representen, així com l'associacionisme educatiu, les entitats esportives escolars i les entitats de lleure. La comunitat escolar, representada en el consell escolar del centre, està inclosa en la comunitat educativa."

<http://www.edu21.cat/ca/continguts/283>

Veiem exemples d'actors del barri vinculats amb els centres educatius com els **negocis de botigues** que hi participen d'algun projecte que para atenció al món escolar, com són:

- "Camí escolar" de Barcelona.
<http://w110.bcn.cat/portal/site/CaminsEscolars/index2cff.html>
- "AMPAS Endavant" de l'Hospitalet de Llobregat.
<http://projecteicilh.wixsite.com/itaca/single-post/2016/1/26/AMPAs-Endavant-ja-camina>

2. CONTRASTOS

CREACIÓ DE QUADRE DE SITUACIONS (30')

DINÀMICA

- L'educadora té en compte la varietat d'exemples de situacions sense perspectiva de gènere i interculturalitat que poden succeir a un centre educatiu per tal de dinamitzar un llistat comú pel grup-classe (es mostren tot seguit).
- El llistat comú es pot recollir a la pissarra, a un paperògraf, a través de post-it, com ho valori l'educadora. El llistat pot ser d'uns **9 o 10 punts negatius**. A part, també els punt positius que s'acudeixin.
- El llistat pot recollir-se en forma del quadre **QUI?** (actors) **ON?** (espais) afegirem el **QUÈ?** (situacions) i **QUAN?** (En quin moment) i estarà format segons l'experiència de l'alumnat que ha estat rebent formació contra el sexisme i el racisme.
- Pot ser que l'educadora plantegi alguna pregunta que l'alumnat no sap respondre, per exemple "què posa al cartell de la sala de professorat"? En cas de que no ho sàpiguen i a posteriori ho vagin a verificar i el nom de la sala tingui en compte la perspectiva de gènere, es posarà un punt verd. Es podran posar punts verds a aquelles bones pràctiques que es detectin.

QUI, ON, QUÈ, QUAN? (120')

CONTINGUTS PER L'EDUCADORA

Pluja d'idees d'elements generals que poden formar part (o no) de l'anàlisi del centre educatiu: símbols del lavabo, sala de professorat, aules, passadissos, pati (ús espais/pràctiques d'esports), aules d'infantil, AMPA, el contingut dels llibres, els discursos de la gent, les cançons, les joguines, el material escolar, les disfresses de carnaval, la violència directa (insults, empentes, baralles...) a les aules o al pati, el menú del menjador, elements separats per ser nen/a, contes sexistes, relacions a l'aula entre l'alumnat, discriminacions,...

A continuació, es mostra un quadre d'exemple per l'educadora:

QUI?	ON?	QUÈ?	QUAN?
Molts nois	Pista de futbol	La pilota de futbol ocupa tot l'espai per jugar	Hora del pati
-----	Lavabo	El ninot de les noies té faldilla	-----
-----	Aula infantil	Les nines són totes de pell clara	-----
-----	A la classe	Tenim estoigs sexistes (un color per les nenes i altre pels nens)	Aquest curs
Professorat	Sala professorat	S'anomena sala de professors	Des de sempre
Personal de l'escola	A l'equip directiu	Totes les persones de l'equip directiu són homes i laics	...
...

També podem trobar una categorització de tipus de discriminacions per gènere o cultura a través de l'ús del llenguatge, l'educació sexista, els usos dels espais, gènere i cultura de les persones que integren la comunitat educativa i l'alimentació. Veiem les categories desenvolupades amb idees que poden sorgir per la dinamització de l'activitat:

a) Ús del llenguatge

Recordem que l'ús del llenguatge genera discriminacions, com vam veure al vídeo del mòdul 3 "#yo no soy trapacero/a". Si el llenguatge no inclou les dones, les omet i les discrimina.

- **AMPA.** Quines són les sigles a la nostra escola de l'associació de famílies? Inclou tothom? Ara s'anomena Associació de Mares i Pares Alumnes, és neutra? Es podria adaptar amb "alumnat". Aquest és un exemple de l'evolució del llenguatge, abans era APA i ara moltes es diuen AFA (Associació de Famílies d'Alumnes).
<http://www.fbofill.cat/sites/default/files/1638.pdf> (pàg. 13)
- **Sala de professors.** Així se sol anomenar la sala del professorat, fins i tot en algun cas on tot són dones.
- **Els nens.** Exemple de situació on el llenguatge no incloïa tothom: La professora diu unes indicacions al grup: "Després de la pel·lícula, els nens de primer A sortiu per davant i els de primer B per darrere", anuncia la professora. "I les nenes?", es sorprèn Marta, de sis anys, des de la segona fila de la sala d'actes.
<http://www.lavanguardia.com/estilos-de-vida/20131108/54393123779/desigualdad-en-las-aulas.html>

b) Educació sexista

- **Atenció diferenciada** als nens i les nenes mesurada en número de paraules. El professorat segueix parant més atenció als nens ja que ells criden més l'atenció perquè són estimulats a demostrar que són forts i protagonistes. Les nenes en canvi solen tenir atribuïdes les etiquetes de madures i de vegades fins i tot d'ajuda a la mestra com suport en la cura i aprenentatge dels nens. Aquest fet afecta nens i nenes. Els nens pateixen frustració davant expectatives que no poden o no volen assumir d'aquest rol protagonista i de fortalesa. Les nenes pateixen la menor quota d'atenció per part dels ens educatius.
- Als llibres de text es dóna la **invisibilització** de les dones al llarg de la història. Només un 7,5% de les persones referents en cultura i ciències són dones als llibres de text de l'ESO. Queden en un segon pla les referents femenines; científiques, il·lustradores, historiadores, arquitectes, escriptores, enginyeres,... <http://diarieducacio.cat/on-son-les-dones-als-llibres-de-text/>
- En les temàtiques de les cançons quan parlen de dones (poques vegades) s'idealitza la dona casta, esposa i mare. Les dones joves tenen com a prioritat ser belles i arribar a casar-se. També la dona com origen de tots els mals o algú incapaç d'actuar pel seu compte que necessita un heroi salvador. Tal com afirma Inma Oliveres i Prat, professora de música.
- Tipus d'estudis superiors separats. **Menysvaloració** de les professions feminitzades, com són les dels àmbits de serveis, sanitat, ensenyament, administració pública i comerç.
- Material escolar sexista. Per exemple els estoigs per colors segons nen/a.

c) Usos dels espais

- **Jocs al pati.** Moltes vegades els patis dels centres educatius es troben ocupats per algun joc de pilota on els participants solen ser exclusivament nois.
- **Neteja.** Exemple de situació real d'una escola a Barcelona: cada dia a una parella d'alumnes/as ha de escombrar la classe. Una nena critica: aquesta situació és sexista... Perquè l'escombra està al lavabo de les nenes. Aquesta denúncia és pel fet de naturalitzar la relació entre neteja i les dones.

“L'espai també condiona i forma part del currículum ocult. Les taules i cadires amb passadissos tenen la disposició pròpia de les fàbriques amb telers, pensada per controlar la productivitat. A les criatures que només veuen el clatell del de davant què els has de demanar sobre treball en equip o solidaritat? El mateix passa amb els patis, que són tots asfaltats per jugar a pilota, i tens les nenes als voltants mentre els nens juguen a pilota. En canvi a l'època de la república es parlava d'enjardinar les escoles. Si tens ni que siguin quatre plantes i les has de regar cada dia ja saps que uns éssers vius necessiten uns treballs de cura.”

<http://diarieducacio.cat/si-les-criatures-a-casa-veuen-violencia-lescola-ha-densenyar-que-un-altre-mon-es-possible/>

d) Gènere i cultura de les persones que integren la comunitat educativa

- Presència de famílies immigrades (barri/escola pública). Existeix una desproporció entre la presència de famílies immigrades al barri (per exemple al districte de Collblanc - La Torrassa d'Hospitalet de Llobregat, d'aproximadament el 39% i la presència d'alumnat de famílies immigrades a una classe de primària del 100%).
https://issuu.com/projecteicilhospitalet/docs/som_collblanc_la_torrassa_sumem_per
- Participació de famílies immigrades en l'AMPA. També hi ha una desproporció entre el % d'alumnat de famílies immigrades a l'aula i d'aquestes famílies que participen de l'AMPA. Moltes vegades, les famílies immigrades mostren dificultat per participar dels processos del centre educatiu, per diversos motius, com poden ser: jornades laborals incompatibles, dificultat d'integració (en part per diferent idioma), desmotivació per l'educació,...

- Gènere i interculturalitat del personal del centre educatiu, exemple d'indicadors:
 - Quantes dones i homes formen el professorat?
 - Quantes dones i homes formen l'equip directiu? (Cap d'estudis, director/a, subdirector/a)
 - Quantes dones i homes formen l'equip d'administració? (Secretaria, administració)
 - Quantes persones nascudes fora d'Espanya treballen per l'escola? En quin país van néixer? En quins càrrecs es troben?
 - Quants homes i dones formen l'equip de menjador? I l'equip d'activitats extraescolars?

e) Alimentació

- Menjador: el menú i grups culturals. Respecte per la diversitat de productes que certes cultures no mengen. Com és el cas de les persones musulmanes que no consumeixen porc. També les persones vegetarianes o veganes que no mengen aliments procedents dels animals.

A més a més, cal tenir en compte que a l'escola els nens i nenes aprenen tant lo que se'ls hi ensenya (**currículum escolar**), com lo que veuen i escolten (**currículum ocult**) i allò que no s'explica (**currículum omès**). Procurarem que el grup classe copsi el màxim de situacions que no contemplen la perspectiva de gènere o la interculturalitat.

Exemples d'educació amb perspectiva de gènere

"Mostrar noms de trobadors i trobadores medievals, aplicant la coeducació, explicar la geometria a través de la costura (per donar rellevància a un treball considerat tradicionalment femení i per tant devaluat), evitar que el futbol acapari l'espai de joc al pati, incloure les tasques domèstiques, de la cura de les persones i l'atenció a les emocions en el seu currículum per ensenyar a superar els estereotips de gènere sobre els rols d'homes i dones. També les manualitats pel dia de la mare i pel dia del pare."

<http://www.lavanguardia.com/estilos-de-vida/20131108/54393123779/desigualdad-en-las-aulas.html>

TRANSFORMEM LA NOSTRA MIRADA (15')

DINÀMICA

Les ulleres violetes

- Ara pensem que el nostre paper és d'investigadors/es de les situacions que s'han detectat anteriorment.
- L'alumnat tindrà al seu abast "paper crepe" per crear un element que l'identifiqui com a investigador/a sobre situacions que assoleixen o no perspectiva de gènere i interculturalitat.
- Cadascú/na triarà quin element l'identificarà (braçalet, gorro, antifaç,...). Recomanem crear un **antifaç o ulleres** ja que simbolitzen de manera més visible que la mirada és diferent, d'investigadores, es mirarà l'institut amb l'objectiu de detectar situacions que possiblement en d'altres moments no ens hem fixat.
- El color violeta simbolitza el feminisme. És aquest color en homenatge a les dones que van morir a una fàbrica tèxtil dels Estats Units l'any 1908 durant una vaga per reclamar igualtat salarial, jornades menors a 12-10 hores al dia, entre d'altres drets laborals. Les dones van morir cremades en un incendi a la fàbrica que es va atribuir a l'amo del negoci com a resposta a les demandes que van fer les dones a través de la vaga.

INVESTIGUEM LES SITUACIONS A MILLORAR SOBRE GÈNERE I INTERCULTURALITAT (45')

La tasca d'investigació que es durà a terme per part de l'alumnat compta amb els següents elements:

- PUNTS VERDS per indicar bones pràctiques
- PUNTS VERMELLS: situacions o elements a millorar
- ESTRELLES GROGUES: alternatives / opció de transformació dels punts vermells
- ANTIFAÇ de color lila com element que ens destaca com investigadors/es
- FITXA D'INVESTIGACIÓ que l'alumnat portarà per cercar les situacions injustes i fer anotacions
- CÀMERA DE FOTOS per plasmar les situacions trobades i les propostes de millora.

1. La classe es divideix en tres grups d'investigació.
2. Cada grup rebrà una **fitxa d'investigació**. Cada grup triarà 3 situacions per anar a investigar (de les 9 o 10 que s'han trobat abans). També triarà les bones pràctiques que coneguin. Per què no es repeteixin les situacions a investigar, l'educadora ajudarà en el repartiment d'aquestes.
3. L'educadora entrega els **punts de color vermell** (cartolines), 3 per grup i també els **punts verds**.

4. Cada grup anirà a cercar les situacions, amb l'antifaç (o similar) posat. Cada grup estarà acompanyat d'una educadora d'Akwaba o d'una persona responsable del centre educatiu. També aniran a cercar les situacions de "bones pràctiques" que tindran un punt verd. Els punts es queden enganxats fins que més endavant es retiraran.
5. Quan el grup es troba al lloc de la situació a millorar, valora allò que es troba i fa els comentaris que creguin (poden emplenar en aquest moment l'apartat de "comentaris" de la fitxa d'investigació).
L'educadora s'encarregarà de fotografiar-lo amb el punt vermell (també amb el verd).
6. Quan tots els grups tornin a l'aula, compartiran amb la resta de la classe les seves experiències.

Debat: quan hem arribat al lloc de la situació a millorar, hem trobat allò que pensàvem o ens ha sorprès algun element?

CONSTRUCCIÓ DE L'ARBRE D'OBJECTIUS (30')

DINÀMICA

Després d'haver creat el croquis amb els espais del centre educatiu, relacionant-ho amb els actors, il·lustrarem un arbre que ens servirà de fil conductor de l'activitat.

L'educadora o una persona voluntària dibuixen un arbre de manera esquemàtica (al paperògraf o similar).

- A les arrels s'escriu cada situació trobada que pugui no contemplar la perspectiva de gènere o la interculturalitat (els 9 o 10 punts negatius que s'han trobat o destacat)

PREGUNTA GENERADORA: Quines situacions bloquegen la perspectiva de gènere i la interculturalitat?

- A les branques s'escriuen les propostes per canviar les situacions de les arrels.

PREGUNTA GENERADORA: Quina alternativa/es proposaríeu per transformar la situació?

- Al tronc aniran els elements que es necessiten per poder arribar a fer propostes, del tipus: actitud oberta i comunicativa, empatia, treball en equip, investigació, reflexió, denúncia, implicació,...

PREGUNTA GENERADORA: Què ens ajudaria a dur a terme propostes de canvi? Quines actituds?

Es recomana que prioritzin 3 situacions que troben més rellevants (per després enfocar l'objectiu de l'acció de sensibilització).

OPCIONAL (a valorar segons cada grup):

- Les pedres, sota les arrels es dibuixen pedres que són la causa o causes de cada situació.
- Les fruites, al costat de cada branca, són el membres implicats que poden intervenir per transformar la situació.
- La sàlvia, representa l'alumnat que és qui analitza el procés i vol transformar les situacions injustes. Crea nexes entre el la problemàtica i la solució, és agent de canvi.

L'alumnat també podrà ser "fruites", és a dir, membres implicats.

FORMULACIÓ D'ALTERNATIVES (30')

DINÀMICA

A utilitzar si l'arbre de problemes no és suficient o és complicat.

- L'alumnat retalla les **cartolines grogues** en forma d'estrella i hi escriu les alternatives que es troba (de manera col·lectiva) als punts vermells. L'educadora remarca que són estrelles transformadores ja que les situacions negatives que podem trobar sempre poden millorar i canviar-se.
- Els grups tornen a sortir, repeteixen els procés tot col·locant les estrelles sobre els punts vermells i fent la foto de nou.
- Es recullen tot els punts (vermells i verds i les estrelles grogues) i es torna a la classe.
- En tornar a la classe l'alumnat torna a compartir les seves vivències.

En cas de que l'educadora valori que aquest és un bon format, es proposarà que cada grup de 4 redacti un petit escrit formal que arribi als membres implicats per poder transformar la situació trobada. En cas de que l'alumnat sigui el propi causant de les situacions a millorar es poden "auto-escriure" recomanacions per convertir-les en bones pràctiques.

Escrit a les persones responsables: Sol·licitud. Amb estructura:

- Explicació del projecte
- Situació trobada
- Proposta de millora
- Comiat

3. AVALUACIÓ

PENSEM LA CAMPANYA DE SENSIBILITZACIÓ (40')

Al següent mòdul (mòdul 5. sensibilització a la comunitat educativa), l'alumnat prepararà una campanya de sensibilització que es presentarà en algun esdeveniment cap a la comunitat educativa.

NOTA: És recomanable que l'educadora s'hagi llegit les propostes d'activitats artístiques del mòdul 5 com a inspiració.

Segons la investigació duta a terme per l'alumnat, l'educadora copsarà els interessos que ha mostrat més l'alumnat i farà unes propostes per, allò que han descobert i han proposat com alternativa, pugui transmetre's en forma de missatge sensibilitzador per la resta de la comunitat educativa.

L'educadora també formularà unes preguntes per saber quin format de sensibilització voldran tractar:

- Què prioritzaríeu (a què donaríeu més importància) a l'hora de canviar algun aspecte del centre educatiu?
- Quin missatge voleu transmetre?
- Com us agradaria dir el missatge què voleu transmetre?
- A qui us agradaria que arribi?

Opcional

Una altra manera de dinamitzar la tria del tipus d'acció sensibilitzadora, pot ser en forma de debat progressiu.

El debat progressiu, és arribar a un consens.

- Cada grup de 4 tria una proposta d'acció i la debat amb altre grup de 4.
- Aquest grup de 8 que té una proposta concreta l'exposa al grup classe (hi hauria unes 3 propostes a debatre entre tothom = una per cada grup de 8).
- Escoltades les 3 propostes, es poden fer votacions per triar quina serà la definitiva.

Fi de sessió

Com us veieu el primer dia i com us veieu ara? Amb un gest pensat per la situació inicial, que evoluciona i acaba en un gest final. L'educadora pot fer una representació de com s'ha sentit el primer dia i com ha evolucionat i es troba ara.

FITXA D'AUTOAVALUACIÓ PER L'ALUMNAT (10')

L'alumnat emplena la part corresponent al present mòdul.

4. MATERIAL QUE L'EDUCADORA HA DE RECOLLIR D'AQUEST TALLER

- Llistat i fotografies dels punts a transformar trobats durant la investigació.
- Proposta de sensibilització per preparar al següent mòdul (**és importat per poder adquirir el material de suport adequat segons la proposta de sensibilització**).
- Fitxa d'autoavaluació amb la part del present mòdul emplenada.

BLOC DE SECUNDÀRIA

MÒDUL S5 **DURADA 4H AULA I COMUNITAT EDUCATIVA**

Sensibilització a la comunitat educativa

En aquest mòdul l'alumnat posa en pràctica els aprenentatges sobre gènere i interculturalitat. Es tracta de compartir els coneixements i les descobertes sobre les relacions de gènere i interculturals que es donen a l'institut i sensibilitzar al conjunt de la comunitat educativa (alumnat, professorat, personal de neteja i manteniment, les famílies,...) en funció de la temàtica observada al mòdul 4.

L'acció de sensibilització es porta a terme a partir de diferents propostes metodològiques i d'expressions artístiques (collage, vídeo-assaig, instal·lació, fotografia) per facilitar que cada persona/grup pugui participar i trobar un mode d'expressió pròpia.

La creació artística es porta a terme en 2 sessions, una dedicada al disseny i l'altra a l'execució i la presentació pública al centre educatiu.

IDEA FORÇA

Difusió de les propostes creatives de transformació de l'escola per sensibilitzar i realitzar els canvis.

CONCEPTES CLAU

Art i activisme, creació artística, participació comunitària, sensibilització.

OBJECTIUS

- Compartir els aprenentatges adquirits per afavorir relacions interculturals i en equitat de gènere a partir d'una expressió artística.
- Esdevenir agents de sensibilització i transformació a la comunitat educativa a partir de processos creatius i participatius.

DINÀMICA

PRIMERA PART

Activació de coneixements previs (Aula) (10')

DIA 1

Recull de la proposta de transformació del centre educatiu

SEGONA PART

Contrastos (Aula i espais del centre) (90')

Disseny de la creació artística

DIA 2

Execució de la campanya

TERCERA PART

Avaluació (Aula) (30')

Reflexió sobre l'impacte de la campanya de sensibilització

Avaluació de la sessió

Emplenar la fitxa d'autoavaluació del present mòdul.

MATERIAL DE L'EDUCADORA

El material necessari varia en funció de l'expressió artística seleccionada (està descrit a les fitxes de cada proposta artística).

REQUISITS TÈCNICS

Dependent de l'acció desenvolupada.

1. ACTIVACIÓ DELS CONEIXEMENTS PREVIS

RECULL DE LES PROPOSTES DE TRANSFORMACIÓ DEL CENTRE EDUCATIU (10')

Es fa un repàs dels temes tractats durant els tallers, dels resultats i les conclusions del element observat al mòdul 4 i de les propostes artístiques escollides per treballar i compartir el missatge amb la comunitat educativa.

Aquest mòdul consta de dues sessions:

- La sessió 1 - **preparació** - es realitza a l'aula i no hi ha avaluació.
- La sessió 2 - **execució** - en funció de l'acció de sensibilització a desenvolupar. Al finalitzar la sessió 2 es deixa una estona per l'avaluació i reflexionar sobre l'impacte de l'acció sensibilitzadora.

La present sessió (sessió 1) està dedicada a la preparació de l'acció de sensibilització. Es tracta de compartir el missatge. Cada presentació es realitzarà en funció de la proposta artística escollida i l'espai destinat a la seva ubicació/presentació.

2. CONTRASTOS

PREPARACIÓ DE L'ACCIÓ DE SENSIBILITZACIÓ (90')

En funció de la proposta artística seleccionada s'organitzen els grups de treball. Cada grup realitza la seva proposta amb l'acompanyament de l'educadora i del professorat a l'aula. Per la realització de cada expressió artística l'alumnat compta amb una guia amb explicació de la tècnica seleccionada, instruccions per facilitar la seva realització i exemples d'artistes que utilitzen aquesta tècnica com a font d'inspiració.

A continuació es mostren les següents propostes per l'alumnat de secundària: el collage, la fotografia i el vídeo-assaig.

1. EL COLLAGE

- Tècnica artística: collage.
- Concepte: en funció del tema treballat al mòdul 4.
- Acció: farem una representació plàstica del tema treballat durant el mòdul 4 a partir de la tècnica del collage. Amb les nostres creacions podem fer pòsters, postals, *fanzine*... per distribuir per l'institut.
- Materials i infraestructura: revistes, diaris, *flyers* de publicitat... retoladors, fulls de diferents mesures A3, A4, B5... cola, tisores, gomets, teles, qualsevol altre material que ens agradi per fer el collage.

a. Descripció

Durant els tallers hem après que la nostra identitat és com un collage formada a partir de molts elements (família, cultura, gènere, edat, orientació sexual, classe social, creences religioses, experiències de migració, les músiques que ens agraden, les pel·lícules, llibres...) i que al llarg de la vida, la nostra identitat també anirà canviant, en funció dels nostres interessos, les persones amb les que ens relacionem, les nostres experiències i vivències... L'institut també és com un collage format a partir de la unió de totes les experiències, vivències, gustos, interessos, desitjos... de les persones que estudieu i de les que formen part de la comunitat educativa (professorat, famílies, personal de neteja i manteniment).

Des d'aquesta perspectiva, el collage és una tècnica perfecta per expressar temes relacionats amb el gènere i la cultura, i per tant per representar plàsticament el tema treballat al mòdul 4.

Un collage és una tècnica artística que es caracteritza per enganxar i unir diferents elements i materials per fer una creació. S'aplica sobretot a la pintura, però també es pot fer collages en altres expressions artístiques com la música, el videoclip o la literatura. Va ser una tècnica molt utilitzada a principis del segle XX per moviments artístics com els Dadaïstes o els Futuristes. La van utilitzar per fer cartells, poemes o art postal. L'art postal és una forma d'expressió i comunicació on les obres artístiques s'envien per correu, actualment també s'envien per correu electrònic.

Com ho farem?

1. El primer què farem és decidir si la nostra creació serà individual o col·lectiva. Després pensarem com volem abordar el tema treballat, quins factors volem destacar, quins elements estan relacionats i començarem a dissenyar el nostre collage.
2. Decidirem quin format tindrà el collage: A3, A4, B5.... Retallarem paraules, fotografies, dibuixos, teles i els anirem enganxant per expressar plàsticament el tema seleccionat. Podem combinar tècniques i pintar, dibuixar.... Deixeu volar la vostra imaginació i creativitat!

Per inspirar-nos:

Podeu consultar el treball de l'artista Lorna Simpson, que treballa amb tècniques com el collage o la fotografia per explorar temes relacionats amb el gènere, la cultura, la memòria i la identitat. Té algunes sèries dedicades al cabell de les persones negres. El cabell és un símbol molt rellevant d'identitat per les persones afroamericanes. Pot ser un símbol de resistència, d'autoafirmació o d'assimilació... Per exemple a República Dominicana diuen "Pelo malo" al cabell arrissat i "pelo bueno" al cabell llis que s'ajusta al cànon de bellesa occidental. Si voleu aprofundir en aquest tema podeu veure la pel·lícula *Pelo malo* de Mariana Rondón (Veneçuela, 2013). Aquí teniu el tràiler: <https://www.youtube.com/watch?v=Vnib-mGi6ic>

<http://www.lsimpsonstudio.com/#s=0&mi=1&pt=0&pi=1&p=-1&a=-1&at=0>

Aquí es mostren altres collages, que juguen amb paraules que determinen els cànons de bellesa als mitjans de comunicació.

<http://www.sallyedelsteincollage.com/gallery.html?folio=Collages&gallery=CONSUMER%20CULTURE>

b. Passem a l'acció

El que volem és compartir el nostre missatge, per tant hem de pensar què farem amb els collages. Us proposem algunes opcions:

- Organitzeu una exposició dels collages a l'institut i convideu a la resta de companys i companyes, professorat, personal de neteja, manteniment i famílies a la inauguració. Així podeu fer una presentació i compartir les desigualtats de gènere en clau intercultural que heu identificat a l'institut i les propostes que feu per millorar-les.
- Feu fotocòpies i dissenyeu un *fanzine*. Així el vostre missatge pot arribar a més gent.

Tutorials com fer un fanzine

- Com fer un fanzine: https://www.youtube.com/watch?time_continue=1&v=9aSE0H52_Fo
- Com fer un fanzine d'una pàgina: <https://www.youtube.com/watch?v=XZ9Jw4HnJpw>

Per anar més enllà:

Tot i que durant la campanya *Ni uniformes ni etiquetes, per una escola i un món intercultural i en equitat de gènere* farem accions al barri, si esteu motivats i motivades, podeu donar continuïtat al vostre treball, compartint-lo amb la resta del barri. Per exemple podeu fer la mateixa exposició de collages que heu fet a l'escola al centre cívic, al mercat, la biblioteca, el centre de salut o qualsevol espai públic del vostre barri. També podeu fer fotocòpies dels collages i enganxar-los per les botigues del barri. (Recordeu que no es poden enganxar cartells sense permís i només en espais habilitats). Podeu demanar suport i col·laboració al vostre professorat o a les famílies.

2. FOTOGRAFIA

- Tècnica artística: fotografia.
- Concepte: en funció del tema treballat al mòdul 4.
- Acció: fotografies amb missatges basats en les observacions i resultats de l'anàlisi del mòdul 4. Amb les fotografies s'organitzarà una exposició fotogràfica digital i en paper. L'exposició en paper es realitzarà per l'institut.
- Materials i infraestructura: càmera fotogràfica, retoladors negres (no permanent), fulls A3.

a. Descripció

La fotografia és una tècnica molt antiga. Es va començar a desenvolupar al segle V i es van anar actualitzant i modificant a mesura que avançaven les investigacions i els descobriments de noves tècniques. El començament de la fotografia tal i com la coneixem avui es marca a l'any 1839, però des de llavors les tècniques, la concepció i la utilització de la fotografia també han canviat molt. Ara considerem la fotografia un art, però no sempre ha estat així. La integració de la fotografia a l'art es va produir de la mà dels pintors i les pintores retratistes. Abans de que existís la fotografia els retrats es feien a través de la pintura. Però la fotografia va permetre que fer-se un retrat fos un procediment més senzill i barat. Els pintors com Félix Tournachon o Gustave Le Gray, van canviar els pinzells per les càmeres fotogràfiques i així, poc a poc, la fotografia es va anar convertint en art.

Hi ha moltes classes de fotografia: realista, científica, aèria, educativa, documental, de ficció, social... però hem de tenir en compte que cap fotografia és neutra. Sempre hi ha influències de la persona que està fent la foto. En el nostre cas, les nostres fotografies tenen una intenció molt clara: visibilitzar les relacions de gènere i cultura en el tema treballat al mòdul 4. Podem fer fotografies realistes, que representen la realitat del tema treballat o podem fer fotografies de ficció, amb situacions o elements construïts per nosaltres mateixos/es per fer propostes de millora i mostrar com seria una versió més igualitària i respectuosa amb la diversitat de gènere i de cultura del tema treballat.

Com ho farem?

1. El primer què farem és decidir si la nostra creació serà individual o col·lectiva.
2. Farem un guió de la història que volem contar a partir de les nostres fotografies. Aquest guió ens ajudarà a identificar quantes fotografies volem fer i com seran aquestes fotografies.
3. Cada fotografia tindrà un petit comentari, frase explicativa o propostes de millora sobre el tema treballat al mòdul 4.

Si el tema treballat està relacionat amb experiències o vivències a l'institut, podeu utilitzar el vostre cos com a suport per les fotos, ja que les experiències que vivim, queden inscrites en la memòria del nostre cos. Per exemple, per parelles, podeu escriure la frase que heu pensat en alguna part del vostre cos. Ho fareu amb lletres boniques com si fos un tatuatge. La part del cos amb la frase serà la que fotografiarem (la mà, el braç, el coll, la cama...).

Si fer les fotografies en parts del cos resulta problemàtic per alguna persona, també es pot optar per escriure el missatge en un full A3 i fer la fotografia amb el cartell i la persona (format mig cos) o només amb el cartell... en funció dels permisos d'utilització d'imatge.

4. Es tracta d'una fotografia de detall, en primer pla. Et recomanem que utilitzes un fons neutre, en un sol color, perquè el que ha de destacar és el missatge.

Per inspirar-nos:

Us podeu inspirar en el treball *In-visible* (2010-2012) de l'artista mexicana Cerrucha. Podeu consultar les fotos i la seva manera de compartir-les a l'espai públic al seu web:

<http://www.cerrucha.com/#!in-visible-2010-esp/cxl8>

També podeu consultar el projecte *Handel with care* de l'artista Röra Blue. Va utilitzar Instagram per denunciar el masclisme que viuen les dones diàriament. Com ho va fer? Va preguntar a les noies quines eren les seves experiències al carrer, a l'institut, a la feina, amb la família i el grup d'amistats. Li van enviar un munt de frases i comentaris que ella va convertir en fotografies i les va publicar a Instagram per denunciar, reflexionar i sensibilitzar vers aquestes conductes sexistes quotidianes.

Entrevista a Röra Blue al diari El País:

http://verne.elpais.com/verne/2016/08/06/mexico/1470441087_485207.html

Perfil a Instagram: <https://www.instagram.com/rorablue/>

b. Passem a l'acció

El nostre objectiu és sensibilitzar a la resta de companys i companyes, al professorat i a les nostres famílies sobre les relacions de gènere i cultura del tema treballat. Així que hem de compartir i fer molt visible el nostre missatge. Així que una vegada fetes les fotografies, hem de pensar què farem amb elles. On les publicarem? Podem pensar en diferents canals de visibilització:

- **En paper.** Podem imprimir les fotografies i fer una exposició a l'institut. Penseu on seria l'espai ideal per publicar-les en funció del tema escollit o un lloc molt transitat de l'institut... La manera de presentar les fotografies també ens ajudarà a transmetre el missatge, podeu optar per formats més clàssics o pensar alguna forma més cridanera per organitzar les fotografies.
- **Xarxes socials:** Facebook, Instagram, Twitter... Si utilitzem aquesta via, hem de consensuar un hastag, és a dir, una etiqueta perquè totes les fotografies tinguin un identificador comú per cohesionar el missatge que volem compartir. També les podem publicar al bloc de la campanya de la Fundació Akwaba o de l'escola Si feu un vídeo de les fotos, també es podria publicar a youtube.

Per anar més enllà:

Tot i que durant la campanya *Ni uniformes ni etiquetes, per una escola i un món intercultural i en equitat de gènere* farem accions al barri, si esteu motivats i motivades, podeu donar continuïtat al vostre treball, compartint-lo amb la resta del barri. Per exemple podeu pensar en alguna manera d'enganxar les fotografies que no faci malbé les fotos i així es puguin portar a altres espais com la biblioteca, el mercat, el centre de salut primària, botigues i centre comercial del barri o establiments os vaig la gent de la vostra edat... Si decidiu posar-les pel barri, recordeu que no es pot enganxar cartells a qualsevol lloc.

3. VÍDEO-ASSAIG

- **Tècnica artística:** vídeo-assaig.
- **Concepte:** en funció del tema treballat al mòdul 4.
- **Acció:** realització d'un vídeo-assaig a partir d'entrevistes a altres persones o de la participació de l'alumnat de la classe. El vídeo es publicarà a les xarxes socials.
- **Materials i infraestructura:** càmera vídeo, retoladors, fulls A3 i qualsevol altre material que es consideri necessari per a la realització del vídeo.

a. Descripció

El vídeo-assaig ens permetrà aprofundir en el tema treballat durant el mòdul 4. Un vídeo-assaig és una transmissió audiovisual d'una sèrie d'opinions crítiques i reflexives sobre un tema. Té una intensió comunicativa, perquè serveix per transmetre informació, però també cognitiva, perquè a través del vídeo-assaig es generen nous coneixements. Jean Luc Godard, va ser un dels primers directors de cinema que va introduir l'assaig a les seves pel·lícules. És com introduir la filosofia a la literatura, és incorporar el pensament, la reflexió, la crítica de manera subjectiva i poètica al cinema o en el nostre cas al vídeo.

Si escolliu aquesta tècnica, com el seu nom indica el que fareu és un vídeo, per tant heu de tenir accés a una càmera de vídeo, ordinador i programari per editar.

Com ho farem?

1. Escollir el tema. A partir del tema treballat al mòdul 4, entre totes les persones participants escollirem l'aspecte que més ens ha interessat o que creiem que és el més important, desconegut o que necessita més informació. Aquest serà el tema a abordar amb més profunditat en el nostre vídeo-assaig.
2. Podeu fer el vídeo a partir d'entrevistes i comentaris de persones de fora de la classe, però llavors heu d'estar atents i atentes a identificar estereotips, prejudicis o informacions no objectives per contrastar-les i poder donar una bona informació sobre el tema escollit.
També podeu aprofitar els vostres aprenentatges sobre el tema, les observacions i resultats de l'anàlisi realitzat al mòdul 4, per fer un vídeo-assaig amb les vostres aportacions i compartir el que heu après amb altres persones.
3. Recomanacions per la filmació. Per facilitar la feina d'edició del vídeo, us recomanem que abans de filmar penseu:
 - A qui va adreçat a aquest vídeo? En funció del públic destinatari variarà el llenguatge, el ritme...
 - Què volem dir? Penseu les preguntes, el comentaris... abans de gravar feu un petit guió.
 - Quin format tindrà? Podeu ser tan creatius i creatives com vulgueu! Intenteu fer un format divertit i senzill per evitar el muntatge posterior del vídeo.
 - Si no podeu editar el vídeo, és recomanable gravar cada part del vídeo d'una sola tirada.
 - Recordeu, durant els tallers hem après la importància de promoure unes relacions de gènere equitatives. Utilitzeu un llenguatge i una representació no estereotipada, ni racista ni masculista. Podeu demanar ajut a les educadores.
 - Si en el vostre vídeo són importants els diàlegs orals, millor si podeu gravar amb un micròfon, sinó, és important que no hi hagi molt de soroll exterior.

Per inspirar-nos:

Si us voleu inspirar podeu veure el vídeo-assaig *Disculpen las molestias, el machismo mata* (2015) realitzat per un grup d'investigació sobre violència de gènere a partir d'un projecte participatiu. És un exemple de com podeu fer el vídeo sent vosaltres mateixos i mateixes les protagonistes.

<http://artecontraviolenciadegenero.org/?p=4886>

(Trobareu diferents curtsmetratges i vídeo-assaigs sobre temes de gènere)

Un altre format on podeu fer entrevistes o reflexionar sobre les reaccions d'altres persones que no han fet els tallers. És un vídeo de l'artista visual Yolanda Domínguez sobre la representació dels nois i les noies a la moda vista per un grup d'infants:

<https://www.youtube.com/watch?v=LIShHeU2qU4>

b. Passem a l'acció

El nostre objectiu és compartir el que hem après per afavorir unes relacions respectuoses amb la diversitat cultural i de gènere, per tant hem de pensar una vegada realitzat el nostre vídeo-assaig, què farem? On ho publicarem? Com farem perquè la gent vegi el nostre vídeo-assaig?

- Convideu a la resta de companys i companyes, professorat, personal de l'institut i famílies a fer un visionat del vídeo. Així podeu presentar el missatge i explicar la importància que aquest tema té per les relacions de gènere intercultural a l'institut.
- Les **xarxes socials** (Youtube, Facebook, Twitter...) són un mitjà econòmic i fàcil per publicar el nostre vídeo.

- **Pla de comunicació:** Hem de dissenyar un pla de comunicació, amb penjar el vídeo a YouTube no és suficient. Què farem perquè el nostre missatge arribi a molta gent? Podem compartir-lo per Facebook, Instagram, Twitter, fer una llista de distribució per correu electrònic.

Per anar més enllà:

Tot i que durant la campanya *Ni uniformes ni etiquetes, per una escola i un món intercultural i en equitat de gènere* farem accions al barri, si esteu motivats i motivades, podeu donar continuïtat al vostre treball, compartint-lo amb la resta del barri. Per exemple podeu fer una presentació del vídeo al centre cívic, la biblioteca... Podeu posar cartells amb la informació de l'enllaç al vídeo pel barri... O fer una nota de premsa per la ràdio o la televisió local.

3. AVALUACIÓ

REFLEXIONEM SOBRE L'IMPACTE DE LA CAMPANYA DE SENSIBILITZACIÓ (20')

Al finalitzar aquesta sessió es deixa una estona per reflexionar sobre l'impacte de l'acció sensibilitzadora.

- S'ha aconseguit captar l'atenció i que el missatge de respecte a la diversitat cultural i de gènere ha arribat a tothom?
- Les propostes de sensibilització han interessat i mogut a la resta de la comunitat educativa?
- Creieu que hi haurà un compromís pel canvi?

FITXA D'AVUACIÓ PER L'ALUMNAT (10')

L'alumnat emplena la part corresponent al present mòdul, que ja és la darrera.

4. MATERIAL QUE L'EDUCADORA HA DE RECOLLIR D'AQUEST TALLER

- Fotos del desenvolupament de la sessió.
- Els materials creats de la sessió es poden quedar en forma d'exposició a l'escola i/o fer difusió a les xarxes socials.
- La fitxa d'avaluació per l'alumnat, ja complerta.

MARC CONCEPTUAL I RECOMANACIONS

A continuació es presenta el document “Marc conceptual i recomanacions” creat pel col·lectiu **Lo Relacional** especialistes en diversitat i participació comunitària (lorelacional.org) al juliol de 2016 que col·labora amb la Fundació Akwaba a través de la comissió de sensibilització que elabora campanyes d'educació per la justícia global a Catalunya; participant tant del disseny de les campanyes i com en la realització de tallers i formacions.

Lo relacional ha elaborat aquest material, fruit de les formacions amb l'equip d'educadores d'Akwaba per construir un discurs comú en temes de gènere i interculturalitat, tot amb una perspectiva interseccional.

A continuació, es treballen conceptes com **sexe**, **gènere**, **interculturalitat** i **perspectiva interseccional** i es presenten **recomanacions metodològiques** per fer un apropament a aquestes temes tant complexos i poder treballar-los en profunditat amb l'alumnat a través dels mòduls formatius proposats en aquesta guia pedagògica.

INTRODUCCIÓ

L'objectiu d'aquest document és proporcionar un petit marc teòric i conceptual sobre gènere i interculturalitat, els dos conceptes bàsics al voltant dels quals gira la campanya "Ni etiquetes ni uniformes, per una escola i un món intercultural i en equitat de gènere".

El títol de la campanya suposa un posicionament respecte a la identitat de gènere i cultural. Pensar en etiquetes i uniformes ens remet a una concepció de la identitat tancada i homogènia. L'**etiqueta** ens diu com hem de ser, sentir, desitjar, quines han de ser les nostres expectatives, capacitats, actituds, feines, comportaments, quina posició hem d'ocupar a l'espai públic, quines són les nostres possibilitats de participació comunitària i en la vida política... L'**uniforme** ens diu que serem igual que totes les persones amb les que comparim etiqueta.

Totes les persones tenim etiquetes assignades. Algunes les adquirim abans de néixer i altres se'ns van assignant al llarg de la vida. També hi ha etiquetes que escollim nosaltres en funció dels nostres gustos, interessos i decisions. El problema de les etiquetes i dels uniformes és quan es distribueixen a partir d'unes relacions de poder que situen a les persones en posicions socials, econòmiques, polítiques i culturals desiguals.

En moltes ocasions la distribució d'etiquetes i d'uniformes es fa en base a uns criteris de diferenciació que es presenten com a naturals, però que obeeixen a uns posicionaments polítics. Les **persones som diferents** (morfologies sexuals, colors de pell, d'ulls, de cabell, alçades, edats, capacitats funcionals, pes, orientacions sexuals...). El **problema està quan aquestes diferències s'utilitzen per provocar desigualtats**. Al pensament occidental, la "diferència" té una càrrega negativa. La diferència ha justificat agressions, discriminacions i dominacions d'aquells que en cada moment històric s'han considerat diferents/inferiors (dones, negres, llatinoamericans, homosexuals, musulmans...).

El nostre punt de partida és el contrari. Entenem que les persones tenim característiques diferents i que aquesta diferència suposa una gran **diversitat i riquesa** per l'experiència humana. De fet la diversitat està present de manera positiva en molts aspectes de la nostra vida quotidiana, el menjar, la música, la literatura, el cinema.... Per què no apliquem aquesta idea de diversitat quan parlem de gènere, sexualitat, religió o cultura?

Tot i que vivim en un món cada vegada més globalitzat, amb persones, coneixements, encomies en trànsit constant... aquests desplaçaments no es tradueixen directament en comunicació, respecte, empatia, en creació de noves relacions interculturals, d'equitat de gènere i de convivència. Al contrari, a nivell mundial estem vivint un moment històric on les polítiques de migració tanquen fronteres i els mitjans de comunicació mostren uns continguts majoritàriament etnocèntrics i masculistes, basats en models anglosaxons.

Aquest context fa necessària una aposta per la **interculturalitat** i l'**equitat de gènere**, així com de la **promoció de la diversitat** com a element bàsic de la formació de les persones a nivell individual i col·lectiu. **La interculturalitat i l'equitat de gènere són competències que s'aprenen. Per tant, l'escola emergeix com un espai privilegiat per al seu aprenentatge.**

Amb la campanya "Ni uniformes ni etiquetes, per una escola i un món intercultural i en equitat de gènere", el que volem és facilitar recursos per al professorat, les famílies i l'alumnat per afavorir l'aprenentatge de la competència intercultural i de gènere. Amb l'adquisició d'aquestes competències, professorat, alumnat i famílies poden esdevenir **agents actius** en el seu entorn local, però des d'una visió de **justícia global**.

Per continuar reflexionant sobre la mirada etnocèntrica i el coneixement situat es pot veure el vídeo "El peligro de una historia única":

https://www.ted.com/talks/chimamanda_adichie_the_danger_of_a_single_story?language=es#t-2872

QUÈ ÉS EL SEXE?

Detall d'article: **La coreana Park Eun-Seon, de nuevo bajo sospecha**

“De constitución corpulenta, 1,82 metros de estatura y 74 kilos de peso (...) Su imponente físico y potencia en el chut la convierten en una baza a tener muy en cuenta en el ataque coreano. Precisamente estas cualidades y sus facciones ligeramente masculinas la han puesto en el ojo del huracán. Y es que sobre Park planean serias sospechas sobre si es hombre o mujer. (...) La FIFA ya avisó (...) que podría haber controles de género. (...) El reglamento lo deja así de claro: “El objeto del presente reglamento es garantizar igualdad de condiciones a todos los jugadores, estableciendo las normas de un procedimiento estándar para la verificación del sexo de los futbolistas y protegiendo en todo momento su dignidad y su vida privada”. No obstante, el agravio comparativo respecto a los hombres, que en ningún caso deben demostrar que son mujeres, ha despertado gran indignación. El caso de Park (...) ha vuelto a poner en entredicho la polémica norma de la FIFA. De hecho, el máximo organismo del fútbol mundial, para decidir qué jugadoras deben pasar por la prueba de la Verificación de Sexo antes o durante el torneo, se basa en un condicionante: si el aspecto de la jugadora no coincide con el estereotipo de hombre o mujer, es firme candidato. Así de simple.”

Font: Begoña Villarrubia, *El Mundo deportivo*, 15.06.2015

Llegeix la notícia sencera:

<http://www.mundodeportivo.com/futbol/femenino/20150615/20475813945/la-coreana-park-eun-seon-de-nuevo-bajo-sospecha.html>

L'article sobre Park Eun-Seon ens serveix com a punt de partida per interrogar la categoria sexe. Què entenem per sexe? Quins aspectes determinen el sexe d'una persona? Quina relació hi ha entre el sexe i la identitat de gènere? Només hi ha dos sexes? El cas de Park Eun-Seon no és l'únic, moltes esportistes com les atletes María José Martínez Patiño (Espanya), Santhi Soundarajan (Índia), Caster Semenya (Sudàfrica) o la judovica brasilera Edinanci Silva han hagut de ser sotmeses al test de verificació de sexe, també anomenat de verificació de gènere o certificat de feminitat.

Aquestes probes es van crear en el context de la Guerra Freda. L'objectiu era detectar possibles fraus de competidors homes que es fessin passar per dones i així guanyar més medalles per als seus països. En aquells moments, el control de verificació del sexe es basava en la revisió visual de les dones despullades per part d'un comitè d'experts. Des de llavors, les probes de verificació s'han anat fent cada vegada més complexes: anàlisi de la cromatina sexual a partir de la mucosa bucal (1968), test de la reacció al gen SRY (1992)... probes, que més enllà d'acceptar la diversitat biològica dels éssers humans, el que feien era forçar el calidoscopi d'hormo-

nes, cromosomes, gònades, genitals externs, caràcters sexuals secundaris... a encaixar en dos úniques morfologies sexuals, mascle/femella, que responen al cos d'home o de dona.

Al 1999 es van deixar de fer aquestes probes per problemes de validesa científica a l'hora de determinar el “veritable sexe” d'una persona. Es van reiniciar a les olimpíades del 2008 i amb la participació de Caster Semenya al mundial d'atletisme de Berlín (2009) es va reanimar el debat.

La dificultat científica i objectiva de verificar el sexe biològic d'una persona, ha anat desplaçant el debat cap a altres criteris més relacionats amb la construcció de la feminitat i la masculinitat. Es considera que les dones (amb cossos masculins o nivells més alts de testosterona) tenen una “avantatge competitiva” respecte la resta de dones i que per tant, han de compensar aquesta avantatge amb tractament hormonal o intervencions quirúrgiques.

Es tracta de **probes sexistes i discriminatòries, ja que es realitzen només a les dones**. Ningú es pregunta quina és l'avantatge competitiva d'un home jugador de basquet que és molt més alt que els seus companys.

A ningú se li passa pel cap que hagi de seguir un tractament d'hormones o de cirurgia per compensar aquesta avantatge sobre els seus companys. Més aviat es considera que té un don natural. Tampoc s'espera que hagi de sortir als mitjans de comunicació mostrant que la seva alçada no modifica el seu comportament, ni els seus desitjos en tant que home heterosexual (com si es fa amb les atletes dones, que han de sortir a les revistes amb estètica acord als estereotips de feminitat i manifestar el seu desig de casar-se i tenir fills). Llavors... quin és el problema, l'avantatge competitiu o la possible confusió de sexes, gèneres i desitjos?

Per intentar contrarestar aquesta confusió entre sexe/gènere/desig i des d'una posició localitzada epistemològica i políticament en el construccionisme social, definirem **el sexe com un conjunt de característiques biològiques a partir de les quals es divideix els individus d'una espècie en mascles, femelles, intersex...**

El sexe d'una persona està determinat per la combinació d'una sèrie de factor:

- **Sexe cromosòmic** (els cromosomes sexuals: XX, XY, XXY...)
- **Sexe cerebral** (hipotàlem, lòbul frontal, activitat neuronal, cos callós...)
- **Sexe gonadal** (glàndules sexuals i hormones: testicles/espermatozoides/alt nivell de testosterona, o bé ovaris/òvuls/alt nivell d'estrògens)
- **Sexe genital** (òrgans sexuals interns: pròstata o bé úter/trompes de Fal·lopi -òrgans sexuals externs: escrot/penis o bé vagina/vulva/clítoris)
- **Sexe en funció de les característiques sexuals secundàries** (desenvolupament dels pits, pèl al cos, característiques de la veu, nou, estructura òssia, musculatura...)

La concepció majoritària del sexe, considera que hi ha una coherència entre tots aquests factors, que s'ordenen per confeccionar únicament dues tipologies sexuals: mascle/femella, perfectament diferenciades i intel·ligibles. Però aquesta coherència no sempre es dona. Hi ha persones que tenen un sexe genètic d'home i sexe genital de dona (intersex), hi ha persones que tenen sexe genital de dona però se senten home (transsexuals masculí), hi ha persones que no es senten ni dones ni homes (transgènere)... I si a més a

més, afegim una mirada intercultural, la cosa es complica, perquè classificar les persones només com a homes o com a dones, no és un sistema de classificació compartit per totes les cultures (hijra a l'Índia, Pakistan i Bangladesh, muxe a Oxaca Mèxic, guevedoce a República Dominicana, fa'afafine a Samoa, mahu a Hawái, les kathoey a Tailàndia, wharia a Indonèsia...)

Pot ser el terme més desconegut és el d'intersexualitat. Una persona **intersexual** té uns trets sexuals que no es corresponen 100% amb la morfologia sexual que s'espera que tinguin els cossos dels homes i de les dones. Socialment es consideren trets sexuals "ambigus" o "mixtes". Aquesta ambigüitat pot englobar una gran diversitat de situacions:

- Hi ha persones que neixen amb un sexe genital que no encaixa en el prototip, en les mesures estàndard del que, des de la medicina, es considera "normal". Per exemple hi ha persones que neixen amb un penis molt petit (micropenis) o un clítoris molt gran (macroclítoris). El fet que es considerin ambigus respon a una qüestió de representació visual, de voler que tots els òrgans sexuals tinguin la mateixa forma i no a una qüestió de salut.
- El sexe gonadal també pot tenir diverses expressions. Per exemple hi ha persones que tenen un testicle i un ovari. En aquest cas es considera ambigu el sexe gonadal.
- A nivell genètic hi ha diverses combinacions de cromosomes sexuals. Els que més coneixem són els XX (atribuïts a les persones que socialment designem com a dones) i XY (atribuïts a les persones que socialment designem com a homes), però hi ha altres possibles combinacions: XXX, XXY, XYY... Per exemple, una persona amb la combinació XXY, al néixer té unes característiques masculines però quan arriba a la pubertat algunes característiques sexuals secundàries, que associem a la masculinitat, no es desenvolupen (poc pèl al cos i la cara, testicles petits i pits una mica desenvolupats). Aquestes persones no estan malaltes. El fet de tenir un cromosoma sexual més (normalment tenim 46), no afecta a la seva salut.

Tradicionalment s'ha utilitzat la paraula "hermafrodita" per designar a aquestes persones. Però aquest terme és inapropiat pels éssers humans, només es pot aplicar als animals i

les plantes. L'hermafroditisme es refereix a la presència simultània d'aparells sexuals masculins i femenins, fet que permet produir al mateix temps cèl·lules sexuals masculines i femenines. Aquesta capacitat només se li coneix a alguns animals i a algunes plantes. No es coneix cap persona que pugui produir al mateix temps òvuls i espermatozoides, per tant no seria apropiat utilitzar el terme hermafrodita per atribuir-lo a les persones.

Les persones amb característiques sexuals ambigües vinculades a l'activisme intersex, prefereixen utilitzar el concepte "intersex", ja que no té les connotacions pejoratives de la paraula hermafrodita, no està associat a la medicina i als processos patologitzadors de les persones amb morfologia sexual ambigua i recull una major diversitat de possibilitats de morfologia sexual, ja que no està centrat en l'aparell reproductor.

Pel que fa a la incidència de la intersexualitat, hi ha estudis que la situen entorn l'1,7% dels naixements. Habitualment, quan neix un infant amb ambigüitat sexual, l'equip mèdic i la família, decideixen el gènere del nadó i per tant la morfologia sexual que és adient per la seva identitat de gènere. Mitjançant una sèrie d'intervencions quirúrgiques s'ajusta l'aparència dels òrgans sexuals del nadó al prototip d'aparell sexual mascle o femella (el que sigui més fàcil) i, sota el criteri de coherència entre sexe i gènere, se li atribueix al nadó una identitat de gènere, que després pot ser (o no) amb la que aquesta persona s'identifica. A l'Estat Espanyol aquest tipus d'operacions estan prohibides des de l'any 2006.

Les associacions de persones amb ambigüitat sexual lluiten per al reconeixement de la identitat intersex i per la no intervenció quirúrgica dels infants al néixer. Aquesta demanda està recollida formalment a Austràlia, Pakistan, Índia, Nepal o Tailàndia.

Llavors... quants sexes hi ha?

Quants sexes hi ha? Dos? Tres? Cinc? Tant sexes com persones? La resposta que més s'ajusta a la diversitat biològica de les persones seria la d'interpretar el sexe com una paleta de photoshop, un ventall, un espectre, un continuu de tants sexes com persones. Però aquesta definició presenta també alguns problemes, sobretot a nivell de la lluita contra les discriminacions i les desigualtats per qüestions de gènere. Parlar de persones i individus sense tenir en compte la seva identitat de gènere o cultural pot dificultar la lluita contra el masclisme i el racisme. Mentre hi hagi discriminacions per qüestions de sexe, gènere i/o cultura, les categories de sexe/gènere/cultura es fan necessàries com a categories d'anàlisi i d'activisme polític. Però sempre hem d'utilitzar-les sent conscients de què són categories social i políticament construïdes, que no responen a una naturalesa innata o inamovible. Per exemple, hem de deixar clar que el fet que a Occident parlem de dos únics sexes és una qüestió política/ideològica i no un fet natural. De fet, a altres parts del món o en altres moments de la història, el sexe s'ha interpretat fóra d'aquest sistema bipolar. Tomas Laqueur senyala al seu llibre Making sex que fins al segle XVII existia un únic sexe, el mascle. Es considerava que hi havia un únic òrgan sexual que es representava amb forma de U (derivant en mascle si estava cap a fora i en femella si es trobava cap endins).

Per continuar reflexionant sobre la construcció social del sexe biològic es pot veure el següent vídeo "El sexo biológico no existe":

<https://www.youtube.com/watch?v=QjLbF2W4cT0>

QUÈ ÉS EL GÈNERE?

Una verge jurada (burmesha) és una dona que decideix viure socialment com a home fent vot de castedat i celibat. És només una qüestió social: es talla els cabells, es posa roba d'home... però no hi ha cap modificació corporal. La figura de la verge jurada es va conèixer amb la caiguda dels regiments comunistes dels Balcans. S'ha documentat sobretot a Albània però també s'han identificat verges jurades a Kosovo i Montenegro. Actualment es considera que hi ha al voltant de 30 verges jurades. Aquestes dones decidien viure socialment com a homes cèlibes per escapar de la llei Kanun, un còdec legal que regulava els matrimonis i considerava a les dones propietat dels marits. Les dones no podien votar, conduir, fer negocis, guanyar diners, beure, fumar, tenir armes de foc o portar pantalons. Davant d'aquestes situacions, algunes dones van canviar de gènere per tenir més llibertat. La manera d'esdevenir una verge jurada era jurar celibat davant dels ancians del poble. Davant d'aquesta situació de desigualtat de gènere, dir que les dones van decidir lliurement fer el canvi de gènere sembla una mica agosarat. En entrevistes, les burmesha actuals diuen que ara les noies tenen més llibertat i que no han de convertir-se burmesha per escapar de la seva condició.

La figura de les verges jurades ens introdueix en la identitat de gènere. Entenem el gènere com una construcció social i cultural del que significa ser home o dona. Simplificant, i seguint amb l'explicació de la categoria sexe que hem vist a l'apartat anterior, podríem dir que el sexe es refereix a qüestions biològiques i el gènere a qüestions culturals. Per exemple, que una dona tingui la menstruació és una qüestió sexual, però que el color rosa estigui associat a les noies, és una qüestió cultural (i majoritàriament occidental, per exemple a l'Índia el color rosa no té aquesta connotació cultural i és un color utilitzat també pels nois).

El gènere és el conjunt de valors, rols, tasques, comportaments, espais, emocions, actituds, desitjos i expectatives que la societat ens atribueix i que espera de nosaltres, en funció de si habitem un cos masculí i per tant considerat d'home o femení i considerat de dona.

El problema és que aquesta atribució cultural al fet de ser dona o de ser home no és neutra. Té unes conseqüències diferents en funció del gènere que se'ns assigna, situant a homes i dones en unes relacions de poder jerarquitzades, on normalment, són els homes els que es situen en posicions de poder privilegiades (material i simbòlicament). De fet, l'atribució del gènere és tan important, i determinarà tant el nostre projecte vital, que ja abans de néixer hi ha una pregunta inevitable: què és noi o noia?

Tot i així, és importat tenir present que les normes, rols i valors atribuïts al gènere estan construïdes en unes relacions temporals i sociogeogràfiques concretes. Per exemple, el concepte de dona i home té una connotació històrica, ha variat al llarg del temps. Si ens preguntem sobre la nostra família, i analitzem què significava ser home o dona per les nostres besavis/besàvies, per les nostres avis/àvies, per les nostres mares/pares i per nosaltres mateixos/es... segur que trobem diferències.

Però en un mateix moment històric, el concepte gènere també varia en funció d'altres variables com la cultura, la classe social, l'orientació sexual, les creences religioses, l'edat... De fet, la nostra manera de ser dona, home, trans... està determinada per tots aquests factors. És en aquest sentit que, seguint la proposta de Judith Butler, diem que el gènere és performatiu. Entendre el gènere com un acte performatiu és entendre que el gènere es construeix en cada acció. L'acció de gènere necessita d'una repetició constants dels codis de gènere, que acaben per legitimar-se i assumint-se com a naturals.

Per reflexionar sobre la socialització diferencial ja des de nadons es pot veure el vídeo "La mente en pañales":

<https://www.youtube.com/watch?v=7hBX7YUAx2I>

Les expectatives, els codis reguladors del gènere funcionen a través d'uns estàndards, unes normes que determinen el que s'espera, i per tant és acceptat, i el que surt de la norma i per tant no és acceptat. El que queda fora de la norma social, en funció del context sociopolític o del moment històric és castigat, criminalitzat o patologitzat.

Per exemple, abans de la colonització, les tribus natives americanes com els Navajo, Cherokee o Cheyenne, tenien una concepció del gènere molt fluida i flexible, que no establia unes normes estrictes pel que havia de ser una dona i un home per viure i estar acceptats en societat. El seu sistema de gènere reconeixia 5 tipologies: homes, dones, dones dos esperits, homes dos esperits i transgènere. Es considerava que les persones que tenien característiques masculines i femenines eren dotades de dons per la naturalesa. Com que aquest sistema de gènere qüestionava i era contrari al sistema de gènere dels colons europeus, va ser una de les primeres coses que amb el procés de colonització van tractar de destruir i de fer desaparèixer de la seva història. Arran de la colonització, les tribus natives americanes van anar adquirint una noció del gènere més rígida i dicotòmica, emmarcada en els valors i normes del sistema de gènere occidental.

El sistema de gènere actual, sobretot des del pensament occidental, patriarcal, capitalista i colonial, s'organitza d'una manera dicotòmica, amb categories oposades, jerarquitzades i separades. Aquest sistema de gènere dual espera i exigeix que:

- Has de néixer clarament com a mascle o com a femella.
- Si has nascut mascle (sexe biològic), t'has de sentir identificat amb la masculinitat (expressió de gènere), t'has de sentir home (identitat de gènere), comportar-te com un home (rol de gènere) i t'han d'agradar les noies (orientació sexual).
- Si has nascut femella (sexe biològic), t'has de sentir identificat amb la feminitat (expressió de gènere), t'has de sentir dona (identitat de gènere), comportar-te com una dona (rol de gènere) i t'han d'agradar els nois (orientació sexual).

A aquest model normatiu se l'anomena **la cadena simbòlica, perquè és un sistema que estableix un lligam entre el sexe biològic, l'expressió i la identitat de gènere, els rols de gènere, l'orientació sexual i les pràctiques sexuals**. Avanç de continuar l'anàlisi de la cadena simbòlica, anem a veure què significa cada concepte.

- **La identitat de gènere:** és l'autopercepció d'una persona en relació al seu sexe/gènere. Pot coincidir, o no, amb la identitat que té socialment assignada. Per saber la identitat de gènere d'una persona hem de preguntar-li. Ella ens dirà com vol que se la tracti.
- **El rol de gènere** és el conjunt de comportaments, tasques, actituds i capacitats, emocions i expressió de sentiments, ocupació de l'espai públic... assignades a cada persona en funció del seu sexe. Està basat en estereotips sobre el que es considera propi de la masculinitat i el que es considera propi de la feminitat (sempre enteses com dos característiques diferents i separades). Aprenem els rols de gènere des d'avanç del naixement, primer amb la família, l'escola, les amistats, els mitjans de comunicació, les tecnologies de la informació...
- **L'orientació sexual** és la preferència sexual i/o amorosa continuada per persones en funció del seu sexe.

La cadena simbòlica del gènere, organitza aquestes categories com un cercle tancat. Si una persona qüestiona alguna o varies d'aquestes categories i trenca aquest lligam, es considera anormal i és socialment sancionada. Al nostre país existeixen lleis que prohibeixen la discriminació per raons de sexe, gènere, orientació sexual o cultura, però aquesta igualtat formal, no es correspon totalment amb el que passa al carrer, a l'escola, a la família, a la feina... Les formes de sanció social poden ser molt variades, des de l'insult, mirades despectives, aïllament social, bromes desagradables, violència física... També hi ha violència institucional, com és el cas de les persones trans i la patologització de la seva identitat de gènere.

	NORMA		EXCLUSIÓ/SANCIÓ
SEXE	Néixer com mascle	Néixer com a femella	Intersex
IDENTITAT DE GÈNERE	Sentir-se home	Sentir-se dona	Transgènere, transexual, intersex, butch/fem...
ROL DE GÈNERE	Masculí	Femení	Noia masculina, noi afeminat
ORIENTACIÓ SEXUAL	T'agraden les dones (heterosexual)	T'agraden els homes (heterosexual)	Homosexual, bisexual, polisexual, asexual, pansexual, alosexual...
PRÀCTIQUES SEXUALS	Coito heterosexual		Estimulació anal, S&M...

Parlem de persones trans per englobar a totes aquelles persones que senten una discontinuïtat entre el seu cos/sexe biològic i la seva identitat de gènere (transsexuals, transgènere i travestis). Actualment la transsexualitat està considerada un trastorn mental segons l'Organització Mundial de la Salut (OMS). A nivell internacional, hi ha moltes organitzacions que reivindiquen la despatologització de la transsexualitat, tal i com es va aconseguir amb l'homosexualitat, que des de 1990 no és considerada una malaltia per l'OMS.

Hi ha moltes maneres de ser i sentir-se trans. Hi ha persones que volen portar a terme un procés de reassignació sexual, segueixen un tractament hormonal i/o quirúrgic per modificar el seu cos i es socialitzen en masculí o en femení. Aquestes persones s'identifiquen més amb la paraula transsexual. Altres persones trans, no volen modificar el seu cos (o ho fan parcialment) i qüestionen la bipolaritat del sistema sexe/gènere actual. Aquestes persones s'identifiquen més amb la paraula transgènere i tenen un posicionament polític crític i allunyat respecte a la medicalització de la identitat de gènere.

Les persones transvestides (normalment anomenades travestis) són homes que es vesteixen com a dones o dones que es vesteixen d'home de manera freqüent, perquè els hi agrada i no perquè tinguin cap contradicció entre el seu sexe biològic i la seva identitat de gènere.

La cadena simbòlica del gènere funciona com un ideal, però el seu funcionament és tan subtil i invisible que acaba funcionant com una norma naturalitzada, i fa molt difícil la lluita contra les desigualtats que genera.

Són moltes les persones que queden fora de la norma del sistema de gènere (persones intersex, transsexuals, homes efeminats, dones masculines, gais, lesbianes, bisexuals, pansexuals, asexuals...). A la pràctica cap persona s'ajusta de manera perfecta a la norma de gènere. Si ens analitzem i reflexionem sobre les nostres vides, segur que trobem molts moments en que no hem encaixat al 100% en el que s'espera de nosaltres en funció del sistema sexe/gènere.

Per continuar reflexionant sobre la cadena simbòlica i la diversitat de vivències de gènere es pot veure el vídeo: Què passa amb #MenorsTransTV3?

<https://www.youtube.com/watch?v=fyjlJmaFCHY>

QUÈ ÉS LA INTERCULTURALITAT?

To live in the borderlands means you are neither *hispana india negra española ni gabacha, eres mestiza, mulata*, half-breed caught in the crossfire between camps while carrying all five races on your back not knowing which side to turn to, run from; Gloria Anzaldúa, *Borderlands/La Frontera: The New Mestiza* (1987)¹

Aquest poema de Gloria Anzaldúa ens introdueix en l'altre marc conceptual que dona contingut a la campanya, l'enfocament intercultural.

La campanya "Ni uniformes ni etiquetas, per una escola i un món intercultural i en equitat de gènere", es posiciona, com el seu títol indica en un enfocament intercultural. Cal però, definir el que entenem per interculturalitat, perquè malgrat ser un terme incorporat habitualment als discursos polítics, socials, educatius... no és un concepte homogeni ni consensuat. Al contrari, la interculturalitat és una idea en constant debat, revisió i negociació. Definir la interculturalitat és en si mateix, un posicionament polític, una manera d'abordar i gestionar la diferència en una realitat social, que és, de facto, completament diversa. Les distintes estratègies per gestionar la diversitat tenen diferents conseqüències en termes de convivència, inclusió, participació, equitat i en definitiva, de democràcia.

Entenem la interculturalitat com un enfocament epistemològic i polític que posa l'accent en la interacció positiva entre les cultures. Partim d'una concepció de la **diversitat positiva**, un element que enriqueix les experiències i les vivències de les persones. Situem aquesta diversitat en un marc de drets humans. Reconeixem el dret a la diferència i a l'expressió d'unes manifestacions artístiques, religioses, culturals, lingüístiques pròpies, que han d'estar presents en igualtat de condicions i d'oportunitats en el marc d'una societat democràtica, plural i heterogènia. Però

anem una miqueta més enllà. No es tracta de reconèixer la presència o la coexistència de diferents cultures i promoure unes relacions de respecte i toleràncies (enfocament multicultural). Sinó d'afavorir relacions positives, la interacció i el reconeixement entre persones o entitats culturalment diferenciades (enfocament intercultural).

L'enfocament multiculturalista posa l'accent en el reconeixement de cada cultura, però parteix i reforça les diferències. Aquest posicionament pot generar efectes d'exclusió no desitjats, com per exemple la inclusió i la participació des de l'exotisme (tallers de henna, danses africanes, call·ligrafia xinesa en festes de la diversitat), des de l'assistencialisme o des de postures intervencionistes i paternalistes. L'enfocament intercultural posa l'accent en els elements comuns, en l'establiment de vincles afectius que permetin l'aprenentatge mutu, l'intercanvi i la cooperació. Des d'una perspectiva multiculturalista serien suficients unes relacions de coexistència basades en el respecte i l'acceptació de l'altre. Com no hi ha relació directa no es viuen situacions d'hostilitat explícita. Mentre que des d'una perspectiva intercultural es treballa per afavorir relacions interètniques i per incorporar metodologies de resolució de conflictes basades en el diàleg.

La perspectiva intercultural està present en els continguts de la campanya. Es construeix una concepció del gènere i de la cultura incorporant una perspectiva diversa, tenint en compte visions de diferents països i comunitats. Però la perspectiva intercultural també està contemplada en les metodologies per la transmissió dels aprenentatges així com en les propostes creatives per l'elaboració de continguts per part del propi alumant. A partir de metodologies i de propostes artístiques s'afavoreixen relacions basades en l'aprenentatge mutu, la cooperació i l'intercanvi, centrant l'acció educativa en els interessos comuns, sempre respectant i incloent la diversitat del conjunt de la comunitat educativa.

¹Vivir en la Frontera significa que tú no eres ni hispana india negra española ni gabacha, eres mestiza, mulata, híbrida, atrapada en el fuego cruzado entre los bandos, mientras llevas las cinco razas sobre tu espalda sin saber para qué lado volverte, de cuál correr. Poema complet:

<http://laorilladelospajaros.blogspot.com.es/2014/06/gloria-anzaldua-poesia-chicana-3.html>

La nostra proposta intercultural concep la cultura com un procés dinàmic en constant diàleg i transformació. Des d'aquesta perspectiva, cap cultura és pura, ni cap persona es pot assimilar al conjunt d'una cultura. Cada persona és única, té una personalitat, una identitat formada per uns trets culturals, però també condicionada per altres eixos de poder com la classe social, l'orientació sexual, l'edat, les capacitats funcionals... que a

més a més, aniran canviant al llarg de la seva vida en funció de les seves vivències i experiències. Aquesta concepció de la identitat, coberta, flexible, dinàmica i canviant, s'allunya de concepcions essencialistes i monolítiques de la cultura, el gènere i la identitat. Concebre la identitat des d'aquesta òptica dinàmica requereix d'instruments d'anàlisi apropiats. És per això que nosaltres proposem una mirada i una pràctica educativa interseccional.

Per continuar reflexionant sobre la perspectiva intercultural pots consultar el llibre: *(De) construir identitats. Una proposta educativa per treballar les identitats flexibles en el marc de la interculturalitat*. Col·lecció Tambali. Recursos per educar en valors. Editorial Graó d'Iríf. Barcelona, 2012

http://issuu.com/escoltescatalans/docs/deconstruint_identitats/23?e=0/2427007

UNA PERSPECTIVA INTERSECCIONAL

Ese hombre de ahí dice que hay que ayudar a las mujeres a subir a los carruajes, levantarlas para que atraviesen los pozos en la calle y que las mujeres deben tener el mejor lugar en todas partes. A mí nadie me ofrece ningún mejor lugar. ¿Y acaso no soy una mujer? Mírenme, miren mi brazo. He arado, he plantado y he recolectado la siembra en los graneros. Y ningún hombre podía superarme. ¿Y acaso no soy una mujer? Podía trabajar tanto y comer tanto -cuando podía conseguir comida- como un hombre ¡Y soportar el látigo también! Y acaso no soy una mujer. He parido hijos y visto a la mayoría de ellos ser vendidos como esclavos, y cuando lloré la pena de una madre nadie más que Jesús me escuchó. ¿Y acaso no soy una mujer?...

La conferència que Sojourner Truth va realitzar en la Convenció sobre els Drets de les Dones en 1851 a Akron Ohio, ens serveix com a punt de partida per reflexionar sobre els efectes de desigualtat que es generen quan s'entrecruen múltiples eixos de poder i diferència (econòmica, política, cultural, sexual, capacitat funcional...) en contextos històrics concrets. Sojourner Truth, era una dona negra alliberada de l'esclavitud que reivindicava els drets de les dones, tenint en compte la relació entre el gènere, la raça i l'esclavitud. Actualment a aquesta cruïlla d'opressions la coneixem sota el nom d'interseccionalitat, terme encunyat per Kimberlé Crenshaw per referir-se a les situacions de desigualtat que vivien les dones negres als Estats Units.

En el context anglosaxó, als Estats Units i al Canadà les dones afroamericanes criticaven al feminisme liderat per les dones blanques perquè no responia a les seves necessitats i no reconeixia cap altra desigualtat excepte el gènere. Des dels anys 80 es van gestant altres tipus de feminisme perifèric, fronterer, que introdueixen a l'agenda feminista altres tipus de desigualtat com la classe social, la raça o l'orientació sexual.

El concepte de Kimberlé Crenshaw, interseccionalitat, s'emmarca en aquesta tradició analítica i política. Considera que hi ha categories com la raça i el gènere que afecten a la vida de les persones, però no com dos categories separades, sinó com dos qüestions que s'entrellacen i es co-creen. Per exemple,

el racisme no afecta igual als homes negres que a les dones negres i aquestes no viuen les conseqüències del sexisme com les dones blanques.

No es tracta d'un sumatori de desigualtats (home, pobre, gai, migrat...) que es poden analitzar per separat, sinó d'unes relacions de poder que varien en cada situació i en cada persona i que s'han d'abordar conjuntament. Per exemple, una dona musulmana, no és primer dona i després musulmana o a la inversa. Les seves condicions d'existència estan condicionades per ser dona i musulmana a la mateixa vegada. Aquestes condicions variaran en funció de cada situació concreta.

Actualment la interseccionalitat, com a concepte s'ha incorporat a la majoria de polítiques feministes i contra la discriminació. Hi ha diferents formes d'entendre la interseccionalitat com a concepte i com a pràctica política. Nosaltres no entrarem a aprofundir en aquest debat. Destacarem les aportacions que una perspectiva interseccional pot suposar per una educació intercultural i en equitat de gènere.

La interseccionalitat permet un abordatge molt adient per a contextos de gran diversitat (cultural, econòmica, edats, religiosa, capacitats físiques i intel·lectuals...).

És un bon instrument per:

- Qüestionar la construcció de la identitat com un tot tancat i homogeni.
- Fer visibles les diferències i les relacions de poder i privilegi dins d'un mateix grup (relacions intra-grups).
- Fer visibles els efectes de la simultaneïtat de pràctiques d'exclusió que pateixen persones amb múltiples experiències de marginalitat.
- Superar perspectives additives i acumulatives. Per exemple no es tracta de sumar opressions (noia, musulmana, migrada en situació administrativa irregular, amb família sense formació que no la pot ajudar amb els deures, mare i pare aturats...), sinó d'analitzar com totes aquestes categories d'opressió s'articulen en situacions concretes i generen exclusions i desigualtats.

Una mirada interseccional permet un abordatge de la complexitat, analitzant com es distribueixen en cada situació concreta els privilegis i les opressions. Així podríem analitzar com afecten les categories de raça, cultura, economia, gènere tant en les persones que gaudeixen dels privilegis com de les que no. Sabent que aquesta distribució de la desigualtat pot variar si varia la situació. Per exemple,

una dona pot viure una situació de desigualtat salarial en el seu context sociolaboral, però pot gaudir d'una situació de privilegi respecte a una altra dona lesbiana que treballa a la mateixa oficina. La mirada interseccional també ens permet fer emergir altres categories sense tanta tradició en l'agenda política i/o pedagògica com la diversitat funcional.

Per continuar reflexionant sobre la perspectiva interseccional pots llegir l'article "Quienes somos nosotras después de Orlando de Jack Halberstam:

<https://comitedisperso.wordpress.com/2016/07/08/quienes-somos-nosotras-despues-de-orlando/>

O "Indagando en la diversidad: un análisis de la polémica del hiyab desde el feminismo interseccional" de Carmen Romero:

http://www.injuve.es/sites/default/files/2012/35/publicaciones/revista89_1.pdf

RECOMANACIONS

- Presentar el gènere, la sexualitat, la cultura dins d'un marc de diversitat, dels drets humans i de convivència.
- Tenir molt present que cada persona té la seva pròpia concepció sobre les relacions de gènere i no intentar posar una concepció per damunt de les altres. Com a personal docent hem de tenir en compte els perills i els efectes no desitjats de la nostra cosmovisió (etnocèntrica, androcèntrica i adultocèntrica).
- A l'hora d'explicar la categoria sexe, incloure a les persones intersexuales. Explicar que biològicament el sexe de les persones és molt divers (almenys 5 categories) i que la classificació de les persones en dos sexes respon a criteris ideològics i no naturals. Fins al punt que es pot arribar a modificar quirúrgicament i amb tractaments hormonals els cossos en els primers mesos de vida per a què encaixen en aquestes dos categories (Es fa per política no per salut). Per oferir una conceptualització oberta de la categoria sexe es pot acabar la definició amb uns punts suspensius i explicar que aquests punts suspensius es posen per evidenciar que hi ha moltes combinacions i possibilitats.
- Incorporar l'anàlisi de les dades (objectives, observació participant, anàlisi de discurs...) amb categories desagregades per sexe i cultura. Es poden introduir altres variables com l'edat, la identitat de gènere, orientació sexual, diversitat funcional i tantes com siguin necessàries en el context concret que estem intervenint.
- Al parlar de les desigualtats per qüestions de sexe o gènere no senyalar exclusivament les desigualtats de les dones. El sistema de gènere també genera efectes negatius per a les persones socialitzades en masculí com a homes.
- Fugir del debat natura-cultura. Moltes vegades els debats entorn la desigualtat de gènere (i abans també en termes de raça/cultura), es centren en identificar si les desigualtats entre homes o dones o entre heterosexuals i homosexuals responen a criteris naturals o culturals. S'utilitza el argument de la natura per desacreditar les dones i les persones homosexuals. Són els homes més forts per naturalesa? És l'homosexualitat genètica? Aquest seria un debat erroni, ja que passa dels judicis dels fets a judicis de valors dels fets. Per exemple les berrugues són naturals i no ens agrada tenir-ne.
- Incorporar una perspectiva interseccional en el nostre anàlisi, en la creació de continguts pedagògics i propostes d'acció transformadora. Cada situació genera una distribució diferent dels privilegis i les desigualtats. Per exemple una noia pot gaudir de més privilegis a la classe que un noi recent migrat que encara no parla molt bé català. O una noia heterosexual pot gaudir de més privilegis que una noia lesbiana...
- En la creació de materials pedagògics utilitzar un llenguatge inclusiu i respectuós, no sexista, no racista. Incloure representacions de nois i noies tenint en compte la diversitat cultural i de gènere. Estar molt atents i atentes a no reproduir estereotips de gènere i de cultura.
- Afavorir propostes socioeducatives i lúdiques que no reforcin els estereotips de gènere. Per exemple dinamitzar l'hora del pati per evitar un ús desigual per part dels nois i les noies o en funció dels esports i les adscripcions culturals (futbol vs. criquet...)
- Promoure una concepció de la identitat com quelcom fluït, dinàmic i en constant comunicació i canvi. Evitar que una persona representi tota una cultura i a l'inrevés, obrir possibilitats a qüestionar o interrogar la pròpia cultura per no incorporar valors o aspectes que generen desigualtats (masclisme, racisme...).
- Promoure noves identifications i afectes entre l'alumnat, per evitar identifications basades en oposicions, estereotips i jerarquies. Afavorir el sentiment de pertinença i generar vincles a partir dels interessos comuns.

BIBLIOGRAFIA

Butler, Judith (2001) *El género en disputa, El feminismo y la subversión de la identidad*. Buenos Aires, Universidad Nacional Autónoma de México

Fausto-Sterling, Anne (2006) *Cuerpos sexuados*. Melusina.

Laqueur, Thomas (1994) *La construcción del sexo. Cuerpo y género desde los griegos hasta Freud*. Madrid, Cátedra.

La guia per a qui i per què? És un material de suport als educadors i educadores formals (mestres i professorat) i no formals (monitores de lleure, educadores socials i altres) d'infants i jovent de nou a disset anys, per tal d'incloure continguts i pràctiques pròpies de l'educació per la justícia global en la seva programació.

Es treballa especialment la formació, la investigació i la sensibilització a la comunitat educativa a favor de la perspectiva de gènere i la interculturalitat.

ALTRES TÍTOLS PUBLICATS

- El Viatge del Konan
- El Diari de la Naaku
- Unitat Mòbil
- Guia pedagògica Mira l'Àfrica! Actuem per transformar les injustícies socials
- Guia pedagògica #desfemlesdesigualtats - Aprenentatge creatiu per una ciutadania global. Primera fase
- Guia pedagògica #desfemlesdesigualtats - Aprenentatge creatiu per una ciutadania global. Segona fase

Carrer Llobregat 145, baixos
08904 L'Hospitalet de Llobregat

educatiu@fundacioakwaba.cat
www.fundacioakwaba.cat
www.niuniformesnietiquetes.esy.es
(+34) 934 407 696

amb el suport de

